

แนวทางการนำเหตุก้ำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดู
มาใช้ในระบบกฎหมายไทย

GUIDELINES FOR APPLYING THE DISQUALIFICATION OF INHERITANCE
DUE TO LACK OF SUPPORT IN THE THAI LEGAL SYSTEM

วิชญาภรณ์ บัวงาม

นิติศาสตรมหาบัณฑิต

สำนักวิชานิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2567

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

แนวทางการนำเหตุกําจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดู

มาใช้ในระบบกฎหมายไทย

GUIDELINES FOR APPLYING THE DISQUALIFICATION OF INHERITANCE

DUE TO LACK OF SUPPORT IN THE THAI LEGAL SYSTEM

วิษณุกรณ์ บัวงาม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สำนักวิชานิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

2567

©ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

หน้าอนุมัติวิทยานิพนธ์
มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

วิทยานิพนธ์เรื่อง แนวทางการนำเหตุก้ำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูมาใช้ในระบบ
กฎหมายไทย
Guidelines for Applying the Disqualification of Inheritance Due to Lack of
Support in the Thai Legal System

ผู้ประพันธ์ วิชาญภรณ์ บัวงาม

คณะกรรมการสอบ

ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศพนธ์ นิตริจิโรจน์

กรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรศักดิ์ ตันติจิตตานนท์

กรรมการ

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรศักดิ์ ตันติจิตตานนท์)

คณบดี

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุชิน กฤตลักษณ์วงศ์)

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ดำเนินการสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรศักดิ์ ดันดีจิตตานนท์ ที่ให้ความเมตตาได้รับเป็นที่ปรึกษาแม้ว่าจะมีการกิจในการสอนแต่ได้รับการสนับสนุนและความอนุเคราะห์เป็นอย่างดียิ่งในการให้คำปรึกษา คำแนะนำต่าง ๆ จนส่งผลให้การศึกษาวิจัยในครั้งนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ ที่ให้เกียรติกรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เป็นอย่างสูงซึ่งได้รับความเมตตาให้คำแนะนำในการค้นคว้าแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายซึ่งเป็นประโยชน์ในดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยศพนธ์ นิธิรุจิโรจน์ เป็นอย่างสูงที่ให้ความกรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้และให้คำปรึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาในสาธารณรัฐประชาชนจีน และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฤทธิภัทร กัลยาณภัทรศิษฐ์ ที่ให้ความกรุณารับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์เล่มนี้และให้คำแนะนำในส่วนของประเด็นปัญหาที่เป็นประโยชน์พร้อมให้คำชี้แนะเกี่ยวกับข้อบกพร่องในส่วนเนื้อหาของเนื้อหาเพื่อให้งานวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์จนทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ผู้เขียนขอขอบพระคุณครอบครัวที่ให้การสนับสนุนและคอยเป็นกำลังใจผลักดันให้ผู้เขียนมีกำลังใจในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้สามารถสร้างประโยชน์ในด้านวิชาการแก่ผู้ที่มีความสนใจในการศึกษาเรื่องนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณงานความดีในครั้งนี้แด่ครูบาอาจารย์ทุกท่านที่เคารพนับถือและบุพการี ตลอดจนผู้มีพระคุณของผู้เขียนที่ได้กล่าวถึงทุกท่าน หากมีข้อบกพร่องประการใดผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียวและกราบขออภัยไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

วิษณุภรณ์ บัวงาม

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	แนวทางการนำเหตุก้ำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูมาใช้ในระบบกฎหมายไทย
ชื่อผู้ประพันธ์	วิษณุภรณ์ บัวงาม
หลักสูตร	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สรศักดิ์ ตันติจิตตานนท์

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาแนวคิดและที่มาที่เกี่ยวข้องกับการก้ำจัดมิให้รับมรดกและศึกษาเปรียบเทียบเหตุก้ำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูในต่างประเทศและเพื่อศึกษาแนวทางในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการก้ำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูมาปรับใช้ในกฎหมายของไทย โดยศึกษาวิเคราะห์ถึงหลักการ ทฤษฎี กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก้ำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดู ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อนำมาเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ของการก้ำจัดมิให้รับมรดกของประเทศไทย

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การก้ำจัดมิให้รับมรดกของประเทศไทยซึ่งพฤติกรรมของทายาทที่กระทำต่อเจ้ามรดกหรือทายาทคนอื่นเป็นเหตุให้ทายาทคนนั้นถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่ให้การคุ้มครองแก่เจ้ามรดกเพื่อลงโทษทายาทที่ประพฤติไม่สมควรต่อเจ้ามรดก จากประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเกี่ยวกับกรณีที่ทายาทละเลยไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกหรือละทิ้งเจ้ามรดกอย่างร้ายแรงหรือปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะถือเป็นพฤติกรรมที่ไม่สมควรต่อเจ้ามรดกหรือไม่ หากนำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1606 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้จะเห็นได้ว่าการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูและการละทิ้งเจ้ามรดกอย่างร้ายแรงนั้นไม่เข้าหลักเกณฑ์การก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ผู้เขียนจึงขอเสนอแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการก้ำจัดมิให้รับมรดกในมาตรา 1606 ดังต่อไปนี้ “มาตรา 1606/1 บุคคลที่กระทำการดังต่อไปนี้ต้องถูกก้ำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่อุปการะเลี้ยงดู

(1) ผู้สืบสันดานละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกและเจ้ามรดกไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ผู้จัดการมรดกหรือทายาทต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อร้องขอให้กำจัดมิให้รับมรดกของบุคคลนั้น

(2) บิดาหรือมารดาทอดทิ้งเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและขาดการติดต่อกับเด็กเป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ในกรณีนี้ ผู้จัดการมรดกหรือทายาทต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อร้องขอให้กำจัดมิให้รับมรดกของบุคคลนั้น

(3) คู่สมรสที่จงใจทอดทิ้งหรือปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป

คำสำคัญ: การกำจัดมิให้รับมรดก, การละทิ้ง, การละเลยไม่อุปการะเลี้ยงดู

Thesis Title	Guidelines for Applying the Disqualification of Inheritance Due to Lack of Support in The Thai Legal System
Author	Vitchayaporn Buangam
Degree	Master of Law
Advisor	Assistant Professor Sann Tantichattanon, Ph. D.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to study the concepts and originals related to the disqualification of inheritance and comparative study cause the disqualification of inheritance due to lack of support in foreign countries and study guidelines for amending laws regarding the disqualification of inheritance due to lack of support to apply to Thai Law, the research and analysis of the principle, theories, and Law related to the disqualification of inheritance due to lack of support from the People's Republic of China, United States of America and People's Republic of Korea to be compared with the criteria for the disqualification of inheritance in Thailand.

When considering the criteria the disqualification of inheritance in Thailand. Behavior of the heir towards the de cujus or other heirs is the cause of that heir excluded from succession as being unworthy under section 1606 of the Civil and Commercial Code which the criteria protect the de cujus to punish person who behave unworthy to the de cujus. From current issues related person fail to fulfill their duty to raise the de cujus or abandoning the now decedent and the circumstance are serious or family violence problems. Will be considered as behavior unworthy of the de cujus or not? If the above reasons do not meet the criteria, they are excluded from succession as being unworthy under section 1606 of the Civil and Commercial Code.

The author proposes an amendment to Section 1606 of the Civil and Commercial Code regarding disqualification from inheritance as follows:

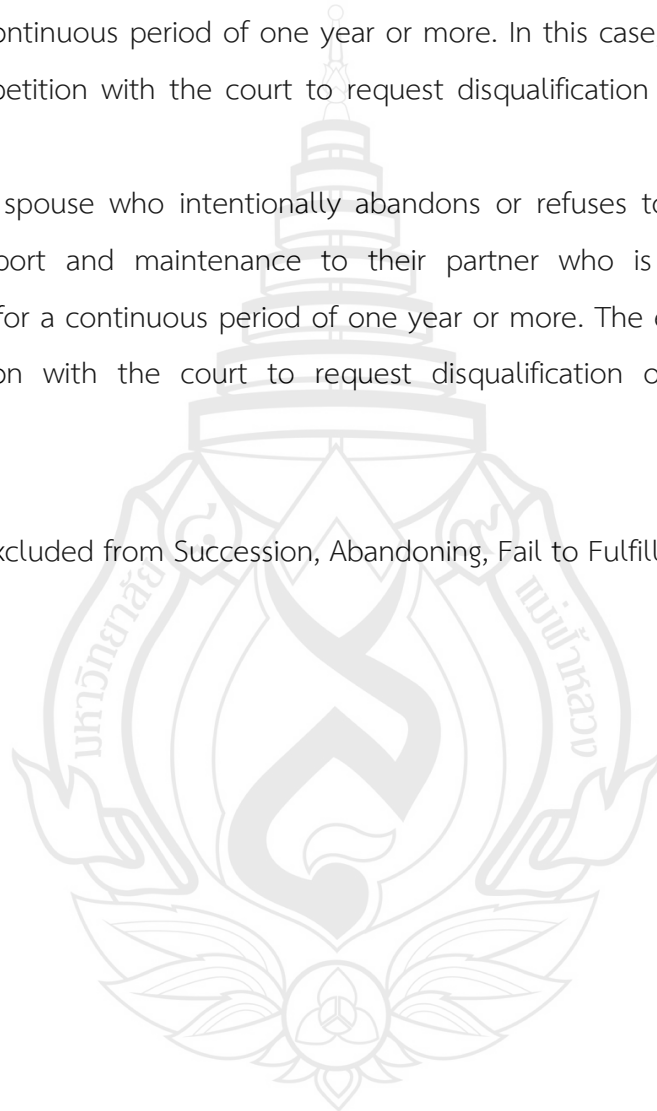
"Section 1606/1: A person who commits any of the following acts shall be disqualified from inheriting due to failure to provide support and maintenance:

(1) A descendant who neglects their duty to provide support and maintenance to the decedent, where the decedent is unable to care for themselves, for a continuous period of one year or more. The executor or heir must file a petition with the court to request disqualification of such person from inheritance.

(2) A parent who abandons their minor child and ceases all contact with the child for a continuous period of one year or more. In this case, the executor or heir must file a petition with the court to request disqualification of such person from inheritance.

(3) A spouse who intentionally abandons or refuses to fulfill their duty to provide support and maintenance to their partner who is unable to care for themselves, for a continuous period of one year or more. The executor or heir must file a petition with the court to request disqualification of such person from inheritance."

Keywords: Excluded from Succession, Abandoning, Fail to Fulfill Duty to Raise

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	3
1.5 ระเบียบวิธีวิจัย	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
2 ที่มา ความหมายและแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการกําจัดมิให้รับมรดกและการไม่อุปการะเลี้ยงดู	5
2.1 ความหมายของการอุปการะเลี้ยงดูและการกําจัดมิให้รับมรดก	5
2.2 ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกําจัดมิให้รับมรดก	7
2.3 แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการตกทอดแห่งมรดกและการอุปการะเลี้ยงดู	15
2.4 การตกทอดแห่งมรดกและการกําจัดมิให้รับมรดกในกฎหมายไทย	24
3 การกําจัดมิให้รับมรดกในต่างประเทศ	41
3.1 สาธารณรัฐประชาชนจีน	41
3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา	59
3.3 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี	76
4 บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการกําจัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายไทย	95
4.1 ปัญหาแนวคิดและวัฒนธรรมของการอุปการะเลี้ยงดู	95
4.2 ปัญหาการกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายไทย	96
4.3 ปัญหาและความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายมรดกของประเทศไทย	99
4.4 การเปรียบเทียบแนวทางกฎหมายในต่างประเทศ	101
4.5 ความเหมาะสมและข้อจำกัดในการพัฒนากฎหมายมรดกไทย	103
5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	106
5.1 บทสรุป	106
5.2 ข้อเสนอแนะ	108
รายการอ้างอิง	111

สารบัญ

ประวัติผู้ประพันธ์

หน้า
116

สารบัญตาราง

ตาราง	หน้า
3.1 ตารางของทายาทที่มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย	70
3.2 ตารางเปรียบเทียบภาระผูกพันตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดู	92
3.3 ตารางเปรียบเทียบการกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดู	93
4.1 ความสัมพันธ์ของทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกและมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย	97

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ครอบครัวถือเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมไทยซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและผูกพันระหว่างสมาชิก การถ่ายทอดวัฒนธรรมและจริยธรรมจากรุ่นสู่รุ่นผ่านสายโลหิต นอกจากนี้สมาชิกในครอบครัวยังมีบทบาทที่แตกต่างกัน เช่น พ่อแม่มีหน้าที่ดูแลบุตรและส่งเสริมการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการของพวกเขา ทั้งนี้ กฎหมายไทยได้กำหนดสิทธิและหน้าที่ดังกล่าวไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1561 ถึง มาตรา 1584/1 เพื่อย้ำถึงความรับผิดชอบที่บุคคลในครอบครัวพึงมีต่อกัน

สถานการณ์ปัญหาการทอดทิ้งเด็กในสังคมไทยในยุคปัจจุบันมีความรุนแรงเพิ่มมากยิ่งขึ้น โดยสามารถพบเห็นได้จากการรายงานข่าวที่บ่อยครั้งนำเสนอเหตุการณ์การละทิ้งบุตร ไม่ว่าจะเป็นการปล่อยให้บุตรอยู่อย่างโดดเดี่ยว¹ หรือบิดามารดาทอดทิ้งบุตรให้ญาติคนอื่น ๆ เลี้ยงดูหรือบุตรทอดทิ้งบิดามารดาที่แก่ชราต้องดำรงชีวิตอยู่เพียงลำพังหรือปัญหาการหย่าร้างของคู่สามีภริยาจนทำให้เกิดการทอดทิ้งคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง สาเหตุเหล่านี้เกิดจากปัญหาหลัก ๆ ในครอบครัวที่ไม่สามารถแก้ไขได้ เช่น ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการทอดทิ้งบุตรซึ่งไม่บรรลุนิติภาวะไว้ให้ญาติเป็นผู้เลี้ยงดูโดยที่บิดามารดาไม่ได้เอาใจใส่เลี้ยงดูตั้งแต่เกิดโดยไม่ได้มีการส่งเสียค่าใช้จ่ายให้แก่บุตรได้เท่าที่ควรจะได้รับหรือปัญหาการหย่าร้าง

เมื่อบุตรเติบโตและสร้างฐานะทางการเงินที่มั่นคง ปัญหาที่เกิดขึ้นคือในกรณีที่บุตรเสียชีวิตก่อนบิดามารดาของเขาและไม่มีทายาทหรือคู่สมรสตามกฎหมาย บิดามารดาผู้ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรกลับร้องขอสิทธิในการรับมรดกของบุตรผู้เสียชีวิต แม้พวกเขาจะไม่มีบทบาทในการดูแลบุตรตอนมีชีวิตอยู่ก็ตามซึ่งทำให้เกิดคำถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของบุคคลที่จะได้รับมรดกของบุตรผู้เสียชีวิต

¹ บ้านเมือง, ‘สองพี่น้องกอดคอใช้ชีวิตอยู่ลำพัง ไร้พ่อแม่ดูแลหลังแยกทางกัน’ (บ้านเมือง, 7 ธันวาคม 2564) <<https://www.banmuang.co.th/news/region/261488>> สืบค้นเมื่อ 30 มิถุนายน 2566.

ในปัจจุบัน กฎหมายมรดกของไทยซึ่งมีการบังคับใช้กฎหมายมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2478² และได้บังคับใช้มาจนถึงปัจจุบันซึ่งทำให้กฎหมายมีความล้าสมัยไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันซึ่งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกยังไม่มีบทบัญญัติที่ระบุถึงกรณีที่สามารถคาดเดาได้ล่วงหน้าที่ไม่การอุปการะเลี้ยงดูบุตรหรือการไม่ปฏิบัติหน้าที่ไม่ให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างสามีภริยา ดังนั้น การเสนอให้มีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อเพิ่มบทบัญญัติที่เหมาะสมกับสังคมไทยจึงเป็นเรื่องที่สมควรพิจารณา

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีปัญหาที่ควรพิจารณา 2 ประการ ประการแรกคือการกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งในปัจจุบันกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดบุตรไม่สามารถฟ้องร้องบุพการีได้ หากจะทำได้นั้นต้องอาศัยการเป็นผู้ฟ้องแทน

ประการที่สอง ความเหมาะสมของหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการกำจัดมิให้รับมรดกโดยจำเป็นต้องพิจารณาถึงความแตกต่างของบริบทของครอบครัวในแต่ละกรณีและปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ทั้งนี้ หลายประเทศได้ตระหนักถึงปัญหาในลักษณะนี้และมีการบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจน เช่น การระบุว่าบิดามารดาที่ละเลยหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเพื่อให้กฎหมายมรดกสะท้อนถึงความยุติธรรมต่อสภาพสังคมมากขึ้น

ดังนั้น การศึกษานี้มุ่งหวังที่จะเปรียบเทียบหลักเกณฑ์ทางกฎหมายในต่างประเทศและนำมาปรับใช้ในบริบทของสังคมไทยเพื่อเสนอแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการปรับปรุงกฎหมายมรดกให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและความยุติธรรมในปัจจุบัน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาที่มา ความหมาย และแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดมิให้รับมรดกและการอุปการะเลี้ยงดูในประเทศไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูของต่างประเทศเปรียบเทียบกับเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายของไทย

1.2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์ความเหมาะสมของเหตุในการกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูในต่างประเทศและเสนอแนวทางการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทย

² พรชัย สุนทรพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2558), 3.

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษากฎหมายมรดกในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การกำຈัดมิให้รับมรดกในกรณีที่ผู้รับมรดกไม่เหมาะสม ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 1606 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนี้ ในปัจจุบันกฎหมายยังมิได้มีการระบุถึงกรณีการกำຈัดมิให้รับมรดกในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการละเลยหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู เช่น บิดามารดาละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรแต่ยังคงได้รับสิทธิในมรดกเมื่อบุตรเสียชีวิต หากบุตรไม่ได้จัดทำพินัยกรรมไว้ ทั้งนี้ กฎหมายไทยกำหนดให้บิดามารดาเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่สองซึ่งมีสิทธิในการรับมรดกของผู้เสียชีวิตได้โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเหมาะสมของพฤติกรรมในอดีต

ในทำนองเดียวกัน สามีหรือภริยาที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ให้การสนับสนุนหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันยังคงได้รับสิทธิในมรดกตามกฎหมายที่จะได้รับมรดกของอีกฝ่ายเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเสียชีวิต ดังนั้น สถานการณ์เช่นนี้จึงควรได้รับการพิจารณาเพื่อปรับปรุงแก้ไขกฎหมายมรดกให้เหมาะสมและสะท้อนถึงความยุติธรรมในบริบทของสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้ เพื่อให้ทรัพย์สินของเจ้ามรดกถูกส่งมอบแก่ผู้ที่เหมาะสมและมีความชอบธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมอย่างแท้จริง

การปรับปรุงกฎหมายมรดกในลักษณะดังกล่าวจะช่วยให้กฎหมายมีความทันสมัยและตอบสนองต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมยิ่งขึ้นและยังสามารถป้องกันปัญหาความไม่เป็นธรรมที่อาจเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้รับมรดกไม่ได้มีบทบาทในการอุปการะเลี้ยงดูหรือดูแลเจ้ามรดกในช่วงชีวิตของพวกเขาอีกด้วย

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งเน้นศึกษาประเด็นการกำຈัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู โดยทำการเปรียบเทียบกฎหมายไทยกับกฎหมายในต่างประเทศ เนื้อหาประกอบด้วย การวิเคราะห์หลักการ ทฤษฎีและบทบัญญัติของกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย รวมถึงการศึกษาแนวปฏิบัติของกฎหมายจากประเทศต่าง ๆ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน สหรัฐอเมริกาและสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อนำข้อมูลมาพัฒนาหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการปรับใช้ในกฎหมายมรดกของไทยให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและปัญหาในปัจจุบัน

1.5 ระเบียบวิธีวิจัย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการก่อกำเนิดให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูการศึกษาเนื้อหาครอบคลุมบทความวิชาการ ตำราเรียน วิทยานิพนธ์ งานวิจัยอิสระ คำพิพากษาของศาลและฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในรูปแบบภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไข พร้อมกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับปรับใช้ในกฎหมายมรดกของไทยให้ตอบสนองต่อปัญหาสังคมปัจจุบัน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้เข้าใจถึงที่มา ความหมายและแนวคิดของการก่อกำเนิดให้รับมรดกและการอุปการะเลี้ยงดูของไทย

1.6.2 ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ในการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการก่อกำเนิดให้รับมรดกกรณีของการไม่อุปการะเลี้ยงดูในต่างประเทศและสามารถนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับกฎหมายมรดกของไทยได้

1.6.3 ทำให้ทราบถึงแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและสามารถนำหลักเกณฑ์ในการก่อกำเนิดให้รับมรดกกรณีไม่อุปการะเลี้ยงดูของต่างประเทศมาปรับใช้ให้เหมาะสมในกฎหมายมรดกของไทย

บทที่ 2

ที่มา ความหมายและแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดมิให้รับมรดกและการไม่ อุปการะเลี้ยงดู

บทนี้เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และศึกษาถึงที่มาที่เกี่ยวข้องกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยผู้เขียนได้นำเอกสารและงานวิจัยที่มีสาระสำคัญพร้อมรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัยทั้งโดยทางตรงและโดยทางอ้อมซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 ความหมายของการอุปการะเลี้ยงดูและการกำจัดมิให้รับมรดก

2.1.1 ความหมายทั่วไปของการอุปการะเลี้ยงดู

ความสัมพันธ์ของบุคคลในครอบครัวได้มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อกันไว้ โดยให้การสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความหมายของการอุปการะเลี้ยงดูในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้มีการกำหนดไว้แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามนักกฎหมายหลายท่านได้อธิบายความหมายของคำว่า “ค่าอุปการะเลี้ยงดู” ไว้ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ (2567) อธิบายความหมายของค่าอุปการะเลี้ยงดู ว่า “เมื่อพิจารณาคำคำนี้โดยละเอียดจะเห็นว่าประกอบด้วยคำหลักสองคำรวมกัน คือ คำว่า “อุปการะ” และ “เลี้ยงดู” โดยมีคำว่า “ค่า” อยู่ข้างหน้า พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายว่า “อุปการะ” หมายถึง ความช่วยเหลือเกื้อกูล ความอุดหนุน ส่วน “เลี้ยงดู” หมายถึง ดูแลเอาใจใส่ บำรุง ประมเปรอด้วยอาหารการกิน เป็นต้น ฉะนั้น “ค่าอุปการะเลี้ยงดู” จึงอาจจะให้ความหมายทั่วไปได้ว่า หมายถึง เงินหรือประโยชน์อย่างอื่นที่จ่ายให้เพื่อช่วยเหลือดูแลอีกฝ่ายหนึ่งให้ดำรงชีวิตประจำวัน

ได้”³ นอกจากนี้ พ.ท. หญิง กนต์ธร หวมเหล็ก ได้อธิบายความหมายของคำว่า “อุปการะเลี้ยงดู” หมายความว่า การทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือในสิ่งจำเป็นแก่การดำรงชีวิต โดยอาศัยปัจจัยทั้ง 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย⁴

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงความหมายของผู้อธิบายไว้ข้างต้นจึงสามารถทำให้เข้าใจได้ว่า การอุปการะเลี้ยงดู หมายถึง การให้ความช่วยเหลือ ตอบแทนคุณโดยการดูแลเอาใจใส่เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้ เช่น การให้ที่พักอาศัย ค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค รวมถึงช่วยเหลือในด้านอื่น ๆ เช่น การให้ค่าการศึกษาเล่าเรียน ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต เป็นต้น

2.1.2 ความหมายของการกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

เมื่อพิจารณาถึงความหมายของการกำจัดมิให้รับมรดกเป็นการตีความหมายจากคำศัพท์ทางกฎหมายซึ่งหมายถึงการตัดสิทธิของบุคคลคนหนึ่งในการรับมรดกตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ โดยการกระทำดังกล่าวสามารถเกิดขึ้นได้กับบุคคลที่มีพฤติการณ์ที่กฎหมายระบุไว้เป็นเหตุผลให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการกระทำความผิดตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ นอกจากนี้ ความหมายของการกำจัดมิให้รับมรดกไม่ได้มีการตีความหมายหรือกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์แต่อย่างใด อย่างไรก็ตามก็ได้มีนักกฎหมายหลายท่านที่มีชื่อเสียงได้อธิบายหลักเกณฑ์ของการกำจัดมิให้รับมรดกดังต่อไปนี้

กิริติ กาญจนรินทร์ (2563) อธิบายหลักเกณฑ์ของการกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรไว้ว่า “เป็นการกระทำไม่สมควรเป็นการกระทำต่อเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน กล่าวคือ เป็นเรื่องความประพฤติของผู้กระทำไม่สมควรเป็นสำคัญ โดยมีต้องคำนึงว่าผู้กระทำมุ่งประสงค์ที่จะให้ได้ทรัพย์สินมรดกหรือไม่”⁵

รองศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธุ์ (2562) ได้อธิบายความหมายของการกำจัดมิให้รับมรดกไว้ว่า “การกำจัดมิให้รับมรดกเป็นผลจากบทบัญญัติของกฎหมายที่ทำให้ทายาทเสียสิทธิในมรดก การถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีอยู่ 2 กรณี คือ การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย่ำหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกและการถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร”⁶

รองศาสตราจารย์พิเศษ ดร.ประทีป ทับอัตรานนท์ (2563) ได้อธิบายความหมายของการกำจัดมิให้รับมรดกไว้ว่า “มีทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิได้รับมรดกบางประเภท มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติในเรื่อง

³ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 13, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2567) 365-367.

⁴ พ.ท.หญิง กนต์ธร หวมเหล็ก, ‘การอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายไทย’ <<https://pmgd.rta.mi.th>> สืบค้นเมื่อ 17 เมษายน 2567.

⁵ กิริติ กาญจนรินทร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2560) 144.

⁶ พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2562) 205.

การกําจัดมิให้รับมรดกซึ่งการกําจัดมิให้รับมรดกหมายความว่า เป็นการกําจัดมิให้ผู้ที่มีสิทธิในการรับมรดกของเจ้ามรดกคนนั้นได้รับมรดกใด ๆ เลย”⁷

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินัย ณ นคร (2556) ได้อธิบายความหมายของการถูกกําจัดมิให้รับมรดกไว้ว่า “การถูกกําจัดมิให้รับมรดกเป็นการเสียสิทธิในการรับมรดกโดยผลของการกระทำของทายาทเองซึ่งเป็นการกระทำอันไม่เหมาะสม กฎหมายจึงลงโทษทายาทซึ่งกระทำการเช่นนั้นโดยกําจัดสิทธิของทายาทในการรับมรดกของเจ้ามรดก”⁸

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงควาหมายของการกําจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรจึงสามารถเข้าใจได้ถึงควาหมายว่า การกระทำของบุคคลที่มีสิทธิได้รับมรดกมีพฤติการณ์ที่ไม่สมควรตามที่กฎหมายได้กําหนดไว้เป็นเหตุถูกกําจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้อาจเป็นทายาทโดยธรรมหรือบุคคลที่อาจมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก

2.2 ประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการกําจัดมิให้รับมรดก

กฎหมายเกี่ยวกับการกําจัดมิให้รับมรดกซึ่งมีการกําหนดเป็นหลักเกณฑ์มาอย่างยาวนานซึ่งอยู่ในกฎหมายลักษณะมรดกของไทยที่มาจากจารีตประเพณีดั้งเดิม มีดังต่อไปนี้

2.2.1 การกําจัดมิให้รับมรดกในสมัยสุโขทัย

ในช่วงสมัยสุโขทัย พ่อขุนรามคำแหงทรงเป็นผู้ประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นในปี พ.ศ. 1826 และได้ทรงจารึกประวัติในสมัยสุโขทัยไว้ในศิลาหลักหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง”⁹ หลักฐานเกี่ยวกับกฎหมายมรดกยังไม่ค่อยมีหลักฐานที่ชัดเจนเหมือนในปัจจุบัน มีเพียงหลักฐานที่เป็นศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง หลักที่ 1 หน้าที่ 1 ซึ่งมีเนื้อหาที่ระบุว่า สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1835 โดยค้นพบเมื่อ พ.ศ. 2336 ณ เนินปราสาทเมืองเก่าสุโขทัย อำเภอเมือง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งในแผ่นศิลาจารึกดังกล่าวนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิในการรับมรดกไว้ว่า “ไพร่ฟ้าหน้าใส ลูกเจ้าลูกขุนผู้ใดแล ล้มหายตายกว่า หย่าเรือ พ่อเชื้อ เลื้อยค้ำมัน ข้างขอลูก เมียเยยข้าว ไพร่ฟ้าชาวไทย ปาหมากปาพลู พ่อเชื่อนั่นไว้แก่ลูกมันลั่น”¹⁰ จากเนื้อหาในแผ่นศิลาจารึกดังกล่าวนี้ กล่าวถึงสิทธิในการรับมรดกตามกฎหมายพ่อขุนรามคำแหง ได้แก่

⁷ ประทีป ทับอิตตานนท์, คู่มือการจัดการมรดกด้วยตนเอง (ปณธช 2563) 82.

⁸ พินัย ณ นคร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2558) 158.

⁹ สุเมธ จานประดับ และคณะ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (พิมพ์ครั้งที่ 11, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2563) 9.

¹⁰ สุเมธ จานประดับ และคณะ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก, 12.

บรรดาลูก ๆ ของผู้ตายเท่านั้น ซึ่งในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554¹¹ คำว่า “ลูกขุน” หมายความว่า “อำมาตย์ มนตรี ขุนนาง ข้าราชการ หากมีการล้มตาย ทรัพย์สินของผู้ตาย เช่น ช้างขอ ลูกเมีย ไพร่ฟ้า ป่าหมาก ป่าพลู ให้ตกเป็นของลูกมันสิ้น” นอกจากนี้ คำว่า “ไพร่ฟ้าข้าไทย” ยังแสดงให้เห็นอีกว่า ในสมัยสุโขทัยยังมีทาสอยู่ เมื่อเจ้ามรดกตายแล้วทาสยังตกทอดแก่ทายาทอีกด้วย นอกจากนี้ ในสมัยสุโขทัยไม่ปรากฏเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการกำจัดมิให้รับมรดก

นอกจากนี้ในสมัยสุโขทัยในสุวรรณภูมิตอนบนมีอาณาจักรล้านนาไทยซึ่งปกครองโดยพระเจ้ามังราย ผู้เป็นกษัตริย์ในการก่อตั้งสร้างเมืองเชียงใหม่ เมื่อ พ.ศ. 1839 มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมรดก โดยกฎหมายดังกล่าวมีชื่อเรียกว่า “มังรายศาสตร์” หรือ “วินัยมังราย” ซึ่งเป็นกฎหมายของพระเจ้ามังรายแห่งอาณาจักรล้านนาเพื่อใช้ปกครองประชาชนในอาณาจักรล้านนาไทยซึ่งในกฎหมายดังกล่าวมีการนำมูลคดีวิวาทซึ่งได้จากคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาใช้ในการบัญญัติกฎหมายซึ่งมูลคดีวิวาทเป็นเหตุคดีที่ประชาชนทะเลาะกัน กษัตริย์แต่โบราณใช้เหตุต่าง ๆ นี้ มาเป็นหัวข้อในการตราเป็นพระอัยการลักษณะต่าง ๆ ขึ้น คดีวิวาทมีทั้งหมด 29 ประการ ซึ่งหลักเกณฑ์เกี่ยวกับมรดกมีบัญญัติไว้ในลักษณะที่ 3 ลักษณะมรดก¹² “เมื่อพ่อแม่ถึงแก่ความตาย การแบ่งทรัพย์มรดกโดยพ่อแม่ได้มีคำสั่งไว้ซึ่งมีพยานรู้เห็นไว้เป็นประการใดก็ให้เป็นไปตามคำสั่งนั้นหรือถ้าพ่อแม่ไม่ได้สั่งเสียไว้ การแบ่งทรัพย์มรดกแก่ลูก ต้องพิจารณาว่าลูกคนไหนถือพ่อแม่เป็นศัตรูหรือไม่ พ่อแม่ขายลูกคนไหนไปหรือไม่ ลูกคนไหนยากจนหรือไม่ ลูกคนไหนทำคุณแก่พ่อแม่หรือไม่ ก็ให้แบ่งมากน้อยสมควรแก่กรณี”¹³ จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวข้างต้นกฎหมายในสมัยพระเจ้ามังรายจะเน้นไปในการพิจารณาเกี่ยวกับลูกคนไหนทำคุณให้แก่พ่อแม่มากกว่ากันเป็นเกณฑ์ในการแบ่งทรัพย์มรดกซึ่งเป็นการบัญญัติกฎหมายอย่างกว้างซึ่งการตกทอดของมรดกนั้นจะมีจารีตประเพณีที่ทายาทอาจได้รับมรดกในจำนวนที่ไม่เท่ากันและไม่ได้มีการจัดลำดับการรับมรดกทายาทไว้แต่อย่างใด ตามกฎหมายมังรายศาสตร์นี้ผู้มีสิทธิได้รับมรดก ได้แก่ บรรดาลูกหลานของพ่อแม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดจนข้าทาสชายหญิงที่เจ้ามรดกได้สั่งเสียยกทรัพย์มรดกให้ในช่วงสมัยนี้ชายสามารถมีเมียได้หลายคน การรับมรดกของลูกในแต่ละเมียนั้นจะแบ่งการรับมรดกดังต่อไปนี้

1. ลูกเมียหลวงได้รับส่วนแบ่งเท่ากันกับลูกเมียน้อย เพราะถือว่ามิศักดิ์เสมอกัน
2. ลูกของผู้อื่นที่พ่อแม่ขอมาเลี้ยงอย่างลูก (การรับบุตรบุญธรรม) ได้รับส่วนแบ่งทรัพย์มรดกครึ่งส่วน

¹¹ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 <<https://dictionary.orst.go.th/>> สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2566.

¹² สุเมธ จานประดับ และคณะ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (เชิงอรรถ 9) 22.

¹³ ขนิสา งานอภิชน, คำอธิบายกฎหมายว่าด้วยมรดก, (เดือนตุลา 2565), หน้า 2.

3. ลูกเลี้ยงที่บิดาหรือมารดาขอมาล้างหลักจากที่อีกฝ่ายหนึ่งตายไปแล้ว ได้รับทรัพย์มรดกเพียงหนึ่งในสี่ของมรดก¹⁴

2.2.2 การก่อกำจัดมิให้รับมรดกในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในช่วงสมัยกรุงศรีอยุธยายังคงอยู่ในช่วงการปกครองระบบศักดินา สมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) โดยทรงก่อตั้งอาณาจักรไทยขึ้นใหม่ ณ ตำบลหนองโสน ข้างตะวันตกกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 1893 ราชธานีใหม่มีชื่อเรียกว่า “กรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา” ในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีการตรากฎหมายขึ้นมา เรียกว่า “พระราชสาส์น” หรือ “กฎหมายตราสามดวง” ซึ่งอาศัยหลักคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ดั่งเช่นกฎหมายมังรายศาสตร์ในสมัยสุโขทัย เนื่องจากพม่าได้เข้าตีกรุงศรีอยุธยาจนแตกทำให้หลักฐานเกี่ยวกับกฎหมายที่เขียนด้วยมือ เช่น กระดาษ ใบตาล หรือสมุด เป็นวัสดุที่เก็บรักษาไว้ได้ไม่นานโดนถูกเผาทำลายจนสิ้นซึ่งสำเนากฎหมายได้เก็บรักษาไว้ใน 3 แห่ง คือ ศาลหลวง หอหลวง ห้องเครื่อง ซึ่งกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่หลงเหลือมาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นั้นเหลืออยู่ประมาณหนึ่งในสิบส่วนของกฎหมายทั้งหมด นอกจากนี้ได้มีข้อกำหนดให้นำเฉพาะตัวบทกฎหมายที่ปรากฏในกฎหมายตราสามดวงมาใช้บังคับโดยนักประวัติศาสตร์ถือว่ากฎหมายตราสามดวงนี้เป็นกฎหมายในสมัยกรุงศรีอยุธยา

ตามประวัติศาสตร์กฎหมายว่าด้วยเรื่องมรดกนั้นในกฎหมายตราสามดวงได้มีการกล่าวถึงกฎหมายลักษณะมรดกในพระไอยการลักษณะมรดก ในปีพุทธศักราช 2155 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยพระเจ้าทรงธรรม โดยคำว่า “มรดก หมายความว่า มรดกย่อมได้แก่บรรดาทรัพย์สินของผู้ตายรวมตลอดทั้งหนี้สินของผู้ตาย”

การตกทอดแห่งทรัพย์มรดกนั้น ตามกฎหมายตราสามดวง ในพระไอยการลักษณะมรดก บทที่ 1¹⁵ บัญญัติว่า “ถ้าแลผู้มืบัณฑิตตั้งแต่นา 400 ขึ้นไป ถึงแก่กรรมภาพแลจะแบ่งปันทรัพย์มรดกเป็นส่วนซึ่งจะได้แก่บิดามารดาแลญาติพี่น้องบุตรภรรยาหลานเหลนสืบนั้น โดยได้รับราชการแลมิได้รับราชการ แลมีบำเหน็จบำนาญ แลหาบำเหน็จบำนาญมิได้ ให้ทำเป็นส่วนดั่งพระผู้เป็นเจ้าของเจ้ากล่าวไว้”

การแบ่งมรดกชายจะถือหลักเรื่องการมีศักดินาหรือไม่มีศักดินาเป็นเกณฑ์สำคัญในการแบ่งมรดก เช่น การแบ่งมรดกชาย ถ้าผู้ตายมีศักดินา 400 ไร่ หรือกว่านั้นขึ้นไป ให้แบ่งมรดกออกเป็น 4 ภาค¹⁶ ดังนี้

¹⁴ สุเมธ จานประดับ และคณะ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (เชิงอรรถ 9) 32.

¹⁵ ปาจารย์ จำเนียรกุล และคณะ, 200 ปี กฎหมายตราสามดวง (ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2547) 24
<http://www.thailaws.com/download/thaidownload/200year_3duanglaw.pdf> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565.

¹⁶ สุเมธ จานประดับ และคณะ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (เชิงอรรถ 9) 55.

1. ภาคหลวง¹⁷ การแบ่งมรดกให้แก่ภาคหลวง ได้แก่ผู้มีศักดินา 400 ไร่หรือกว่านั้นขึ้นไป โดยไม่เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติตามข้อยกเว้นของการแบ่งมรดก เช่น ถ้าผู้ตายเป็นผู้มีศักดินา 400 ไร่หรือกว่านั้นขึ้นไปและเป็นผู้มีบำเหน็จหรือบำนาญอย่างใดอย่างหนึ่งในราชการหรือผู้ตายเป็นพราหมณ์ มรดกของผู้ไม่ต้องแบ่งให้ภาคหลวง นอกจากศักดินาตั้งแต่ 400 ไร่ขึ้นไปจะถือเป็นทรัพย์สินมรดกของผู้ตายแล้วนั้น ในอัยการลักษณะมรดกยังได้บัญญัติถึงบำเหน็จหรือบำนาญของผู้ตายด้วยซึ่งตามกฎหมายตราสามดวง ถือเป็นทรัพย์สินอย่างหนึ่งของผู้ตาย คำว่า “บำเหน็จ” นั้น มีความหมายว่า คุณงามความดีที่กระทำขึ้น ซึ่งเป็นประโยชน์แก่บ้านเมือง หรือ คำว่า “บำนาญ” มีความหมายว่า รางวัลที่ผู้ตายได้รับในขณะที่ปฏิบัติราชการได้ดีเสมอมาในการรับราชการนั้น

2. ภาคบิดามารดา¹⁸ ในภาคนี้มรดกย่อมตกทอดแก่บิดามารดาของผู้ตาย ถ้าในกรณีที่บิดาได้ถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดก ทรัพย์สินมรดกนั้นจะตกทอดแก่มารดาเพียงผู้เดียว ในทางกลับกัน ถ้าในกรณีที่มารดาถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดก ทรัพย์สินมรดกนั้นจะตกทอดแก่บิดาแต่เพียงผู้เดียว นอกจากนี้กรณีที่บิดามารดาได้หย่าร้างกัน ทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกตกทอดแก่บิดามารดาคนละกึ่งส่วน แต่ถ้าในกรณีที่บิดามารดาทั้งสองได้ถึงแก่ความตายก่อนเจ้ามรดก ทรัพย์สินมรดกนั้นไม่ต้องแบ่งในภาคบิดามารดานั้น

3. ภาคภรรยา¹⁹ ในภาคนี้ถ้าผู้ตายมีภรรยาหลายคน ถ้าภรรยาเหล่านี้อยู่ด้วยกันเกิน 3 ปี และได้รับการใช้ปลงศพผู้ตาย ให้ภรรยาทั้งหลายได้รับส่วนแบ่งมรดกของผู้ตายในภาคของตน ดังต่อไปนี้

- 1) ภรรยาอันทรงพระกรุณาพระราชทานให้ ให้ได้ทรัพย์สิน 3 ส่วนกึ่ง
- 2) ภรรยาอันสู่ขอมีขันหมาก บิดามารดายกให้ ให้ได้ทรัพย์สิน 3 ส่วน
- 3) ภรรยาอันทูลขอพระราชทานให้ ให้ได้ทรัพย์สิน 2 ส่วนกึ่ง
- 4) อนุภรรยา ให้ได้ทรัพย์สิน 2 ส่วนกึ่ง

ถ้าในกรณีที่ภรรยาทั้ง 4 ประเภทนี้ไม่ได้อยู่ด้วยกันเกิน 3 ปี และได้รับการใช้ปลงศพผู้ตาย ให้ได้รับส่วนแบ่งมรดกคนละกึ่งส่วนและทรัพย์สินอีกกึ่งส่วนนั้นให้เอาไปเพิ่มเข้าในทรัพย์สินที่จะต้องแบ่งให้อีก 3 ภาค ถ้าในกรณีที่ภรรยาทั้ง 4 ประเภทนี้ไม่ได้รับการใช้ปลงศพผู้ตายเลยจะไม่ได้รับส่วนแบ่งมรดกของผู้ตาย นอกจากนี้ภรรยาคนได้รับราชการ ให้ได้รับส่วนแบ่งมรดกของผู้ตายเพิ่มอีก 1 ส่วน อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ตายไม่มีภรรยาครองโสดให้ยกทรัพย์สินมรดกตกเป็นของหลวง

4. ภาคญาติ²⁰ การแบ่งมรดกในภาคญาตินั้น ผู้รับมรดกมีจำนวนมาก เช่น บุตร หลาน เหลน ลื่อ บุตรบุญธรรม พี่น้องร่วมบิดามารดา พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา

¹⁷ สุนทร จานประดับ และคณะ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (เชิงอรรถ 9) 56.

¹⁸ เฟื่องอ้าง 57.

¹⁹ เฟื่องอ้าง 57-58.

²⁰ เฟื่องอ้าง 57-58.

เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ให้ผู้รับมรดกในภาคญาติเป็นจำนวนมากย่อมเป็นปัญหาในการจัดการแบ่งทรัพย์สินมรดกของผู้ตาย ดังนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ตราพระราชบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในลักษณะมรดก กำหนดไว้ในข้อ 1 และข้อ 2 ถ้าผู้ตายมีบุตร ทรัพย์สินมรดกที่แบ่งในภาคญาติให้ตกทอดแก่บุตรเท่านั้น ถ้าบุตรคนใดตายก่อนเจ้ามรดก แต่มีทายาทสืบสายโลหิตอยู่ (หลาน) ให้ทรัพย์สินมรดกนั้นตกทอดแก่ทายาทของบุตรนั้น นอกจากนี้ ในกรณีที่ผู้ตายมีหลานสืบสายโลหิตข้างต้น ญาติอื่นในภาคญาติไม่สามารถรับมรดกได้ อย่างไรก็ตาม กรณีที่ผู้ตายมีบุตรหลายคน บรรดาบุตรทั้งหลายจะได้รับมรดกดังต่อไปนี้

1) บุตรชายหญิงอันเกิดด้วยภรรยาสุ่อและภรรยาพระราชทาน ถ้าได้รักษาใช้และปลงศพผู้ตาย ให้ได้รับทรัพย์สิน 3 ส่วน

2) บุตรชายหญิงอันเกิดด้วยอนุภรรยา และภรรยาอันพลขของพระราชทานให้ ถ้าได้รักษาใช้หรือปลงศพผู้ตายให้ได้รับทรัพย์สิน 2 ส่วน

3) บุตรอันเกิดด้วยทาสภรรยา ถ้าได้รักษาใช้และปลงศพผู้ตายให้ได้รับทรัพย์สิน 2 ส่วน

สำหรับการรับมรดกของบุตรบุญธรรมนั้น²¹ กฎหมายกำหนดว่า ถ้าบุตรบุญธรรมได้นำมาเลี้ยงตั้งแต่เดือนหนึ่งถึงหนึ่งขวบให้ได้รับทรัพย์สินส่วนกึ่ง ถ้าบุตรบุญธรรมได้รับราชการให้ได้รับทรัพย์สิน 2 ส่วน ถ้านำบุตรบุญธรรมมาเลี้ยงตั้งแต่สองขวบถึงสี่ขวบให้ได้รับทรัพย์สินหนึ่งส่วน ถ้าได้รับราชการให้ได้รับทรัพย์สินส่วนกึ่ง ถ้านำบุตรบุญธรรมมาเลี้ยงตั้งแต่ห้าขวบถึงเจ็ดขวบให้ได้รับทรัพย์สินกึ่งส่วน ถ้าบุตรบุญธรรมได้รับราชการให้ได้รับทรัพย์สินหนึ่งส่วน

สำหรับการรับมรดกของบุตรบุญธรรมจะได้มากได้น้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับว่าบิดามารดาได้นำบุตรบุญธรรมมาเลี้ยงดูตั้งแต่เมื่อใด กฎหมายกำหนดการนำบุตรบุญธรรมมาอุปการะเลี้ยงดูตั้งแต่อายุน้อยจะได้รับส่วนแบ่งมรดกมาก ถ้านำมาเลี้ยงดูตั้งแต่เจ็ดขวบขึ้นไป กฎหมายไม่ให้แบ่งทรัพย์สินมรดกให้แก่บุตรบุญธรรมนั้น

ข้อยกเว้นสำหรับพวกที่มีศักดินา 400 ไร่ หรือกว่านั้นขึ้นไปไม่ต้องแบ่งภาคหลวง ถ้าหาก (1) ผู้ตายมีบำเหน็จ หรือบำนาญอย่างใดอย่างหนึ่งในราชการ (2) ผู้ตายเป็นพราหมณ์ แม้จะมีศักดินากว่า 400 ไร่ก็ตาม ผู้ตายที่มีคุณสมบัติตามหลักเกณฑ์ข้างต้นไม่ต้องแบ่งภาคหลวง แต่แบ่งมรดกออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคบิดามารดา ภาคภรรยา และภาคญาติเท่านั้น

การแบ่งมรดกหญิง²²ถ้าหญิงที่ถึงแก่ความตายเป็นหญิงโสดไม่มีสามี การแบ่งมรดกจะแบ่งตามลักษณะการแบ่งมรดกชาย โดยให้ดูว่าหญิงที่ถึงแก่ความตายนั้นมีศักดินากว่า 400 ไร่หรือไม่ หากหญิงโสดมีศักดินากว่า 400 ไร่ ให้แบ่งมรดกออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคหลวง ภาคบิดามารดา และภาค

²¹ สุเมธ จานประดับ และคณะ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (เชิงอรรถ9) 58.

²² เพิ่งอ้าง 58-59.

ญาติ หากหญิงโสดนั้นมีศักดิ์นาต่ำกว่า 400 ไร่ให้แบ่งมรดกออกเป็น 2 ภาค คือ ภาคบิดามารดา และภาคญาติเท่านั้น

สำหรับการแบ่งมรดกหญิงกรณีที่มีสามี การแบ่งมรดกจะไม่เหมือนกับการแบ่งมรดกชายโสดหรือหญิงโสด ซึ่งกฎหมายได้บัญญัติไว้เป็นพิเศษ กรณีที่หญิงที่มีสามีถึงแก่ความตาย ให้แบ่งมรดกแก่ญาติพี่น้องหญิง หรือหญิงที่มีสามีแต่มีบุตรหรือไม่ก็ตาม ถ้าหญิงกับสามีได้อยู่กินกันในเรือนของบิดามารดาของหญิง ให้แบ่งมรดกแก่บิดามารดาของหญิงนั้น หรือหญิงที่มีสามีแต่บิดามารดาไม่ได้ประกอบพิธีแต่งงานให้ โดยที่หญิงสมัครใจที่จะไปอยู่กินกับชาย มรดกให้แบ่งแก่บิดามารดาหญิง

2.2.3 การจำกัดมิให้รับมรดกในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

กฎหมายมรดกในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้มีรวบรวมกฎหมายเก่าเพื่อตราเป็นกฎหมายเรียกว่า กฎหมายตราสามดวง ซึ่งมีกฎหมายมรดกรวมอยู่ในกฎหมายดังกล่าวด้วย การเสียสิทธิในการรับมรดกตามกฎหมายตราสามดวง ในพระไอยการลักษณะมรดกได้บัญญัติไว้ในบทที่ 43²³ บัญญัติว่า “ถ้าแลญาติพี่น้องภริยาทำบาปชียมรดก แลมรดกนั้นแก้วแหวนทองเงินสรรพทรัพย์สิ่งใดนั้นมากก็ดี แลเครื่องสรรพอาวุธพญาแลสมพลทั้งปวงนั้นมากก็ดี แลผู้รักษาทรัพย์มรดกนั้นยักย้ายเบียดบังไว้ทำบาปชียมรดกนั้นน้อย แลสมุหะมรดกนั้นสืบสวนเปนสัจว่าคงมีบาปชียมรดกโดยมาก บุตรภริยาญาติพี่น้องหากยักย้ายซ่อนเนบไว้ให้บาปชียคงแต่น้อย ท่านว่ามันโลภหิมีชื่อตรงต่อญาติพี่น้อง มันจึงยักย้ายอำพรางเบียดบังเอาไว้ว่าสิ่งของนั้นน้อย ท่านว่าอย่าให้ได้ส่วนแบ่งปันซึ่งแบ่งไว้แล้วเลย”

จากบทบัญญัติข้างต้นเป็นการจำกัดมิให้ทายาทหรือผู้รักษาทรัพย์มรดกรับมรดกที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกของผู้ตาย สำหรับ “ผู้รักษาทรัพย์มรดก” ตามบทบัญญัติข้างต้น เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายในปัจจุบันอาจมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “ผู้จัดการมรดก” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (เพชร จารุสกุล, 2548) อธิบายความหมายของคำว่า “ผู้จัดการมรดก” ²⁴ ไว้ว่า บุคคลที่ตั้งขึ้นโดยพินัยกรรมหรือโดยคำสั่งศาลให้มีสิทธิและหน้าที่ที่จะทำการอันจำเป็นเพื่อให้การเป็นไปตามคำสั่งแจ้งชัดโดยปริยายแห่งพินัยกรรม และเพื่อจัดการมรดกโดยทั่วไปหรือเพื่อแบ่งปันทรัพย์มรดก

นอกจากนี้ บทบัญญัติข้างต้นมีความใกล้เคียงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 บัญญัติว่า “ทายาทคนใดยักย้าย หรือปิดบังทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้รับหรือมากกว่านั้นโดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่แล้วว่า ตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้ได้มรดกเลย แต่ถ้าได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้ได้มรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังไว้”

²³ ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 200 ปี กฎหมายตราสามดวง (เชิงอรรถ 15).

²⁴ เพชร จารุสกุล, ไขปมปัญหาคดีผู้จัดการมรดก (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2548) 48.

มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น”

จากบทบัญญัติข้างต้นทายาทที่จะถูกกำจัดมิให้รับมรดกคือผู้ที่ได้ทำการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้น โดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่แล้วว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น เปรียบ หุตงกูร (2563)²⁵ ได้ให้ความหมายของคำว่า “ทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น” คือ ทำให้ประโยชน์อันทายาทอื่นพึงได้รับจากทรัพย์สินนั้นต้องสูญเสียหรือลดน้อยลงไป เช่น ทำให้ทรัพย์สินมรดกนั้นเสียหายแม้จะเป็นการฉ้อฉลทายาทอื่น ก็อาจทำให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้ซึ่งมีความใกล้เคียงกับพระโอัยการลักษณะมรดก กล่าวคือ หากทายาทหรือผู้รักษาทรัพย์ได้กระทำการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกของผู้ตายมากหรือน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้รับก็ทำให้ทายาทหรือผู้รักษาทรัพย์นั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดกเลย แต่กฎหมายปัจจุบันจะมีข้อแตกต่างในกรณีที่ทายาทยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นจะถูกกำจัดไม่ให้ได้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ตนได้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกนั้นไป ทั้งนี้ การกำจัดมิให้รับมรดกในพระโอัยการลักษณะมรดก ตามกฎหมายตราสามดวงนั้นมีหลักการเกี่ยวกับการเสียสิทธิในการเป็นทายาทโดยเป็นผู้ยกย้ายปิดบังทรัพย์สินมรดก หลักการเกี่ยวกับทายาทที่คิดร้ายต่อเจ้ามรดก นอกจากนี้ ในกฎหมายลักษณะมรดกยังได้ถือเอาหลักการเกี่ยวกับทายาทได้รักษาใช้ปลงศพเจ้ามรดกเป็นข้อสำคัญ เมื่อทายาทคนใดไม่ได้อำนาจใช้ปลงศพเจ้ามรดกจะเรียกเอามรดกไม่ได้ ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้เรียกว่า ญาติไม่เป็นมิตรกับผู้ตาย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดการถูกกำจัดมิให้รับมรดกไว้ 2 กรณี มีดังนี้

1. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเพราะยกย้ายปิดบังทรัพย์สินมรดก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605

2. การถูกกำจัดมิให้รับมรดกเพราะเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606

ในเรื่องของหลักเกณฑ์การเสียสิทธิในการรับมรดกนั้น ในกรณีของการกำจัดมิให้รับมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ถ้าทายาทคนใดได้กระทำความผิดตามมาตรา 1605 และมาตรา 1606 บุคคลนั้นจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก จะเห็นได้ว่า ในกรณีนี้เป็นการกำจัดสิทธิของทายาทผู้กระทำความผิดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกเพราะได้กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ หลักกฎหมายในมาตรา 1606 ได้บัญญัติในเรื่องของการตกเป็นผู้ไม่สมควรซึ่งเป็นแนวคิดทางศีลธรรมอันเป็นสากล เรียกว่า “บุคคลไม่ควรได้รับผลประโยชน์จากการกระทำความผิดของตน” ซึ่งเป็นการตัดสิทธิบุคคลที่ได้ประพฤติชั่วต่อเจ้ามรดกมิให้ได้รับมรดกนั้น นอกจากนี้ การกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606 เป็นการกระทำส่วนตัวซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินหรือหากจะมีความเกี่ยวข้อง

²⁵ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก (พิมพ์ครั้งที่ 17, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2563) 50.

จะอยู่ในเรื่องของพินัยกรรม การทำลาย การเพิกถอน การข่มขู่ให้ทำพินัยกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของตัวบุคคล²⁶

สำหรับประเทศไทยกองมรดกสามารถตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม กล่าวคือ ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า ทายาทโดยธรรม และ ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า ผู้รับพินัยกรรม หากผู้เสียชีวิตที่ถูกบิดามารดาทอดทิ้งหรือละเลยในการอุปการะเลี้ยงดู โดยที่ผู้เสียชีวิตไม่มีบุตรหรือคู่สมรสชอบด้วยกฎหมาย ตามกฎหมายไทยในกรณีที่บิดามารดาที่ทอดทิ้งหรือละเลยในการอุปการะเลี้ยงดูจะเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 2 ตามมาตรา 1629 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้น ตามกฎหมายมรดกของไทยแม้บิดามารดาจะไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เสียชีวิต เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตายกองมรดกจะตกทอดแก่ทายาทคือบิดามารดาของผู้เสียชีวิต แม้ว่าบิดามารดาจะไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เสียชีวิตเลยก็ตาม บิดามารดาก็มีสิทธิเป็นทายาทโดยธรรมตามกฎหมายมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกได้ ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า จากข้อเท็จจริงนี้ทำให้ทรัพย์สินของผู้เสียชีวิตถูกส่งมอบให้กับบิดามารดาอย่างไม่เป็นธรรม เนื่องจากในช่วงเวลาที่บิดามารดาได้ทอดทิ้งผู้เสียชีวิตไปนั้นญาติคนอื่น ๆ ได้เป็นผู้อุปการะเลี้ยงดู บุคคลเหล่านี้ควรมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกหรือไม่

สำหรับกฎหมายลักษณะมรดกได้มีการใช้บังคับมาตั้งแต่สมัยอยุธยาและได้มีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดยในวันที่ 1 ตุลาคม 2478 ได้มีผลบังคับใช้เกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้นและได้มีการประกาศใช้บรรพ 5 กฎหมายลักษณะครอบครัว และบรรพ 6 เกี่ยวกับกฎหมายลักษณะมรดกไว้ในประมวลกฎหมายดังกล่าวด้วย²⁷ อย่างไรก็ตาม กฎหมายลักษณะครอบครัวได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551 และกฎหมายลักษณะมรดกได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ 17 พ.ศ. 2550²⁸ ฉบับที่ 19 พ.ศ. 2551²⁹

²⁶ อาริรัตน์ โกสิทธี, *กฎหมายมรดก* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2567), 95.

²⁷ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, *หลักกฎหมายมรดก* (พิมพ์ครั้งที่ 10, โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2566) 13-14.

²⁸ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2550, *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 125, ตอนที่ 9 ก (14 มกราคม 2551) 42-43.

²⁹ พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551, *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 125, ตอนที่ 45 ก (7 มีนาคม 2551) 5-8.

2.3 แนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการตกทอดแห่งมรดกและการอุปการะเลี้ยงดู

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับการตกทอดแห่งมรดก

วิวัฒนาการของกฎหมายในสมัยโรมัน มีนักปรัชญาทางกฎหมายได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการตกทอดมรดกไว้และสามารถนำมาใช้ได้จนถึงทุกวันนี้ คือ หลัก Universal succession³⁰ เป็นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการตกทอดแห่งมรดกซึ่งหมายถึงมรดกของเจ้ามรดกนั้นจะตกทอดแก่ทายาท ได้แก่ ทรัพย์สิน หนี้สิน ตลอดจนสิทธิต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องแสดงเจตนารับมรดก ทรัพย์สินรวมทั้งสิทธิและหน้าที่ในทรัพย์สินของเจ้ามรดกจะตกทอดไปยังทายาททันที ทั้งนี้จะได้รับทั้งหน้าที่และความรับผิดชอบในการจัดการมรดกและการจัดการศพของเจ้ามรดกด้วย ซึ่งหลักดังกล่าวนี้เป็นหลักทั่วไปในระบบกฎหมาย Civil Law ปัจจุบันประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายดังกล่าวนี้ ได้แก่ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ซึ่งเป็นประเทศที่นำหลักเกณฑ์และทฤษฎีดังกล่าวนี้มาใช้ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย กล่าวคือในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law หรือระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร การตกทอดแห่งมรดกจะใช้หลัก Universal Succession ในขณะที่ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law หรือระบบกฎหมายจารีตประเพณี ได้แก่ ประเทศอังกฤษ เป็นประเทศที่เป็นแม่บทในการตกทอดแห่งมรดกที่ไม่ได้ใช้หลัก Universal Succession กล่าวคือ การตกทอดแห่งมรดกเมื่อเจ้ามรดกตายทรัพย์สิน หนี้สิน ตลอดจนสิทธิต่าง ๆ จะยังไม่ตกทอดแก่ทายาท แต่ทายาทจะต้องตั้งผู้จัดการมรดกให้เข้าแสดงเจตนารับมรดกก่อน เมื่อได้ผู้จัดการมรดกแล้วผู้จัดการมรดกผู้นั้นถึงจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์มรดกให้แก่ทายาท ในประเทศอังกฤษนั้นผู้จัดการมรดกจึงมีความสำคัญในการตกทอดแห่งมรดกของผู้ตาย ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกาใช้หลักดังกล่าวเช่นกัน³¹

2.3.2 แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดู

2.3.2.1 แนวคิดทางด้านวัฒนธรรมในการอุปการะเลี้ยงดู

วัฒนธรรมของไทยในการเลี้ยงดูบุตรมีด้วยกันหลายรูปแบบ ครอบครัวส่วนใหญ่ของไทยเริ่มเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งประกอบไปด้วยพ่อแม่ลูก แต่ในปัจจุบันเริ่มมีครอบครัวข้ามรุ่นเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเนื่องจากมีหลายปัจจัย คำว่า “ครอบครัวข้ามรุ่น” หมายถึง ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยเด็กและผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยกัน³² เช่น พ่อแม่มีการย้ายถิ่นฐานเพราะมีอาชีพที่ต้อง

³⁰ วรพจน์ ถนอมกุล, ‘สิทธิและหน้าที่ของวัดตามกฎหมายในฐานะผู้จัดการมรดกและผู้จัดการศพของพระภิกษุ’ (2565) 5 วารสารขจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ Journal of MCU Social Science Review ปีที่ 11 254 <<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr/article/download/258273/175139/997261>> สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2566.

³¹ พานิกัด ดนตรี, ‘ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการรับมรดกของผู้มีความสัมพันธ์พิเศษ’ (การค้นคว้าอิสระนิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง) 5-6.

³² กาญญา เทียนลาย วรณีย์ หุตะแพทย์, ‘สถานการณ์การเลี้ยงดูหลานในครัวเรือนข้ามรุ่นของประเทศไทย’ (รายงานส่วนบุคคลสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล 2558) 331.

ทำงานในต่างจังหวัดซึ่งพ่อแม่อาจคิดว่าเป็นหนทางที่จะสามารถเพิ่มรายได้ในครอบครัวได้จึงมีจำเป็นที่ต้องปล่อยให้บุตรอาศัยอยู่กับปู่ย่าตายายลุงป้าน้าอา สำหรับครอบครัวของไทยส่วนใหญ่บทบาทของบิดาต้องเป็นผู้นำครอบครัวหรือบางครั้งครอบครัวบิดามารดาจะใช้อำนาจตัดสินใจร่วมกัน เช่น การศึกษาของลูก การอบรมสั่งสอนลูก การอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น เป็นต้น บทบาทหน้าที่ของลูกเกี่ยวกับการเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนถือเป็นบทบาทหน้าที่สำคัญที่ลูกจะต้องเชื่อฟังพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยมีประชากรที่อยู่ร่วมกันหลากหลายเชื้อชาติจึงมีการรับวัฒนธรรมจากหลากหลายประเทศ เช่น คนไทยเชื้อสายจีนในการอบรมสั่งสอนบุตร ความกตัญญูต่อบุตรที่มีต่อบิดามารดาหรือวัฒนธรรมเกี่ยวกับขายเป็นใหญ่ในการมีอำนาจตัดสินใจในครอบครัวหรือวัฒนธรรมของเซ่นไหว้บรรพบุรุษเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษในครอบครัว

จรรยาบรรณหรือหน้าที่ของบิดามารดา ตามหลักของพระพุทธศาสนา บิดามารดานั้นถือเป็นทิศเบื้องหน้า เนื่องจากเป็นบุคคลที่บุตรได้ใกล้ชิด คำว่า “ทิศเบื้องหน้า”³³ หมายความว่า บิดามารดาซึ่งท่านดำรงอยู่ในฐานะบุพการี คือ ผู้ทำอุปการะก่อนโดยมารดาบิดาปฏิบัติหน้าที่อนุเคราะห์ต่อบุตรธิดา ตามพระไตรปิฎก เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 3 ข้อที่ 199³⁴ ซึ่งพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ในทิมมิกาย ปาฏิกวรรค หน้าที่ของบิดามารดาต่อบุตรนั้น มีด้วยกัน 5 ประการ ดังนี้

ประการแรก ห้ามจากความชั่ว กล่าวคือ บิดามารดานั้นจะต้องเอาใจใส่ในการชี้แนะเกี่ยวกับความถูกต้องและความผิด ไม่ละเลยหรือปล่อยปละละเลย ทั้งนี้ เมื่อเห็นบุตรกระทำความผิดเพียงเล็กน้อยหรือขั้นรุนแรง บิดามารดาควรมีการกำหนดบทลงโทษแก่บุตร และการแนะนำบุตรให้เห็นถึงผลเสียของความประพฤติตนไม่ดีนั้นถือเป็นหน้าที่ของบิดามารดาอย่างแท้จริงในการอบรมบุตรได้อย่างเหมาะสม

ประการที่สอง ให้ตั้งอยู่ในความดี บิดามารดานั้นก็ต้องแนะนำ อบรมสั่งสอนให้ประพฤติตนในทางที่ดีหรือชี้แนะว่าเรื่องใดเป็นเรื่องที่ดีหรือไม่ดีอย่างไร นอกจากนี้ บิดามารดาควรเป็นแบบอย่างทำความดีให้บุตรให้เห็นเป็นตัวอย่าง เพราะการกระทำให้เห็นเป็นตัวอย่างถือเป็นผลดีมากกว่าการพร่ำสอน

ประการที่สาม ให้ศึกษาศิลปวิทยา บิดามารดานั้นก็ต้องให้การสนับสนุนแก่บุตรในเรื่องของการเรียนรู้ ความสามารถในด้านวิชาการ หรือการศึกษาเล่าเรียนตามความสามารถของบุตร การละเลยไม่เอาใจใส่ในเรื่องของการศึกษาเล่าเรียนของบุตรนั้นถือว่าบิดามารดาบกพร่องในหน้าที่ซึ่งจะ

³³ พระเทพรัตนสุธี พธ.ม., ‘การดูแลบิดามารดาตามแนวทางพระพุทธศาสนา’ (2557) 2 วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 1 66 <<https://so05.tci-thaijo.org/index.php/pnuhuso/article/view/53500/44357>> สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2566.

³⁴ มูลนิธิอุทกยธรรม, ‘พระไตรปิฎก เล่มที่ 11 พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 3 [ฉบับมหาจุฬา]’ (หมวดธรรมะ, 11 มิถุนายน 2545) <<https://84000.org/tipitaka/read/r.php?B=11&A=3923>> สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2566.

ส่งผลเสียแก่ตัวบุตรเองและเป็นผลร้ายต่อบิดามารดาในอนาคต เนื่องจากบุตราชวิชาความรู้ในการเอาตัวรอดในการใช้ชีวิตในสังคมหรือการทำมาหาเลี้ยงชีพตนเองและบิดามารดาในอนาคตได้

ประการที่สี่ หากผู้ครองที่สมควรให้ บิดามารดานั้นจำเป็นต้องเอาใจใส่คอยสอดส่องการคบเพื่อนต่างเพศของบุตร คอยเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำในเรื่องในการรู้ทันผู้ชาย หรือผู้ชายที่นิสัยดีเหมาะสมแก่ตนหรือการดูแลที่เฝ้าระวังที่เหมาะสมแก่การเป็นภริยานั้นควรเป็นอย่างไร หรือการแนะนำบุตรในการปฏิบัติตนต่อบุคคลอื่นที่เป็นเพศตรงข้ามอย่างเหมาะสมและเป็นสุภาพบุตรสสุภาพสตรี

ประการที่ห้า มอบทรัพย์สินให้ในกาลอันควร บิดามารดานั้นจำเป็นต้องช่วยเหลือเกื้อกูลแก่บุตรจนกว่าบุตรจะดูแลและเอาตัวรอดทำมาหาเลี้ยงตัวเองได้ หรือการมอบทรัพย์สินสมบัติเพื่อเป็นทุนในการตั้งตัวแก่บุตร การมอบทรัพย์สินมรดกให้แก่บุตรตามความเหมาะสม

จากหลักธรรมที่กล่าวข้างต้นทั้ง 5 ประการนี้จึงถือเป็นหน้าที่หรือจรรยาบรรณของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นบุคคลที่มีคุณภาพในอนาคตได้

2.3.2.2 หลักการในการอุปการะเลี้ยงดู

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ภูมิบาลตราสามดวง ได้บัญญัติกฎหมายถึงการเลี้ยงดูบุตรไว้ในลักษณะพัวเมีย³⁵ โดยบัญญัติว่า “*ราษฎรทั้งหลายในแว่นแคว้นเสมาภมณฑลให้เลี้ยงดูลูกเมียพี่น้องพ้องพันธุจขบโดยธรรม...*” จากบทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึงการที่บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวนี้ได้สืบทอดต่อมาจนถึงกฎหมายในปัจจุบัน โดยมีบทบัญญัติที่กำหนดหน้าที่ของบิดามารดาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 โดยกำหนดหน้าที่ของบิดามารดาที่มีต่อบุตร

บิดามารดาเปรียบเหมือนครูคนแรกของบุตรที่คอยทำหน้าที่ในการสั่งสอนบุตรทั้งในด้านของการเจริญเติบโต การเลี้ยงดู ให้การศึกษา ให้บุตรดำเนินชีวิตได้อย่างสมบูรณ์แบบ บิดามารดาผู้ทำหน้าที่ในการชี้นำ จูงใจ ให้โอกาสบุตรได้มีการพัฒนาตนเองทั้งในด้านทางกายและจิตใจ อีกทั้ง การว่ากล่าวตักเตือนเมื่อบุตรมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม โดยการชี้แนะทำความเข้าใจกับบุตรพร้อมบอกเหตุผลของความอันตรายที่บิดามารดาได้ว่ากล่าวตักเตือนในเรื่องนั้นจึงถือเป็นหน้าที่บิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร นอกจากนี้แล้วในหนังสือแม่และเด็ก ปีที่ 30 ฉบับที่ 420 (นพ.กมล แสงทองศรีกมล, 2550) ยังได้กล่าวถึงหลักในการเลี้ยงดูลูก (Principle of Child Rearing)³⁶ คือ การเลี้ยงดูคือการให้ความรักและแสดงออกซึ่งความรักให้ลูกรู้ (Love Consistently and Appropriately Show) คุณพ่อคุณแม่ในสังคมไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยแสดงความรักต่อลูกสักเท่าไรซึ่งจะแตกต่างจากทางฝั่งตะวันตกจะแสดงออกชัดเจนในการแสดงความรักต่อบุตรมากกว่า ดังนั้น คุณพ่อคุณแม่ควรแสดงความรักต่อลูกอย่างเหมาะสม

³⁵ ศาสตราจารย์กุล, *กฎหมายตราสามดวง* (โรงพิมพ์คุรุสภา 2506) 248.

³⁶ กมล แสงทองศรีกมล, ‘หลักในการเลี้ยงดูลูก (Principle of Child Rearing)’ (2550) 420 หนังสือแม่และเด็ก ปีที่ 30 <<http://satitapp.kus.ku.ac.th/guidance/story-4.html>> สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2566.

เช่น การโอบกอด การให้ความชื่นชม จะทำให้ลูกได้รับความรักจากพ่อแม่และรู้สึกซาบซึ้งมีความสุขกับความ
ความรักของพ่อแม่ที่ให้แก่อีก ครอบครัวจะมีความสุข เมื่อพ่อแม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Happy
Family; Mother and Father Have a Good Relationship) ถ้าพ่อแม่ทะเลาะกัน เกี่ยงกัน มีเรื่อง
ขัดแย้งกันในทุก ๆ เรื่อง ครอบครัวจะมีความสุข แม้ว่าต่างฝ่ายต่างรักลูกแต่การเลี้ยงลูกให้มีคุณภาพ
จะต้องมาจากความสุขที่สร้างโดยพ่อแม่ที่ให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการดูแลเอาใจใส่ลูก
และพ่อแม่เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน จึงจะสามารถเป็นพื้นฐานในการสร้างครอบครัวที่อบอุ่นได้³⁷ การมี
ความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก (Understanding Of Child's Developmental Level)
พัฒนาการของลูกน้อยเป็นเรื่องสำคัญและควรเอาใจใส่อย่างยิ่ง เพราะบ่งบอกถึงการเจริญเติบโตของ
สมองและพัฒนาการที่สมวัย อีกทั้งพ่อแม่ต้องติดตามดูแลเอาใจใส่หากมีภาวะผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นได้
เพื่อที่พ่อแม่จะได้ทันแก้ไขได้ทัน พ่อแม่ควรมีการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และสังเกตพัฒนาการของลูก
น้อย รวมถึงการปรึกษาปัญหาในด้านพัฒนาการของลูกน้อยกับกุมารแพทย์ ทั้งนี้ พ่อแม่ควรเลี้ยงลูกเอา
ใจใส่ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (Parent Bring Up Their Own Children As Much As Possible)
พ่อแม่บางคนอาจมีความจำเป็นในเรื่องของการทำงานทั้งคู่และไม่มีเวลาในการเลี้ยงดูลูกได้เท่าที่ควรต้อง
ฝากพี่เลี้ยงหรือปู่ย่าตายายเลี้ยงดู ดังนั้น คุณพ่อคุณแม่จึงควรพยายามเลี้ยงดูลูกให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะ
ทำได้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคุณพ่อคุณแม่และลูก อาจจะต้องยอมเหนื่อย อดนอนบ้าง เพราะ
ช่วงเวลาที่อยู่กับลูกนั้นสำคัญมากเพราะเป็นการสร้างสายใยความรักความผูกพันทำให้รู้จักลูกของตนเอง
ได้มากขึ้น การเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเองให้ลูก (Build Child's Self Esteem; Help to Have
A Good Feeling About Himself And Other) การชมเชย หรือการแสดงออกถึงความภาคภูมิใจต่อลูก
นั้น ในทางจิตวิทยาเด็กแล้วคำชมและการให้รางวัลอย่างเหมาะสมเป็นเรื่องที่สำคัญมาก นอกจากจะทำ
ให้ลูกมีพฤติกรรมที่ดีแล้วยังสร้างทัศนคติที่ดีต่อเด็กด้วย อีกทั้งช่วยเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง
ให้แก่อีกและสร้างความมั่นใจให้ตัวลูกมากขึ้นด้วย นอกจากนี้ การให้อิสระตามวัยและให้โอกาสในการ
ตัดสินใจ (Grant Age – Appropriate Freedom And Opportunity to Decide) พ่อแม่ควรเปิดโอกาส
ให้ลูกได้เลือกและตัดสินใจเอง ไม่ควรบังคับหรือออกคำสั่งต่อลูกมากนัก เพื่อให้ลูกได้มีอิสระตามวัย
และโอกาสในการตัดสินใจในบางเรื่องได้ การส่งเสริมสนับสนุนให้ลูกสามารถดูแลตัวเองได้ (Encourage
Them To Take Good Care Of Themselves As Well As Others) พ่อแม่ควรฝึกให้ลูกรู้จักช่วยเหลือ
ตัวเอง เพื่อเป็นการฝึกความรับผิดชอบและได้สอนลูกได้เรียนรู้เรื่องกฎเกณฑ์และระเบียบวินัย นอกจากนี้
การฝึกให้ลูกกลักระดุม หรือการผูกเชือกรองเท้า ถือเป็นการฝึกทักษะในการประสานกันของกล้ามเนื้อ
และสายตา ช่วยพัฒนาทักษะในการแก้ไขปัญหา หากเกิดปัญหาขึ้นเด็กจะต้องแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง³⁸

³⁷ กมล แสงทองศรีกมล (เชิงอรธ 36).

³⁸ เพ็งอ้าง.

การส่งเสริมให้ลูกรู้จักคิดอย่างมีหลักการและเหตุผล (Encourage Them to Think With Principle And Logic) คุณพ่อคุณแม่ไม่ควรใช้อารมณ์กับลูกเมื่อลูกไม่ได้ตั้งใจ พ่อแม่ควรใช้เหตุผลกับลูกกระตุ้นให้เขารู้จักคิดหาเหตุผลเอง เพื่อส่งเสริมให้เด็กรู้จักคิดอย่างมีหลักการและเหตุผล³⁹ และการส่งเสริมให้ลูกรู้จักผ่อนคลายและหาความสุขให้ตัวเองได้ (Encourage Them To Be Able To Relax And Enjoy Themselves) สังคมการศึกษาของเด็กไทยปัจจุบันทุ่มเทต่อการศึกษามาก โดยเฉพาะเด็กในวัยมัธยมที่เข้าโรงเรียนกวดวิชาเพื่อติวหนังสือหลังจากเลิกเรียนในช่วงเย็น หรือในช่วงเสาร์-อาทิตย์ ซึ่งทำให้เด็ก ๆ แทบจะไม่มีเวลาพักผ่อน หรือการที่ทางโรงเรียนให้การบ้านหรือสั่งทำรายงานจนทำไม่ทัน เพราะการกำหนดเวลาส่งที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้น พ่อแม่จึงควรที่จะส่งเสริมให้ลูกรู้จักผ่อนคลายและหาความสุขให้ตัวเอง พ่อแม่อาจใช้เวลาว่างให้เวลากับลูกทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้ลูกได้ผ่อนคลายจากการเรียนหนังสือได้

จากหลักการข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูบุตรได้อย่างมีคุณภาพ โดยการให้ความรัก การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของบิดามารดา การเอาใจใส่ดูแลเลี้ยงดูบุตรเพื่อเสริมสร้างความสามารถของบุตรได้อย่างมีคุณภาพ

2.3.2.3 หลักความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice)

John Rawls เป็นนักเขียน ได้มีแนวคิดเกี่ยวกับหลักความเป็นธรรมทางสังคม หมายถึง ความเสมอภาค (Justice As Fairness) โดยแนวคิดของ John Rawls คิดว่ามนุษย์เป็นผู้เหตุผล มีเสรีภาพและความเสมอภาคและต้องได้รับการเคารพซึ่งรัฐจะต้องจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์ตามสัญญาประชาคม (Social Contract) เพื่อความเท่าเทียมกันและเคารพสิทธิความเป็นมนุษย์ของคนในสังคม⁴⁰

หลักการในเรื่องความเป็นธรรมทางสังคมเป็นแนวคิดที่มีความเกี่ยวข้องกับหลักเกณฑ์การกำหนดเหตุของการจำกัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูในกรณีที่ยายาผู้ไม่ทำหน้าที่ดูแลเจ้ามรดกแต่กลับมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกตามกฎหมายเพราะเป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกและไม่ได้มีหลักเกณฑ์ตามกฎหมายไทยที่กำหนดให้ทายาทผู้ไม่ทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูเจ้ามรดกจะต้องถูกจำกัดมิให้รับมรดกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เป็นธรรมแก่ตัวผู้ให้มรดกและทายาทอื่น

2.3.2.4 แนวคิดพื้นฐานทางกฎหมายเกี่ยวกับอุปการะเลี้ยงดู

หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดาและบุตร แนวคิดทางกฎหมายมีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูไว้ซึ่งแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุตรและบิดามารดา ระหว่างบิดามารดาและบุตรซึ่งเป็นการกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูให้การดูแลซึ่งกันและกันอย่าง

³⁹ กมล แสงทองศรีกมล (เชิงอรธร 36).

⁴⁰ วิชชา โกมินทร์ และบวร ทรัพย์สิงห์, 'การสร้างความเป็นธรรมทางสังคมเรื่องที่อยู่อาศัยในกลุ่มคนจนเมือง' (ประชุมวิชาการประจำปี 57, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557) 61-64.

เหมาะสม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563⁴¹ กำหนดหน้าที่ของบุตร กล่าวคือ บุตรจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาของตนเช่นเดียวกันกฎหมายกำหนดให้บิดามารดาจะต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตร ตามมาตรา 1564⁴² ได้กำหนดความหมายของคำว่า “อุปการะเลี้ยงดู” ไว้ว่า การอุปการะเลี้ยงดูบุตรหรือให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรถือเป็นหน้าที่ตามกฎหมายที่กำหนดให้บิดามารดาจะต้องกระทำตามกฎหมาย

คำว่า “บิดามารดา” อยู่ในฐานะทายาทโดยธรรม ลำดับที่สองของเจ้ามรดกและต้องเป็นบิดามารดาชอบด้วยกฎหมาย สำหรับมารดานั้นกฎหมายบัญญัติให้บุตรเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของมารดาเสมอเนื่องจากเป็นมารดาผู้ให้กำเนิด⁴³ เมื่อบุตรเสียชีวิตลง มารดาย่อมเป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่สองของเจ้ามรดกเสมอ

สำหรับบิดาชอบด้วยกฎหมาย หมายถึง ชายผู้ที่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายกับมารดา ทั้งนี้ รวมถึงบิดามารดาที่จดทะเบียนสมรสกันภายหลังการเกิดของบุตร หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตร หรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

เมื่อพิจารณาว่าขอบเขตของการบิดามารดาที่ไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุตร หากพิจารณาตามคำพิพากษาศาลฎีกา 1690/2493 “ชายหญิงได้เสียกันเองโดยไม่ได้จดทะเบียนสมรส บุตรที่เกิดมาไม่ใช่บุตรชอบด้วยกฎหมายของชายและเมื่อต่อมาชายก็มีได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือร้องขอให้ศาลแสดงว่าเป็นบุตร ชายจึงไม่ใช่ทายาทของบุตรและไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตร” จากคำพิพากษาดังกล่าว หากความเป็นบิดาไม่มีการส่งเสียให้การศึกษา ให้การเลี้ยงดู และทอดทิ้งบุตรไปไม่ได้มีการอุปการะเลี้ยงดูบุตร จากประเด็นนี้จะเข้าหลักกฎหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่าหากเป็นกรณีที่บิดาไม่ได้จดทะเบียนสมรสกับมารดา และไม่ได้มีการจดทะเบียนรับรองบุตร บิดาย่อมไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตร เมื่อพิจารณาต่อไปว่าเมื่อบิดาผู้ไม่ได้รับรองบุตร และไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุตร บิดาคอนนั้นย่อมไม่ใช่ทายาทของบุตรและไม่มีสิทธิรับมรดกของทายาทโดยปริยาย

ในทางกลับกัน กรณีที่บิดานอกกฎหมายที่ได้เลี้ยงดู ส่งเสียเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ให้การศึกษา และมีการรับรองโดยพฤติการณ์ ให้ที่อยู่อาศัย จนเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปในสังคม เมื่อบุตรเสียชีวิตลงตามหลักกฎหมายข้างต้น บิดาไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตร⁴⁴ จากข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้อาจจะขัดต่อ

⁴¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1563 “บุตรจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา”

⁴² ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564

“บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาตามสมควรแก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์”

“บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วแต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้”

⁴³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 บัญญัติว่า “เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น”

⁴⁴ วรัญญา งานศิริอุดม, ‘สิทธิของบิดาในการรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว’ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, กุมภาพันธ์ 2564) <<http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=13788>> สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2566.

จิตสำนึกและความรู้สึกในสังคมได้แต่เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้สิทธิแก่บิดาในการรับมรดก บิดาจึงไม่มีสิทธิรับมรดกของบุตรผู้เสียชีวิตในฐานะทายาทหรือสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายต่าง ๆ ได้เลย

หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูในความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาได้กำหนดไว้ในมาตรา 1461⁴⁵ วรรคสองว่าสามีภริยาจะต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่น่าสนใจได้กล่าวถึงหน้าที่ของสามีภริยาในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4959/2552⁴⁶ “วัตถุประสงค์ของการสมรสก็เพื่อให้ชายหญิงได้อยู่กินกันฉันสามีภริยา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461 บัญญัติให้สามีภริยาช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามความสามารถและฐานะตน และมาตรา 1598/38 บัญญัติว่า “ค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นอีกฝ่ายสามารถเรียกได้ในเมื่อได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ อันแสดงว่าค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ศาลอาจกำหนดให้เพียงใดก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ให้และฐานะของผู้รับตามพฤติการณ์แห่งกรณี” จึงเป็นบทบัญญัติคุ้มครองแก่สามีภริยาให้ฝ่ายที่มีฐานะดีต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่งมิฉะนั้น อีกฝ่ายย่อมมีสิทธิฟ้องหย่าได้ตามมาตรา 1516 (6) แต่ถ้าไม่ประสงค์จะฟ้องหย่าก็ฟ้องเรียกเฉพาะค่าเลี้ยงดูได้ตามมาตรา 1598/38 ดังนั้น สิทธิฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจึงหาใช่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นเมื่อมีการฟ้องหย่าไม่”

ตามมาตรา 1598/38⁴⁷ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดหลักเกณฑ์การเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดาและบุตรไว้ ดังนี้

1. ฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูแต่ไม่ได้อุปการะเลี้ยงดู
2. ได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 7071/2560 การฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู ต้องพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 ซึ่งบัญญัติว่า “ค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาหรือระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้น ย่อมเรียกจากกันได้เมื่อฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการเลี้ยงดูหรือได้รับการเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ ค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ให้ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งกรณี” เมื่อจำเลย

⁴⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1461

“สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา”

“สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน”

⁴⁶ ธนุ กุลอ่อน, ‘คดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีหรือภริยาอีกฝ่าย’ <<http://thanulaw.com/index.php/spousecarecost>> สืบค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2567.

⁴⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1598/38 “ค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาหรือระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้นย่อมเรียกจากกันได้เมื่อฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ ค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ให้ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งกรณี”

เป็นฝ่ายประพัตติตัวไม่เหมาะสมเที่ยวเตร่เวลากลางคืนแล้วแยกตัวไปอยู่ที่อื่นไม่กลับไปหาโจทก์ ไม่จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูโจทก์ซึ่งเคยให้เดือนละ 70,000 บาท ทำให้โจทก์ได้รับความเดือดร้อนเกินควร เมื่อโจทก์มีรายได้จากการรับทำบัญชีเดือนละ 9,000 บาท ส่วนจำเลยมีอาชีพเป็นทนายความย่อมมีรายได้จากการว่าความและเป็นที่ปรึกษากฎหมายและจำเลยยังเปิดบริษัท บ. และยังเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัท ส. โดยได้รับเงินเดือนจากทั้งสองบริษัทเดือนละ 45,000 บาท แม้ว่าจะระหว่างพิจารณา จำเลยจะยกทรัพย์สินเป็นที่ดินพร้อมสิ่งปลูกสร้างบ้าน 1 หลังราคาประมาณ 5,000,000 บาท และที่ดินอีก 1 แปลง ราคาประมาณ 3,000,000 บาท กับรถยนต์ 2 คัน ให้แก่โจทก์และโอนสลากออมสินมูลค่า 3,000,000 บาท แก่บุตร โดยจำเลยตกลงจ่ายค่าอุปการะให้บุตรเดือนละ 50,000 บาท นับแต่เดือนธันวาคม 2557 เป็นต้นไปจนกว่าจะจบปริญญาตรีตาม แต่ทรัพย์สินดังกล่าวก็ไม่ใช้ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้ และภาระค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรก็ใกล้จะสิ้นสุดลงแล้ว เช่นนี้ จึงเห็นควรให้โจทก์ได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูจากจำเลยเมื่อพิจารณาถึงความเพียงพอแก่อัตภาพของโจทก์และภาระค่าครองชีพแล้ว เห็นสมควรกำหนดให้จำเลยจ่ายค่าอุปการะแก่โจทก์เดือนละ 10,000 บาท นับตั้งแต่วันที่ 30 ธันวาคม 2556 เป็นต้นไป จนกว่าการสมรสระหว่างโจทก์และจำเลยจะสิ้นสุดลง”

จากคำพิพากษาข้างต้น “ค่าอุปการะเลี้ยงดู” ที่จะต้องให้ฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดู แต่ไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูหรือได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพจะต้องคำนึงถึงผู้ที่จะต้องเป็นผู้ให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูด้วยว่ามีความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งกรณีด้วย

2.3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการจำกัดมิให้รับมรดก

แนวคิดในการจำกัดมิให้บุคคลได้รับมรดกเป็นหลักการพื้นฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของบุคคลที่ขัดแย้งกันในเรื่องของการได้รับผลประโยชน์หรือสิทธิในทรัพย์สินหลังจากการตายของเจ้ามรดก สาเหตุที่นำไปสู่การจำกัดมิให้รับมรดกเกิดจากความประพฤติของบุคคลที่ส่งผลกระทบต่อเจ้ามรดกหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายอย่างร้ายแรง เช่น การทำร้ายเจ้ามรดก การฉ้อฉล การปลอมแปลงพินัยกรรมของเจ้ามรดก เป็นต้น

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law มีการกำหนดแนวคิดเรื่องการจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรไว้ในกรณีที่บุคคลมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อเจ้ามรดก เช่น ประเทศเยอรมัน กำหนดไว้ในมาตรา 2339⁴⁸ ของประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (German Civil Code) มีหลักแนวคิดเรื่อง

⁴⁸ German Civil Code, Article 2339 “(1) A testator may deprive a descendant of their compulsory share if the descendant

1. Makes an attempt on the life of the testator, of the spouse of the testator, or of another descendant or of a person similarly close to the testator,

2. Is guilty of a major offence or of a serious intentional minor offence against one of the persons designated in no.1,

Unworthiness To Inherit เป็นหลักการที่กล่าวถึงบุคคลที่กระทำความผิดไม่ควรได้รับผลประโยชน์จากการกระทำนั้น เช่น การใช้ความรุนแรงต่อเจ้ามรดก เจตนาฆ่าเจ้ามรดก การพยายามฆ่าเจ้ามรดก การฉ้อฉลต่อเจ้ามรดก เป็นต้น การกระทำที่ถือว่าไม่สมควรได้รับมรดกอาจรวมถึงการกระทำที่ขัดต่อศีลธรรมอย่างร้ายแรง การพยายามฆ่าทายาทอื่นที่มีสิทธิได้รับมรดกจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดกซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดที่ว่าผู้กระทำความผิดไม่สมควรได้รับผลประโยชน์จากการกระทำนั้น⁴⁹

สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law มีแนวคิดที่เรียกว่า Slayer เป็นหลักการทั่วไปตามกฎหมายที่ใช้ในประเทศแคนาดาซึ่งเป็นหลักการเพื่อป้องกันมิให้บุคคลที่ตั้งใจทำให้ผู้อื่นเสียชีวิตได้รับส่วนแบ่งจากทรัพย์สินของเจ้ามรดก โดยแนวคิดดังกล่าวส่งผลให้บุคคลที่กระทำความผิดไม่สามารถได้รับผลประโยชน์จากทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกได้ ซึ่งมีคดีที่น่าสนใจเกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าว Michael Di Pinto, Estate Trustee of the Estate of Vito Di Pinto V. John Di Pinto ศาลได้มีคำพิพากษาว่า ทายาทผู้มีสิทธิได้รับผลประโยชน์ได้กระทำความผิดต่อทายาทผู้มีสิทธิได้รับผลประโยชน์คนอื่นจนถึงแก่ความตายจะไม่สามารถรับมรดกของเจ้ามรดกได้ จากคดีดังกล่าวนี้ผู้กระทำความผิดเป็นพี่ชายได้กระทำความผิดฐานฆาตกรรมน้องสาวโดยเจตนาจะได้รับผลประโยชน์จากการตายผ่านพินัยกรรมของบิดา บิดาได้เสียชีวิตไปแล้วเป็นเวลา 1 ปีหลังจากการฆาตกรรม แม้ว่าจะยังไม่ถูกตัดสิน แต่พินัยกรรมได้ระบุว่าหากบุตรคนใดคนหนึ่งเสียชีวิตก่อน ส่วนแบ่งของมรดกของบุตรคนนั้นจะถูกแบ่งให้แก่บุตรที่ยังมีชีวิตอยู่ ศาลจึงได้พิจารณาเกี่ยวกับการกระทำของพี่ชายโดยห้ามแสวงหาผลประโยชน์จากการฆาตกรรม และได้ตัดสินว่าพี่ชายไม่ควรได้รับมรดกที่เกิดจากการกระทำความผิดทางอาญา⁵⁰

3. Willfully violates the statutory obligation to testator incumbent upon them to maintain the testator, or

4. Is finally sentenced to at least one year's imprisonment without probation because of an intentional criminal offence and participation of the descendant in a psychiatric hospital or in a withdrawal clinic is finally ordered because of a similarly serious intentional offence.

(2) Subsection (1) applies accordingly to the revocation of the parental or spousal compulsory share.”

⁴⁹ Koziol et al, *Punitive Damages: Common Law and Civil Law Perspectives*, (Springer 2009) 45.

⁵⁰ Craig Ross, ‘The Slayer Rule: How Murder Impacts Estate Distribution’ (Pallett Valollp Lawters, September 2024) <<https://www.pallettvalo.com/whats-trending/the-slayer-rule-how-murder-impacts-estate-distribution/>> สืบค้นเมื่อ 20 พฤศจิกายน 2567.

2.4 การตกทอดแห่งมรดกและการกำจัดมิให้รับมรดกในกฎหมายไทย

2.4.1 กฎหมายมรดก

กฎหมายลักษณะมรดกของไทยมาจากจารีตประเพณีดั้งเดิมที่ได้ถือปฏิบัติกันมาหลายยุคหลายสมัยที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินของผู้ตาย เมื่อบุคคลใดถึงแก่ความตายทรัพย์สินมรดกทั้งหมดจะตกทอดแก่ทายาท ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน เสื้อผ้า เครื่องประดับ ยานพาหนะ ข้าทาสบริวาร รวมทั้งทรัพย์สินที่เป็นอสังหาริมทรัพย์หรือที่ดิน เป็นต้น ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายมรดกบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.4.1.1 ความหมายของมรดก

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 คำว่า “มรดก”⁵¹ มีด้วย 2 ความหมาย คือ

1. (มอระ-) น. สิ่งที่เกิดทอดมาจากบรรพบุรุษหรือที่สืบทอดมาแต่บรรพกาล
2. (กฎ) ทรัพย์สินทุกชนิดตลอดทั้งสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตาย เว้นแต่ตามกฎหมายหรือโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตาย เรียกรวม ๆ ว่า กองมรดก คำว่า “มรดก” บุคคลทั่วไปสามารถเข้าใจได้ว่า “เมื่อบุคคลคนหนึ่งถึงแก่ความตายแล้วทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ตายตกทอดแก่ทายาท” ซึ่งเป็นทรัพย์สินของเจ้ามรดก ทั้งนี้ความหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1600 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับของบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ กองมรดกของผู้ตายได้แก่ทรัพย์สินทุกชนิดของผู้ตายตลอดทั้งสิทธิและหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ เว้นแต่ตามกฎหมายหรือว่าโดยสภาพแล้ว เป็นการเฉพาะตัวของผู้ตายโดยแท้”

กองมรดก ได้แก่ ทรัพย์สิน สิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบต่าง ๆ ของเจ้ามรดกที่มีอยู่ในขณะถึงแก่ความตาย

คำว่า “เจ้ามรดก” หมายถึง บุคคลผู้เป็นเจ้าของมรดก ซึ่งมรดกจะตกทอดแก่ทายาทได้ก็ต่อเมื่อเจ้ามรดกตายตามมาตรา 1599 ซึ่งทายาทได้แก่ ทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม โดยสิทธิที่ทายาทจะได้รับมรดกบัญญัติไว้ในมาตรา 1620 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนี้ การถูกจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นการเฉพาะตัว ผู้สืบสันดานของผู้ที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นสามารถรับมรดกแทนที่ได้

⁵¹ สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ‘พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554’ <<https://dictionary.orst.go.th/>> สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2567.

คำว่า “ทรัพย์สิน” ตามบทบัญญัติข้างต้นนั้น เป็นทรัพย์สินที่มีความหมายตามมาตรา 138 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กล่าวคือ ทรัพย์สิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาหรืออาจถือเอาได้

สภาพบุคคลนั้นย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย คำว่า “การอยู่รอดเป็นทารก” หมายถึง การที่ทารกคลอดออกมาแล้วมีชีวิต (Personality Begins With The Full Completion Of Birth As A Living Child)⁵² การมีชีวิตของทารกโดยทารกคลอดออกจากครรภ์มารดาแล้วสามารถหายใจได้ มนุษย์เรานั้นย่อมต้องทำมาหากิน เพื่อแสวงหาทรัพย์สินในการสร้างฐานะให้ตนเองและครอบครัว เมื่อบุคคลคนหนึ่งถึงแก่ความตายลงแล้วนั้นทรัพย์มรดกของผู้ตาย รวมทั้งสิทธิและหน้าที่ หรือความรับผิดชอบต่าง ๆ ของผู้ตาย ย่อมเป็นมรดกของผู้ตายทั้งสิ้น เมื่อบุคคลใดตายลงมรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาท

สิทธิในการรับมรดกตามกฎหมายไทย สำหรับบุคคลย่อมมีสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดก ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 37 ซึ่งกฎหมายให้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินและการสืบมรดกของบุคคล นอกจากนี้ ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้มีการบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการสืบมรดกไว้ในมาตรา 1599 มีการกำหนดรายละเอียดของการเริ่มต้นในการสืบมรดก เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย มรดกของเจ้ามรดกจะตกทอดแก่ทายาท ทรัพย์มรดกตามกฎหมายอาจเกิดจากนิติกรรม เช่น สิทธิตามสัญญา สิทธิของผู้ว่าจ้างตามสัญญาจ้างทำของ สิทธิของผู้เช่าซื้อ สิทธิเรียกร้องค่าชดเชยตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือสิทธิที่เกิดจากนิติเหตุ ได้แก่ สิทธิที่เกิดจากละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้ เช่น สิทธิเรียกร้องในมูลละเมิด

หน้าที่และความรับผิดชอบ คือ หนี้สินที่ผู้ตายมีหน้าที่ต้องชำระ หน้าที่และความรับผิดชอบตามสัญญา เช่น หนี้เงินกู้ หนี้ตามสัญญาค้ำประกันที่ผู้ตายก่อขึ้นในขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ หรือความรับผิดชอบในทางนิติเหตุ เช่น หน้าที่และความรับผิดชอบที่เกิดจากละเมิด จัดการงานนอกสั่ง ลามิควรได้ซึ่งเป็นความรับผิดชอบมูลละเมิดที่ผู้ตายได้ทำไว้ก่อนตาย

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ากองมรดกในส่วนที่เป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ตายทายาทไม่ต้องรับผิดชอบส่วนมรดกที่ตกทอดแก่ตน ตามมาตรา 1601 ทั้งนี้ในมาตรา 1734 เจ้าหนี้กองมรดกสามารถฟ้องทายาทคนใดก็ได้ให้รับผิดชอบชำระหนี้จากทรัพย์สินในกองมรดกนั้น ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 710-711/2535 เจ้าหนี้กองมรดกจะบังคับสิทธิเรียกร้องต่อทายาทคนใดก็ได้ หากได้มีกฎหมายบังคับว่าทายาทที่จะถูกฟ้องต้องได้รับมรดกของเจ้ามรดกหรือต้องฟ้องทายาททุกคน

⁵² ปรีดา โชติมานนท์, *หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรดก (SUCCESSION LAW)* (นิติธรรม 2565) 61.

2.4.1.2 การตกทอดแห่งมรดก

เมื่อบุคคลคนหนึ่งถึงแก่ความตาย มรดกของบุคคลนั้นย่อมตกทอดแก่ทายาท โดยเจ้าของมรดกนั้นจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาเท่านั้น ถึงจะถือว่าเป็น “เจ้ามรดก” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นิติบุคคลไม่มีสภาพเป็นบุคคลธรรมดาได้ ดังนั้น การเป็นเจ้ามรดกได้นั้นจะต้องเป็นบุคคลธรรมดาที่ถึงแก่ความตายแล้วเท่านั้นและทรัพย์สินผู้ตายจะตกทอดแก่ทายาทได้นั้น จำต้องพิจารณาถึงเหตุของการตายอยู่ 2 กรณี มีดังนี้

1. การตายโดยธรรมชาติ
2. การตายโดยสาบสูญ

การตายโดยธรรมชาตินั้นจะเป็นการตายตามธรรมชาติซึ่งเกี่ยวกับสภาพร่างกายของมนุษย์หรืออวัยวะทุกส่วนในร่างกายหยุดทำงานโดยมีแพทย์เป็นผู้ตรวจยืนยันว่าบุคคลนั้นได้ถึงแก่ความตาย ทั้งนี้ ต้องมีเจ้าพนักงานตามกฎหมายเกี่ยวกับทะเบียนราษฎรเป็นผู้ออกหนังสือยืนยันการเสียชีวิตและสาเหตุการตายของบุคคลนั้นไว้ใน “ใบมรณบัตร” เพื่อเป็นการยืนยันว่าบุคคลนั้นได้สิ้นสภาพบุคคลแล้ว

ส่วนการตายโดยสาบสูญนั้น เป็นการตายโดยมีพฤติการณ์เกิดขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ เป็นการตายโดยผลของกฎหมายให้ถือว่าบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 62 บัญญัติว่า “บุคคลซึ่งศาลได้มีคำสั่งให้เป็นบุคคลสาบสูญ ให้ถือว่าถึงแก่ความตายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาดังที่ได้ระบุไว้ในมาตรา 61” สำหรับมาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น เป็นการกล่าวถึงบุคคลผู้หายสาบสูญไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ ซึ่งบัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 61 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดได้ไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครรู้แน่ชัดว่าบุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่หรือไม่ตลอดระยะเวลาห้าปีเมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการร้องขอ ศาลจะสั่งให้บุคคลนั้นเป็นคนสาบสูญก็ได้

ระยะเวลาตามวรรคหนึ่งให้ลดเหลือสองปี

(1) นับแต่วันที่มีการรบหรือสงครามสิ้นสุดลง ถ้าบุคคลนั้นอยู่ในการรบหรือสงคราม และหายไปใน การรบหรือสงครามดังกล่าว

(2) นับแต่วันที่ยานพาหนะที่บุคคลนั้นเดินทาง อับปาง ถูกทำลาย หรือสูญหายไป

(3) นับแต่วันที่เกิดอันตรายแก่ชีวิตนอกจากที่ระบุไว้ใน (1) หรือ (2) ได้ผ่านพ้นไป ถ้าบุคคลนั้นตกอยู่ในอันตรายเช่นนั้น”

นอกจากนี้คำว่า “ตาย” ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ยังได้ให้ความหมายไว้ดังนี้ สิ้นใจ สิ้นชีวิต ไม่เป็นอยู่ต่อไป สิ้นสภาพของการมีชีวิต เช่น สภาวะสมองตาย จากความหมายข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสิ้นสภาพของการมีชีวิตของบุคคลคนหนึ่งนั้นคือการที่สภาวะสมองตายก็ถือว่าไม่มีสภาพบุคคลแล้ว

การตกทอดมรดกแก่ทายาทนั้น เมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย มรดกของบุคคลนั้น ย่อมตกทอดแก่ทายาท โดยที่ทายาทไม่ต้องแสดงเจตนา สำหรับผู้ที่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายนั้นสามารถพิจารณาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1603 บัญญัติว่า “กองมรดกย่อมตกทอดแก่ทายาทโดยสิทธิตามกฎหมายหรือโดยพินัยกรรม

ทายาทที่มีสิทธิตามกฎหมาย เรียกว่า “ทายาทโดยธรรม”

ทายาทที่มีสิทธิตามพินัยกรรม เรียกว่า “ผู้รับพินัยกรรม”

ตามบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้สิทธิของบุคคลผู้มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตายนั้นไว้ โดยแบ่งเป็นทายาทออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ทายาทโดยธรรม
2. ผู้รับพินัยกรรม

สำหรับทายาทโดยธรรม ได้บัญญัติไว้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 โดยทายาทแต่ละลำดับจะได้รับมรดกก่อนหรือหลัง ทายาทโดยธรรมนั้นจะเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับเจ้ามรดกทางสายโลหิต เช่น บุตร บิดามารดา พี่ น้อง ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น ทั้งนี้คู่สมรสสามารถเป็นทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 ได้ แต่ทายาทโดยธรรมทั้ง 6 ลำดับนี้ไม่สามารถรับมรดกพร้อมกันได้ หากทายาทคนใดอยู่ในลำดับก่อนย่อมมีสิทธิได้รับมรดกก่อนเสมอ ส่วนทายาทคนใดจะได้รับมรดกเป็นจำนวนเท่าใดนั้นจะต้องให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น หากบุคคลไม่ได้เป็นทายาทในทั้ง 6 ลำดับนี้ บุคคลนั้นไม่มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก นอกจากว่าผู้ตายได้มีการทำพินัยกรรมไว้ให้บุคคลนั้นเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดก ซึ่งเรียกว่า “ทายาทโดยพินัยกรรม” หรืออยู่ในฐานะเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกตามพินัยกรรมนั่นเอง

สำหรับผู้รับพินัยกรรมนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1646 บัญญัติว่า “บุคคลใดจะแสดงเจตนาโดยพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายในเรื่องทรัพย์สินของตนเอง หรือในการต่าง ๆ อันจะให้เกิดเป็นผลบังคับได้ตามกฎหมายเมื่อตนตายก็ได้”

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายให้สิทธิแก่บุคคลผู้มีสิทธิได้รับมรดกในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งหมดของผู้ตาย ในกรณีที่ผู้ตายได้ทำพินัยกรรมกำหนดการเผื่อตายไว้ บุคคลนั้นจึงมีสิทธิเป็นผู้ได้รับมรดกในฐานะเป็นทายาทโดยพินัยกรรม ซึ่งพินัยกรรมจะมีผลบังคับเมื่อผู้ตายถึงแก่ความตาย และผู้รับพินัยกรรมย่อมมีสิทธิได้รับมรดกตามที่ผู้ตายได้ทำพินัยกรรมไว้นั้น

2.4.1.3 ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดก

บุคคลจะสามารถมีสิทธิได้รับมรดกได้นั้น ตามมาตรา 1604 กำหนดไว้ว่า บุคคลต้องมีสภาพบุคคลหรือสามารถมีสิทธิได้ตามมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย สำหรับมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดไว้ว่า สภาพ

บุคคลย่อมเริ่มแต่เมื่อคลอดอยู่รอดเป็นทารกและสิ้นสุดลงเมื่อตาย ดังนั้น ทารกที่อยู่ในครรภ์มารดามีสิทธิรับมรดกได้หากภายหลังคลอดแล้วอยู่รอดเป็นทารก⁵³

สำหรับทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกจะแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ทายาทที่เป็นญาติ ตามมาตรา 1629 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และทายาทที่เป็นคู่สมรส ตามมาตรา 1629 วรรคท้าย

สำหรับลำดับของทายาทตามกฎหมายไทยในปัจจุบัน มีด้วยกันอยู่ 6 ลำดับ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1629 บัญญัติว่า “ทายาทโดยธรรมมีหกลำดับเท่า นั้น และภายใต้บังคับแห่งมาตรา 1630 วรรค 2 แต่ละลำดับมีสิทธิได้รับมรดกก่อนหลังดังต่อไปนี้

1. ผู้สืบสันดาน
2. บิดามารดา
3. พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน
4. พี่น้องร่วมบิดาหรือร่วมมารดาเดียวกัน
5. ปู่ ย่า ตา ยาย
6. ลุง ป้า น้า อา

คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่นั้นก็เป็นทายาทโดยธรรม ภายใต้บังคับของบทบัญญัติพิเศษแห่งมาตรา 1635”

ทายาทโดยธรรมทั้ง 6 ลำดับ ในการรับมรดกตามลำดับชั้นจะอาศัยหลัก “ญาติสนิทตัดญาติห่าง” ทายาททั้ง 6 ลำดับจะไม่ได้รับมรดกของเจ้ามรดกพร้อมกัน ผู้ที่มีสิทธิได้รับมรดกจะเป็นผู้อยู่ในลำดับแรกเป็นไปตามลำดับก่อนหลังญาติในลำดับถัดมาจะมีสิทธิได้รับมรดกก็ต่อเมื่อไม่มีญาติในลำดับก่อนหน้า เช่น ผู้ตายมีผู้สืบสันดานและพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดา ดังนี้ พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาจะไม่มีสิทธิได้รับมรดกของผู้ตาย เพราะมีผู้สืบสันดานอยู่ซึ่งเป็นทายาทที่อยู่ในลำดับที่ 1 ส่วนพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาจะเป็นเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 นอกจากนี้ ในมาตรา 1630 วรรค 2 ได้มีข้อยกเว้นเกี่ยวกับกรณีผู้ตายมีผู้สืบสันดานและพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ การรับมรดกของพ่อแม่จะได้รับมรดกเสมือนว่าเป็นทายาทชั้นบุตร กล่าวคือ ผู้ตายมีผู้สืบสันดานและพ่อแม่ยังมีชีวิตอยู่ส่วนแบ่งของการรับมรดกของทายาทจะแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ทรัพย์มรดกส่วนของผู้สืบสันดาน ทรัพย์มรดกส่วนของบิดา และทรัพย์มรดกส่วนของมารดา จะแบ่งออกได้คนละ 1 ส่วน ส่วนละเท่า ๆ กัน

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 28 ได้ให้ความหมายไว้ว่า ญาติสืบสายโลหิตโดยตรงลงมา ได้แก่ ลูก หลาน เหลน ลื้อ อย่างไรก็ตาม มาตรา 1631 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้กำหนดไว้ว่า ในระหว่างผู้สืบสันดานต่างชั้นกัน บุตรของเจ้ามรดกอันอยู่ในชั้นสนิทที่สุด

⁵³ อาริรัตน์ โกสิทธิ์ (เชิงอรธ 26) 34.

เท่านั้นไม่มีสิทธิรับมรดก ผู้สืบสันดานในชั้นถัดลงไปจะรับมรดกได้ก็แต่โดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ ดังนั้น คำว่า ผู้สืบสันดาน จึงหมายถึง บุตรของเจ้ามรดก ไม่ว่าจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย หมายถึง บุตรเกิดจากบิดามารดาที่ได้จดทะเบียนสมรสกันโดยชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้ให้การรับรองแล้วหรือบุตรบุญธรรมซึ่งเป็นผู้มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกในฐานะเป็นผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานในลำดับถัดไปจะมีสิทธิได้รับมรดกก็ต่อเมื่อบุตรของเจ้ามรดกถึงแก่ความตายหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกโดยอาศัยสิทธิในการรับมรดกแทนที่ได้⁵⁴

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 บิดามารดา สำหรับมารดาจะเป็นมารดาโดยชอบด้วยกฎหมายของบุตรเสมอ ตามมาตรา 1546 มารดาจึงมีสิทธิรับมรดกของบุตรได้และเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 สำหรับบิดาจะเป็นทายาทโดยธรรมที่สามารถรับมรดกของบุตรได้นั้นจะต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หากบิดาเป็นผู้ให้กำเนิดแต่ไม่ใช่สามีชอบด้วยกฎหมายของมารดาหรือชายที่ขอรับเด็กมาอุปการะเลี้ยงดูหรือชายที่เป็นผู้รับบุตรบุญธรรม บุคคลเหล่านี้ไม่สามารถรับมรดกของบุตรได้ แม้ว่าเด็กจะเรียกว่าพ่อแต่ก็ไม่สามารถรับมรดกของบุตรได้ จะเห็นได้ว่า บิดาที่จะสามารถมีสิทธิรับมรดกของบุตรได้จะต้องเป็นบิดาที่จดทะเบียนสมรสกับมารดาและให้กำเนิดบุตรซึ่งเป็นเจ้ามรดกเท่านั้น ทั้งนี้รวมถึงบิดาที่จดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร ตามมาตรา 1547 หรือศาลได้มีคำพิพากษาว่าเจ้ามรดกเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดานั้น⁵⁵

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน คือ พี่หรือน้องที่เกิดจากบิดามารดาเดียวกัน แม้บิดามารดาจะไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันก็ถือเป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันซึ่งต้องถือตามความเป็นจริง ดังคำพิพากษาฎีกาที่ 1584/2546 โจทย์เป็นหลายของผู้ตายและเป็นบุตรของพี่สาวของผู้ตาย ขณะที่ผู้ตายถึงแก่ความตาย ผู้ตายไม่มีคู่สมรสและบุตรผู้สืบสันดาน นอกจากนี้ บิดามารดาได้เสียชีวิตไปก่อนแล้ว มรดกของผู้ตายจึงต้องตกทอดแก่พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันกับผู้ตาย แต่ข้อเท็จจริงปรากฏว่าพี่สาวของผู้ตายก็ได้เสียชีวิตไปแล้ว ดังนั้น โจทย์ซึ่งเป็นหลานของผู้ตายและเป็นผู้สืบสันดานของพี่สาวผู้ตาย โจทย์ย่อมมีสิทธิรับมรดกแทนที่ ดังนั้น โจทย์จึงเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้ตายเฉพาะส่วนแบ่งของพี่สาวตามมาตรา 1639

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน กล่าวคือ พี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน หมายถึง พี่น้องที่เกิดจากบิดาคนเดียวกันแต่คนละแม่ หรือพี่น้องร่วมมารดาเดียวกัน หมายถึง พี่น้องที่เกิดจากมารดาเดียวกันแต่คนละพ่อซึ่งความสัมพันธ์นี้ต้องถือตามเป็นจริง ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2742/2545 เมื่อกฎหมายมิได้กำหนดไว้ว่าทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 จะต้องเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาเดียวกัน เมื่อผู้ร้องกับผู้ตายเป็นพี่น้องร่วมบิดาเดียวกัน ถือว่าผู้ร้องกับผู้ตายเป็นพี่น้อง

⁵⁴ อาริรัตน์ โกสสิทธิ์ (เชิงอรรถ 26) 37-38.

⁵⁵ ไพโรจน์ กัมพูสิริ, *หลักกฎหมายมรดก* (เดือนตุลา 2564) 33.

ร่วมบิดาเดียวกันแม้ว่าจะไม่ได้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดาเพราะยึดถือตามความเป็นจริง ผู้ร้องจึงเป็นทายาทโดยธรรม ตามมาตรา 1629 (4) เมื่อผู้ตายไม่มีคู่สมรสและบุตร นอกจากนี้ บิดามารดาได้เสียชีวิตไปแล้ว ผู้ร้องจึงมีสิทธิในทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดก ส่วนผู้คัดค้านที่มีฐานะเป็นลูกของเจ้ามรดก เพราะเป็นพี่ชายของบิดาเจ้ามรดกจึงเป็นทายาทโดยธรรมลำดับถัดไป ผู้คัดค้านจึงไม่มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 5 ปู่ ย่า ตา ยาย โดยปู่ย่าจะเป็นบิดามารดาของบิดาเจ้ามรดกและตายายจะเป็นบิดามารดาของมารดาเจ้ามรดก กล่าวคือ ปู่ย่าตายายเป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปของเจ้ามรดก หากในกรณีของทวดจะไม่สามารถรับมรดกของเจ้ามรดกได้เนื่องจากต้องเป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไปเท่านั้นไม่สามารถเทียบเคียงได้เหมือนทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 บุตร หลาน เหลน ลื้อ และตลอดลงไปหมดสายได้

ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 6 ลูก ป้า น้า อา หมายถึง พี่หรือน้องของบิดาหรือมารดาของเจ้ามรดกที่เป็นผู้สืบสายโลหิตโดยตรงเท่านั้น ไม่รวมถึงลูกพี่ลูกน้องที่มีลำดับความสัมพันธ์ห่างออกไป

สิทธิในการรับมรดกของคู่สมรส มีดังต่อไปนี้

1. ถ้าทายาทลำดับที่ 1 ยังมีชีวิตอยู่หรือตายแต่มีผู้รับมรดกแทนที่ คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่จะมีสิทธิได้รับมรดกส่วนแบ่งเสมือนเป็นทายาทชั้นบุตร
2. ถ้าทายาทในลำดับที่ 3 ยังมีชีวิตอยู่หรือตายแต่มีผู้รับมรดกแทนที่ หรือไม่มีทายาทลำดับที่ 1 แต่มีทายาทลำดับที่ 2 คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่จะได้รับส่วนแบ่งครึ่งหนึ่ง
3. ถ้าทายาทในลำดับที่ 4 หรือ 6 ยังมีชีวิตอยู่หรือตาย แต่มีผู้รับมรดกแทนที่ หรือมีทายาทลำดับที่ 5 คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ได้รับส่วนแบ่งสองในสามส่วน
4. ถ้าไม่มีทายาท คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ได้รับมรดกทั้งหมดของเจ้ามรดกนั้น

สำหรับ “บุตรบุญธรรม” ตามกฎหมายแล้วเป็นผู้สืบสันดาน ตามมาตรา 1627 แต่จะไม่ใช่ผู้สืบสันดานโดยตรง ตามมาตรา 1643 เพราะไม่ได้เป็นบุตรที่สืบสายโลหิตจากผู้รับบุตรบุญธรรม ดังคำพิพากษาศาลฎีกา 773/2528 ประชุมใหญ่ บุตรบุญธรรม กฎหมายให้ถือว่าเป็นผู้สืบสันดานเหมือนกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่บุตรบุญธรรมหาใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1643 ที่หมายถึงผู้สืบสันดานในทางสืบสายโลหิตโดยแท้จริงไม่ บุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรม อย่างไรก็ตาม บุตรของบุตรบุญธรรมมีสิทธิรับมรดกแทนที่บุตรบุญธรรมได้ ดังคำพิพากษาศาลฎีกา 290/2494 บุตรบุญธรรมตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรของบุตรบุญธรรมย่อมมีสิทธิรับมรดกแทนที่กันได้ตามสิทธิที่กฎหมายให้ไว้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639 ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. เป็นผู้รับบุตรบุญธรรมของนายแดง นายแดงซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมมีบุตรชอบด้วยกฎหมายหนึ่งคน ชื่อนางสาวส้ม

ปรากฏว่านายแดงเสียชีวิตก่อนนาย ก. ผู้รับบุตรบุญธรรม ต่อมานาย ก. เสียชีวิต ดังนั้น นางสาวสัมบุตรชอบด้วยกฎหมายของนายแดงมีสิทธิรับมรดกแทนที่กันได้ตามสิทธิตามกฎหมาย

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่าลำดับทายาทโดยธรรมที่สามารถรับมรดกได้นั้นมีอยู่ด้วยกัน 6 ลำดับ ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายตราสามดวงในพระไอยการลักษณะมรดกที่แบ่งทายาทในการรับมรดกได้เพียง 4 ประเภท ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการของกฎหมายลักษณะมรดกเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ กรณีของการรับมรดกของคู่สมรสนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้มีการแบ่งแยกการตกทอดมรดกแก่คู่สมรสไว้ต่างหากโดยมิได้มีการรวมไว้ในลำดับทายาทโดยธรรมทั้งหกลำดับ นอกจากนี้ การตายของเจ้ามรดกในกฎหมายปัจจุบันไม่ได้คำนึงถึงการมีศักดิ์นาหรือไม่มีศักดิ์นาเป็นเกณฑ์ในการแบ่งมรดกและมรดกของผู้ตายสามารถตกทอดแก่ทายาทโดยธรรมได้ตามลำดับก่อนหลังตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งแตกต่างจากพระไอยการลักษณะมรดกที่ต้องกำหนดให้ผู้ที่มีศักดิ์นาตั้งแต่ 400 ไริขึ้นไปต้องแบ่งทรัพย์สินมรดกเข้าหลวง หากเปรียบเทียบกับกฎหมายในปัจจุบันมรดกจะตกเป็นของแผ่นดินได้นั้นจะต้องเข้ากรณีที่ผู้ตายไม่มีทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม หรือการตั้งมูณินิตตามพินัยกรรม มรดกของผู้ตายจะตกแก่แผ่นดินตามมาตรา 1753 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

2.4.2 การกำจัดมิให้รับมรดก

การที่ทายาทได้รับมรดกเป็นสิทธิอย่างหนึ่งซึ่งทุกคนสามารถอยู่ในฐานะนั้น ๆ ได้ นอกจากนี้สิทธิของทายาทที่ทำให้การรับมรดกต้องเสียไปนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดกมีกำหนดไว้ 3 ประการ มีดังต่อไปนี้

1. การถูกกำจัดมิให้รับมรดก
2. การถูกตัดมิให้รับมรดก
3. การสละมรดก

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกมีอยู่ด้วยกันหลายกรณีเป็นบทลงโทษทายาทผู้ที่ได้กระทำการอันไม่สุจริตต่อเจ้ามรดกหรือต่อทายาทคนอื่น ๆ หรือต่อกองมรดกโดยส่งผลให้ทายาทอื่นซึ่งเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกได้รับความเสียหาย อย่างไรก็ตาม กฎหมายของไทยเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกในปัจจุบันนั้นยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกกรณีบิดามารดาไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุตรของตนไว้อย่างชัดเจน

สำหรับกฎหมายเกี่ยวกับการถูกกำจัดมิให้รับมรดกในปัจจุบัน กรณีทายาทผู้ที่ได้กระทำการอันไม่สุจริตนั้นต้องเสียสิทธิในการรับมรดกบางส่วนหรือเสียสิทธิการเป็นทายาทที่จะได้รับมรดกของเจ้ามรดกนั้น โดยจะพิจารณาจากการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายหรือการถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตาย

2.4.2.1 การถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตาย

การถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก ตามมาตรา 1605 ย่อมเกิดขึ้นภายหลังที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เนื่องจากเจ้ามรดกยังไม่ถึงแก่ความตายทรัพย์สินของเจ้ามรดกย่อมไม่ตกแก่ทายาทได้ ทรัพย์สินของเจ้ามรดกจะตกทอดแก่ทายาทได้ก็ต่อเมื่อเจ้ามรดกได้ถึงแก่ความตายแล้วเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากทายาทได้ยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินของเจ้ามรดกไปก่อนที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายมาตลอดจนถึงที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ทายาทผู้นั้นยังคงได้ยกย้ายหรือปิดทรัพย์สินของเจ้ามรดกไว้ก่อนเวลานั้นโดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทอื่น การกระทำของทายาทคนนั้นจะเข้าหลักเกณฑ์ถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1605 เช่นกัน

ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกได้กระทำการอันไม่สุจริต เพื่อให้ตนมีสิทธิในกองมรดกซึ่งทำให้เกิดผลเสียแก่ทายาทคนอื่น ๆ ได้รับความเสียหาย โดยการกระทำอันไม่สุจริตนี้เพื่อให้ตนได้รับมรดกแต่เพียงผู้เดียวหรือมากกว่าส่วนที่ตนจะได้ ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2062/2492 นาย ก. ทายาทคนหนึ่งบอกนาย ข. ทายาทอีกคนว่าที่ดินแปลงหนึ่งนายแดงผู้ตายได้โอนกรรมสิทธิ์ไปแล้วซึ่งความเป็นจริงนั้น นายแดงยังมีได้มีการโอนกรรมสิทธิ์ในที่ดินแปลงดังกล่าวไปแต่อย่างใด แต่นาย ก. กลับโอนที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นชื่อของตนเอง ดังนั้น นาย ก. ได้กระทำการอันไม่สุจริต เป็นการปิดบังทรัพย์สินมรดก นาย ก. ย่อมถูกกำจัดมิให้รับมรดกในที่ดินแปลงนั้น และนาย ก. ผู้ปิดบังทรัพย์สินมรดกนั้นจะยกอายุความ 1 ปี มาตัดสิทธิทายาทอื่นมิได้ เพราะถือว่านาย ก. เป็นฝ่ายผิดและเป็นผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก แม้ทายาทอื่นจะฟ้องทายาทที่ปิดบังมรดกเกิน 1 ปี นับแต่เจ้ามรดกตายก็ยังมีสิทธิในทรัพย์สินมรดกนั้น

จะเห็นได้ว่าคำพิพากษาดังกล่าวข้างต้นนั้นจะเข้าหลักกฎหมายตามมาตรา 1605 คือการกำจัดมิให้รับมรดกเพราะการยกย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกนั้นเป็นเหตุการณ์เกิดหลังเจ้ามรดกตายแล้ว นอกจากนี้ ในกรณีดังกล่าวผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกเพราะการกระทำอันไม่สุจริตข้างต้นจะไม่สามารถรับมรดกแทนที่กันได้ตามมาตรา 1639 โดยเด็ดขาด กล่าวคือ บุคคลใดซึ่งเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) (6) ตายก่อนเจ้ามรดกหรือถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดานโดยตรงก็ให้ผู้สืบสันดานเข้ารับมรดกแทนที่ในส่วนนั้นไป ซึ่งตามมาตรา 1605 เป็นการถูกกำจัดหลังเจ้ามรดกตายผู้สืบสันดานจึงไม่มีสิทธิได้รับมรดกแทนที่กันได้ นอกจากนี้ การกระทำของผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงความโลภจนทำให้ทายาทอื่น ๆ ต้องเสียสิทธิหรือได้รับมรดกน้อยกว่าที่ควร โดยจะพิจารณาจากลักษณะของการกระทำ เจตนาของผู้กระทำและผลของการกระทำเป็นหลัก ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 716/2485 มีการแบ่งปันทรัพย์สินมรดกกันเรียบร้อยแล้ว ปรากฏว่า นาย ก. ไม่ได้นำทรัพย์สินที่พิพาทมาแบ่งปันทรัพย์สินมรดกด้วย แม้นาย ก. จะรับว่าไม่มีทายาทอื่นมาเรียกร้องและนาย ก. อ้างว่าปกครองทรัพย์สินพิพาทนั้นเพื่อทายาทอื่นก็ตาม ถือว่า นาย ก. แกล้งปิดบังทรัพย์สินมรดกไว้เพื่อตน นาย ก. ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

การถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตายถือเป็นเรื่องเฉพาะตัวของทายาทผู้ที่กระทำความผิดนั้น ดังนั้นผู้สืบสันดานของทายาทที่ได้กระทำความผิดนั้นสามารถเข้ารับมรดกแทนที่ได้ ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2307/2527 นาย ก. เป็นบุตรนอกกฎหมายของนายแดง นายแดงเป็นผู้แจ้งเกิดโดยระบุในสูติบัตรว่านายแดงเป็นบิดาของนาย ก. และได้ระบุว่านาย ก. มีเชื้อสกุลของนายแดงและรับเลี้ยงดูจนนายแดงถึงแก่ความตาย ดังนั้นจึงถือได้ว่านายแดงได้รับรองนาย ก. เป็นบุตร นาย ก. จึงผู้สืบสันดานเหมือนบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของนายแดงตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1627 และมีอำนาจฟ้องขอแบ่งมรดกของนางเขียวมารดาของนายแดง เมื่อนายแดงถึงแก่ความตายก่อนนางเขียว นาย ก. ซึ่งเป็นผู้สืบสันดานของนายแดงจึงมีสิทธิรับมรดกแทนที่ได้ตามมาตรา 1639

จะเห็นว่าผู้สืบสันดานโดยตรงของทายาทสามารถเข้ารับมรดกแทนที่ได้ตามมาตรา 1639 และ 1643 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งผู้สืบสันดานโดยตรงได้แก่ บุตรโดยชอบด้วยกฎหมายและบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3158-3159/2536 บุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้แสดงออกต่อผู้อื่นว่าบุตรเป็นบุตรของตนและให้ใช้นามสกุลตลอดมาถือว่าเป็นบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้วจึงมีสิทธิรับมรดกแทนที่บิดาได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1639

2.4.2.2 เหตุของการจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

สำหรับการถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกนั้น บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, มานิตย์ จุมปา (2548)⁵⁶ ให้ความหมายไว้ว่า “การที่ทายาทประพฤติชั่วต่อตัวเจ้ามรดกหรือต่อทายาทอื่น เป็นเหตุให้หมดความเป็นทายาทไปโดยผลของกฎหมาย” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1605 บัญญัติว่า “ทายาทคนใดยกย่ำ หรือปิดบังทรัพย์มรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้นโดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่าตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกเลย แต่ถ้าได้ยกย่ำหรือปิดบังทรัพย์มรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ทายาทคนนั้นต้องถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยกย่ำหรือปิดบังไว้”

มาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่ผู้รับพินัยกรรม ซึ่งผู้ตายได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้เฉพาะสิ่งเฉพาะอย่าง ในอันที่จะได้รับทรัพย์สินนั้น”

จากบทบัญญัติข้างต้นเป็นหลักทั่วไปเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิมิให้ได้รับมรดก โดยเหตุที่ทำให้บุคคลจะต้องถูกจำกัดมิให้ได้รับมรดกคือ บุคคลนั้นได้ยกย่ำหรือปิดบังทรัพย์มรดก โดยฉ้อฉลหรือรู้อยู่ว่า ตนทำให้เสื่อมประโยชน์ของทายาทคนอื่น ซึ่งบุคคลนั้นจะถูกจำกัดมิให้รับมรดกมากน้อยเพียงใดจะพิจารณาดังนี้

⁵⁶ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก (พิมพ์ครั้งที่ 2, โครงการตำราและสื่อการสอน คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2548) 74.

1. บุคคลนั้นได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกเท่าส่วนที่ตนจะได้หรือมากกว่านั้น ผลของการถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกในกรณีนี้ บุคคลผู้ที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกนั้นจะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเลย

2. บุคคลนั้นได้ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกน้อยกว่าส่วนที่ตนจะได้ ผลของการถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกในกรณีนี้ บุคคลผู้ที่ยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดกนั้นจะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกเฉพาะส่วนที่ได้ยักย้ายหรือปิดบังไว้

3. ผู้รับพินัยกรรมยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินมรดก ในกรณีนี้นั้นผู้รับพินัยกรรมถือเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดกเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างตามพินัยกรรม เมื่อผู้รับพินัยกรรมได้มีการยักย้ายหรือปิดบังทรัพย์สินเฉพาะสิ่งเฉพาะอย่างตามพินัยกรรมในส่วนที่ตนจะได้ ย่อมไม่ทำกระทบต่อทายาทคนอื่นทำให้เสื่อมประโยชน์ ผู้รับพินัยกรรมไม่ต้องถูกกำจัด

นอกจากนี้กฎหมายยังได้กำหนดการแบ่งประเภทของบุคคลที่ถูกกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกไว้ในมาตรา 1606 มีดังต่อไปนี้

1. ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

2. ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำผิดโทษประหารชีวิต และตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ

3. ผู้ที่รู้อยู่แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่ข้อนั้นมิให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบ 16 ปี บริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่รู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้เข่านั้นเป็นสามี ภริยา หรือบุพการี หรือผู้สืบสันดานโดยตรง

4. ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดเกี่ยวกับทรัพย์สินมรดก หรือมิให้กระทำการดังกล่าว

5. ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด

คำว่า “บุคคล” ในมาตรา 1606 เป็นบุคคลที่ถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดก หลักเกณฑ์ในมาตรา 1606 นี้ไม่จำเป็นที่จะต้องเป็นทายาทก็ได้ เนื่องจากใช้ถ้อยว่า “บุคคล” มิได้ใช้คำว่า “ทายาท” แต่หากกรณีทายาทกระทำความผิดตามมาตรา 1605 ก็มีสิทธิเป็นผู้ถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกได้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ บุคคลที่กระทำให้ตนเป็นผู้ถูกกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกอาจจะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายหรือถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายก็ได้

บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1606 (1)⁵⁷ บุคคลนั้นจะต้องกระทำโดยเจตนาอันเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา ตามมาตรา 288 หรือ มาตรา 289 ฐานความผิดเจตนาฆ่าผู้อื่นจะเป็นความผิดสำเร็จหรือเป็นความผิดฐานพยายามก็ได้ การกระทำโดยเจตนา ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 ได้ให้ความหมายไว้ว่า เป็นการกระทำโดยรู้สำนึก ซึ่งผู้กระทำความผิดกระทำโดยตั้งใจ มีสติสามารถรู้ถึงการกระทำของตนเอง บังคับกายใจของตนเองได้ตามปกติ

สำหรับคำว่า “เจตนา” แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ

1. เจตนาประสงค์ต่อผล
2. เจตนาเล็งเห็นผล

การกระทำเจตนาทั้งสองแบบนี้มีความหมายเหมือนกันถือเป็นการกระทำโดยเจตนา ผู้ที่ได้กระทำความผิดย่อมได้รับโทษเหมือนกัน กล่าวคือ เจตนาประสงค์ต่อผล เป็นการกระทำโดยผู้กระทำความผิดต้องการให้เกิดผลนั้นขึ้น ผู้กระทำความผิดต้องการให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกถึงแก่ความตาย จึงกระทำความผิดโดยการฆ่า แต่เจตนาเล็งเห็นผล มีความแตกต่างออกไปเล็กน้อยเกี่ยวกับการกระทำความผิดผู้กระทำความผิดตั้งใจที่จะกระทำความผิดแต่ไม่ได้ต้องการให้เกิดผลขึ้น ซึ่งผู้กระทำความผิดในขณะที่กระทำรู้ว่าจะผลของการกระทำนั้นจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 118/2539⁵⁸ นายแดงผู้กระทำความผิดใช้ก้อนหินเทากับกำปั้นขว้างกระจกหนักรถบรรทุกและรถโดยสาร คันละ 2 คัน การกระทำของนายแดงย่อมเล็งเห็นผลได้ว่า ถ้ารถผู้เสียหายคว่ำ คนที่อยู่ในรถบรรทุกอาจถึงแก่ความตายได้ ดังนั้น นายแดงผู้กระทำความผิดจึงมีเจตนาฆ่าคน ถ้ามีคนตายนายแดงผู้กระทำความผิดจะมีความผิดฐานฆ่าคนตายโดยเจตนา แต่ถ้าไม่มีคนตาย นายแดงจะมีความผิดฐานพยายามฆ่าคนตาย นอกจากนี้ ต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดเท่านั้น หากคดียังไม่ถึงที่สุด บุคคลผู้กระทำความผิดไม่สามารถเป็นผู้ถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกได้

ในมาตราดังกล่าวข้างต้นนี้ “ผู้เสียหาย” ได้แก่ เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตน สำหรับผู้เสียหายที่เป็นผู้มีสิทธิรับมรดกก่อนตนนั้นจะเป็นทายาทที่อยู่ในลำดับก่อนบุคคลที่กระทำความผิด ยกตัวอย่าง ผู้กระทำความผิดเป็นทายาทโดยธรรมที่อยู่ในลำดับที่ 3 ฆ่าหรือพยายามฆ่าทายาทโดยธรรมที่อยู่ในลำดับ 1 ดังนั้น ผู้กระทำความผิดที่เป็นทายาทโดยธรรมในลำดับที่ 3 จะเป็นผู้ถูกจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดก ตามมาตรา 1606 (1) แต่ในกรณีที่ทายาทโดยธรรมซึ่งอยู่ในลำดับเดียวกันฆ่าหรือพยายามฆ่ากันเองนั้นผู้กระทำความผิดจะไม่ถูกจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกตามมาตราดังกล่าวนี้ ดังนั้น บุคคลที่จะถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามข้อนี้จะต้องเป็นบุคคล

⁵⁷ กิริติ กาญจนรินทร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 ว่าด้วยมรดก (พิมพ์ครั้งที่ 4, สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา 2563) 139-145.

⁵⁸ ‘คำนี้ในกฎหมายแปลว่าอะไร เจตนาเล็งเห็นผล’ (สำนักงานกิจการยุติธรรม, 31 สิงหาคม 2564) <<https://justicechannel.org/read/law-in-words/vocab-4?cn-reloaded=1>> สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566.

ที่กระทำโดยเจตนาหรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนตาย และเป็นผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วเท่านั้น หากเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา บุคคลนั้นก็มิถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามข้อนี้

บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1606 (1) กรณีมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานเจตนากระทำหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนตายถือว่าเป็นการถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย จะเห็นได้ว่า การพยายามฆ่านั้นยังไม่ทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนตายจึงทำให้ข้อเท็จจริงดังกล่าวนั้นเป็นการกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย แต่ถ้าเป็นกรณีที่มิมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนตายโดยเจตนา ถือเป็นการกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตาย ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 8023/2538 นาย ก. ถูกตำรวจจับโดยมีข้อกล่าวหาว่า นาย ก. ยิงนายแดงถึงแก่ความตาย นาย ก. ถูกส่งฟ้องต่อศาลในข้อหาดังกล่าว ซึ่ง นาย ก. ให้การปฏิเสธโดยคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล ต่อมาหากศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่า นาย ก. ได้เจตนาฆ่า นายแดงถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย นาย ก. ถือเป็นบุคคลที่ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกภายหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย

บุคคลที่กระทำความผิดตามมาตรา 1606 (2)⁵⁹ จะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไข 3 ข้อและจะขาดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ มีดังต่อไปนี้

ข้อแรก ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกในคดีที่เกี่ยวกับความผิดในกฎหมายอาญาจะเป็นผู้ฟ้องด้วยตนเองหรือจะเป็นผู้มอบอำนาจให้ผู้อื่นฟ้องแทนหรือการเข้าร่วมเป็นโจทก์ในคดีอาญาก็ได้ อย่างไรก็ตาม ประเด็นดังกล่าวข้างต้นไม่รวมถึงการแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานหรือการเป็นพยานในคดีอาญา

ข้อสอง ฐานความผิดที่ผู้ฟ้องเจ้ามรดกจะต้องมีอัตราโทษถึงประหารชีวิตโดยจะเป็นฐานความผิดอาญารฐานใด ๆ ก็ได้หากโทษในความผิดนั้นเป็นโทษประหารชีวิต ถือว่าเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1606 (2)

ข้อสาม ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือมีความผิดฐานทำพยานเท็จ นอกจากนี้ เจ้ามรดกไม่จำเป็นต้องเป็นโจทก์ยื่นฟ้องก็ได้หรือจะให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ก็ได้ ทั้งนี้ เจ้ามรดกสามารถแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานแล้วให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องก็ได้ ผู้ที่ฟ้องเจ้ามรดกนั้นจะต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จด้วย หากเรื่องที่ทนายได้ฟ้องเจ้ามรดกว่ากระทำความผิดโทษประหารชีวิตแล้ว แต่ทนายยังไม่ได้ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ ทนายผู้นั้นจะยังไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตราดังกล่าวเพราะเจ้ามรดกไม่ได้ฟ้องกลับทนายที่ฟ้องเท็จจนศาลมีคำสั่งพิพากษาถึงที่สุด สำหรับบุคคลผู้ที่กระทำความผิดฐานฟ้องเท็จนั้น ซึ่งตามประมวลกฎหมาย

⁵⁹ กิริติ กาญจนรินทร์ (เชิงอรธ 57) 139-145.

อาญา มาตรา 175 จะต้องมีการกระทำความผิดเกี่ยวกับการนำเรื่องที่ไม่ได้เกิดขึ้นจริงหรือไม่เป็นข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นแต่กลับนำมาฟ้องในความผิดที่แรงขึ้น การฟ้องเท็จในการพิจารณาคดีต่อศาลถือเป็นข้อสำคัญในคดี ซึ่งจะถือเป็นข้อเท็จจริงที่มีผลทำให้ศาลพิพากษาให้แพ้นหรือชนะคดีได้ และผู้ที่ทำการฟ้องเท็จนั้นจะต้องมีเจตนาในการกระทำความผิดดังกล่าวนั้นด้วย

ทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) ถ้าถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย ถ้าบุคคลนั้นมีผู้สืบสันดาน ผู้สืบสันดานสามารถรับมรดกแทนที่ได้ตามมาตรา 1639

บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1606 (2) กรณีผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ จะเห็นได้ว่า กรณีดังกล่าวนี้ทายาทเป็นผู้ฟ้องคดีด้วยตนเองหรือเข้าร่วมเป็นโจทก์กับพนักงานอัยการในการกล่าวหาว่าเจ้ามรดกทำความผิดอาญาที่มีโทษถึงประหารชีวิตและต่อมาต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ ทายาทคนนั้นจะถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย กรณีตามมาตรา 1606 (2) นี้ทายาทจะไม่สามารถถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายได้ เนื่องจากเจ้ามรดกจะต้องมีการฟ้องกลับต่อตัวทายาทที่ได้ฟ้องเท็จต่อเจ้ามรดกนั้นซึ่งการดำเนินการยื่นฟ้องเจ้ามรดกจะต้องมีชีวิตอยู่และศาลจะต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าทายาทคนนั้นมีความผิดฐานฟ้องเท็จต่อเจ้ามรดกจึงจะเข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1606 (2)

บุคคลที่กระทำความผิดตามมาตรา 1606 (3) จะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไข 2 ข้อ มีดังต่อไปนี้

ประการแรก ผู้ที่รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา ผู้ที่รู้ในกรณีนี้จะต้องเป็นทายาทเท่านั้น เพราะบุคคลที่ไม่ได้เป็นทายาทโดยธรรมย่อมไม่ถูกกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดก

ประการที่สอง ผู้ที่รู้มิได้นำข้อความขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กรณีนี้จะต้องร้องเรียนต่อผู้มีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิดและผู้ที่จะต้องระบุดำผู้กระทำความผิดได้ เมื่อผู้รู้ตัวผู้กระทำความผิดแล้วไม่ได้ร้องเรียนต่อผู้มีอำนาจในการจับกุมผู้กระทำความผิด ดังนั้น ผู้ที่รู้จึงถูกกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดก

บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1606 (3) กรณีผู้ที่รู้แล้วว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษแต่ข้อนี้มีให้ใช้บังคับ ถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรับรู้ผิดชอบหรือถ้าผู้ช่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้รู้ที่ว่าเจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนาแต่มิได้ทำการร้องเรียนผู้กระทำความผิด เพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ จึงถือเป็นกรณีที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายและเว้นการละเลยนั้นหากทายาทมีอายุไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์หรือเป็นบุคคลวิกลจริต กฎหมายให้ข้อยกเว้นการไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่

สมควรตามมาตรา 1606 (3) หากทนายทเป็นบุคคลที่อายุไม่ครบ 16 ปีบริบูรณ์ เป็นบุคคลวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือผู้ที่ผ่านนั้นเป็นสามเณรียา หรือผู้บุพการี หรือผู้สืบสันดานโดยตรง

การร้องเรียน หมายถึง การแจ้งความร้องทุกข์ การกล่าวโทษ หรือให้การเป็นพยานถึงข้อเท็จจริงเท่าที่รู้เพื่อให้ได้มาซึ่งผู้กระทำผิด

บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1606 (4) จะต้องประกอบไปด้วยเงื่อนไข 2 ข้อ มีดังต่อไปนี้

ข้อแรก ผู้รู้จะต้องกระทำการฉ้อฉลหรือข่มขู่เจ้ามรดก

ข้อสอง เพื่อให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกหรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้ ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จะต้องเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกเท่านั้น

กรณีผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกหรือไม่ให้กระทำการดังกล่าวนี้ กล่าวคือ เป็นกรณีที่ผู้ฉ้อฉลโดยใช้อุบายหลอกลวงหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมบางส่วนหรือทั้งหมดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินมรดกหรือไม่ให้ทำพินัยกรรม การกระทำดังกล่าวนี้ทนายทจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตาย กรณีดังกล่าวข้างต้นทนายทกระทำการขณะที่เจ้ามรดกยังมีชีวิตอยู่ ทนายทฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำหรือเพิกถอนการเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมเท่านั้นไม่ได้หลอกลวงให้เจ้ามรดกโอนทรัพย์สินตามพินัยกรรม

บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1606 (5)⁶⁰ จะต้องเป็นผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด ซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้จะต้องเป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับพินัยกรรมของเจ้ามรดก

กรณีผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 299/2516 นาย ก. ฟ้องนาย ข. ว่า นาย ข. ปลอมและใช้พินัยกรรมปลอมของนายเขียวเจ้ามรดก นาย ก.ขอให้ศาลลงโทษ นาย ข. แต่ นาย ก. เองก็ถูกฟ้องว่าปลอมพินัยกรรมของนายเขียวเจ้ามรดกเหมือนกันและศาลพิพากษาลงโทษนาย ก.ฐานปลอมพินัยกรรม คดีถึงที่สุดดังนี้ นาย ก. ตกเป็นผู้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกของนายเขียวตามมาตรา 1606 (5) นาย ก. จึงมิใช่ผู้เสียหายอันจะมีสิทธิฟ้องจำเลย ศาลย่อมพิพากษายกฟ้องได้โดยไม่ต้องไต่สวนมูลฟ้อง จะเห็นได้ว่าทนายทได้มีปลอมแปลงพินัยกรรมขึ้น ทนายทจึงถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรเพราะได้กระทำการ ปลอม ทำลายหรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดไว้ตามมาตรา 1606 (5)

⁶⁰ กิริติ กาญจนรินทร์ (เชิงอรรถ 57) 139-145.

2.4.2.3 ผลของการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

ผลทางกฎหมายของการถูกจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกนั้น บุคคลนั้นจะไม่มีสิทธิที่จะได้รับมรดกทั้งหมดของเจ้ามรดก ทั้งนี้ ผู้ที่ถูกจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกไม่ถือเป็นทายาทอันจะยกอายุความขึ้นต่อสู้หรือไม่สามารถถือเป็นทายาทที่จะใช้สิทธิยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกได้ สำหรับกรณีที่เจ้ามรดกได้ให้อภัยแก่ทายาทที่ถูกจำกัดมิให้รับมรดก หากเจ้ามรดกให้อภัยแก่การกระทำของบุคคลนั้นแล้ว เจ้ามรดกอาจถอนข้อจำกัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้รับมรดกก็ได้ โดยเจ้ามรดกให้อภัยได้เป็นลายลักษณ์อักษร จะเห็นได้ว่า กฎหมายของไทยมีแนวคิดในเรื่องของการให้ผู้ถูกจำกัดมิให้รับมรดกสามารถมีโอกาสในการมีสิทธิกลับมารับมรดกของเจ้ามรดกได้หากประพฤติตัวของตนทำให้เจ้ามรดกให้อภัยได้โดยหากจะให้ผลทางกฎหมายได้นั้นเจ้ามรดกจะต้องให้อภัยแก่ตัวทายาทที่ถูกจำกัดเป็นลายลักษณ์อักษรตามมาตรา 1606 วรรคท้าย

2.4.2.4 การรับมรดกแทนที่สำหรับกรณีถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

กฎหมายบัญญัติให้มีการรับมรดกแทนที่ได้เฉพาะกรณีถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 1639 สำหรับการจำกัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกถึงแก่ความตายนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้ให้ผู้สืบสันดานรับมรดกแทนที่ได้ บุคคลผู้ถูกจำกัดมิให้รับมรดกแล้วผู้สืบสันดานสามารถรับมรดกแทนที่ได้ แต่หากบุคคลนั้นไม่มีผู้สืบสันดาน มรดกในส่วนนั้นจะตกทอดแก่ทายาทในลำดับเดียวกัน หรือหากไม่มีทายาทในลำดับเดียวกันแล้วนั้น มรดกก็จะตกทอดแก่ทายาทในลำดับถัดไป

สำหรับ “ผู้สืบสันดาน” ตามมาตรา 1643 ผู้สืบสันดานของทายาทมีสิทธิได้รับมรดกแทนที่กัน ดังคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 433/2528 (ประชุมใหญ่) ศาลฎีกาได้มีคำวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานว่า “บุตรบุญธรรมมิใช่ผู้สืบสันดานโดยตรงของผู้รับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมจึงไม่มีสิทธิได้รับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้” อย่างไรก็ตาม การถูกจำกัดมิให้รับมรดกหลังเจ้ามรดกตายตามมาตรา 1607 ผู้สืบสันดานของทายาทที่ถูกจำกัดนั้นกฎหมายมิได้ให้จำกัดเฉพาะผู้สืบสันดานโดยตรง เหมือนกรณีข้างต้นตามมาตรา 1643 และมาตรา 1627 ดังนั้น หากเป็นกรณีตามมาตรา 1607 บุตรบุญธรรมสามารถรับมรดกแทนที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้⁶¹ ซึ่งจะต้องพิจารณาเป็นกรณีไป

สำหรับทายาทโดยธรรมที่จะถูกจำกัดมิให้รับมรดกก่อนเจ้ามรดกตายนั้นจะต้องเป็นทายาทตามมาตรา 1629 (1) (3) (4) หรือ (6) คือ ผู้สืบสันดาน พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุง ป้า น้า อา เป็นต้น สำหรับทายาทโดยธรรมตามมาตรา 1629 (2) และ (5) คือ บิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย กฎหมายได้กำหนดห้ามมิให้ผู้สืบสันดานของทายาทในลำดับดังกล่าวรับมรดก

⁶¹ พงษ์ธร สารบุญ, ‘ประเด็นที่น่าพิจารณาเกี่ยวกับการเข้ารับมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกจำกัดก่อนเจ้ามรดกถึงแก่ความตายกับการสืบมรดกแทนที่ทายาทที่ถูกจำกัดหลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย’ (2551) 1 วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ปีที่ 28 229-230.

แทนที่ได้ ตามมาตรา 1641 นอกจากนี้ ทายาทโดยธรรมที่เป็นคู่สมรสไม่มีกฎหมายบัญญัติให้คู่สมรสของ
ทายาทที่ถูกกำจัดมิได้รับมรดกเข้ารับมรดกแทนที่ได้

บทที่ 3

การกำจัดมิให้รับมรดกในต่างประเทศ

บทนี้เป็นการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายในต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องและมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการกำจัดมิให้รับมรดกกรณีบิดามารดาไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูบุตร โดยจะได้ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

3.1 สาธารณรัฐประชาชนจีน

3.1.1 แนวคิดและวัฒนธรรมการอุปการะเลี้ยงดู

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศที่มีอารยธรรมโบราณที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันซึ่งเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของสาธารณรัฐประชาชนจีน⁶² “ขงจื้อ” เป็นผู้นำทางความคิดเมื่อประมาณ 2,500 ปี (Confucius, 551-479 BC)⁶³ ซึ่งเป็นช่วงที่ใกล้เคียงกับการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าโดยการเผยแพร่หลักธรรมในประเทศอินเดียสำหรับวัฒนธรรมการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นจะอยู่ภายใต้ “แนวคิดปรัชญาลัทธิขงจื้อ” ซึ่งแนวคิดนี้มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อสาธารณรัฐประชาชนจีนทั้งในด้านการปกครองและเกี่ยวกับสถาบันครอบครัว

ขงจื้อมีแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายลายลักษณ์อักษร (ฝ่า; fa) ซึ่งเป็นบทลงโทษที่รุนแรงทางอาญาซึ่งเป็นแนวทางการปกครองที่ไม่มีประสิทธิภาพไม่สามารถควบคุมความประพฤติของคนในสังคมได้ โดยขงจื้อมองเห็นว่าแนวทางที่จะสามารถปกครองให้สังคมมีประสิทธิภาพได้ คือ จาริต (หลี่; li) เป็นการควบคุมความประพฤติของคนในสังคมด้วยจาริตซึ่งหมายความว่า กฎเกณฑ์ที่เป็นการประพฤติดอย่างเหมาะสมตามจาริตโดยไม่ได้ประพฤติดตามคำสั่งจากผู้มีอำนาจในบ้านเมืองแต่เป็นการปฏิบัติตามความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเองเนื่องจากรากฐานที่ดีในความสัมพันธ์ของครอบครัวซึ่งเป็นรากเหง้าที่สร้างศีลธรรมเป็นองค์ประกอบในการประพฤติดตน⁶⁴

แนวคิดของขงจื้อเกี่ยวกับจาริต (หลี่; li) เป็นแนวคิดที่อยู่ในรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานของการปฏิบัติต่อสังคมที่ว่า “สิ่งใดที่ตนไม่ปรารถนา ก็จงอย่าทำสิ่งนั้นกับผู้อื่น”

⁶² ‘ปรัชญาความคิดขงจื้อ’ (สถาบันขงจื้อมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ) <<http://www.ci.au.edu/th/index.php/about/2015-08-24-11-58-20>> สืบค้นเมื่อ 17 ตุลาคม 2566.

⁶³ อารัม ตั้งนิรันดร์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน (วิญญูชน 2557) 24.

⁶⁴ เฟ่งอ้าง 25.

โครงสร้างของสังคมจีนเกี่ยวกับจารีตนั้นมีลักษณะที่สลับซับซ้อนโดยแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5 ประการ ดังนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ผู้ปกครองกับผู้อยู่ใต้ปกครอง สามีกับภรรยา พี่ชายกับน้องชายและระหว่างมิตรกับมิตร “ต้นกำเนิดของความดีคือความกตัญญูต่อบิดามารดา” ขงจื๊อมองว่ามนุษยธรรมจะเกิดขึ้นจากตัวปัจเจกบุคคลจะสามารถสร้างชุมชนที่มีคุณธรรมได้ ดังคำกล่าวที่ว่า “รากเหง้าของคุณธรรมคือความกตัญญูและเป็นบ่อเกิดแห่งคุณธรรมทั้งปวง”⁶⁵ ขงจื๊อเชื่อว่า วัฒนธรรมหนักรู้และการประพฤติปฏิบัติตนอย่างเหมาะสมต่อสังคมจะทำให้ตัวปัจเจกบุคคลอยู่ในชนบทธรรมเนียมจารีตประเพณีซึ่งสามารถสร้างสังคมที่สงบสุขได้ บทบาททางสังคมล้วนมีความแตกต่างกัน ผู้ปกครอง ขุนนาง หรือบิดามารดาและบุตรล้วนมีบทบาทและสถานภาพที่แตกต่างกัน ทุกคนจักต้องยึดมั่นด้วยจิตสำนึกผัดขอบและการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม ตามหลัก (Lizhi lizhi / หลี่จื่อ) หรือการปกครองตามชนบจารีต ถือเป็นหลักการปกครองตามคติปรัชญาขงจื๊อที่สร้างคุณธรรมต่อสังคม⁶⁶ นอกจากนี้ ขงจื๊อมองว่าความกตัญญูเป็นคุณธรรมที่ส่งผลให้เกิดอิทธิพลต่อสังคมอย่างต่อเนื่องในระยะเวลานานกว่าสองพันปี จนทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาที่สำคัญประการหนึ่ง ในสมัยราชวงศ์ฮั่น โดยการปกครองของพระเจ้าอู่ตี้ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์ที่สองของราชวงศ์ ได้เป็นผู้ริเริ่มนำหลักคิดของขงจื๊อมาปรับใช้ในการปกครองเป็นองค์แรก โดยนำหลักความกตัญญูมาส่งเสริมในการปกครองเพื่อยกย่องให้เป็นสถาบันที่เชิดชูผู้ที่ประพฤติปฏิบัติต่อบิดามารดาของตนเองและได้กำหนดให้หลักความกตัญญูเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการคัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการซึ่งเป็นแนวคิดและหลักการในการปกครองบ้านเมือง ที่เรียกว่า “หลักการใช้ความกตัญญูปกครองใต้หล้า” (yi xiao zhi tianxia / อี้เสี่ยวจื่อเทียนเซี่ย) เป็นหลักการที่แสดงให้เห็นถึงความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบิดามารดาในการเชื่อฟังคำสั่งสอนความเคารพต่อบิดามารดาของตนเองส่งผลให้เกิดความสงบสุขในครอบครัวได้ซึ่งนำไปสู่การรู้จักหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมการในนำหลักแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการได้ซึ่งนำไปสู่การปกครองบ้านเมืองที่สงบสุข จึงถือได้ว่าหลักคุณธรรมและจริยธรรมในเรื่องความกตัญญูในครอบครัวที่นำไปสู่หลักคุณธรรมทางสังคมซึ่งเป็นหลักการที่เป็นต้นแบบที่นำไปสู่ที่ปรัชญาที่ใช้สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน⁶⁷

วัฒนธรรมการอุปการะเลี้ยงดูในสถาบันครอบครัวของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีลำดับขั้นโดยบิดาจะเป็นหัวหน้าครอบครัวอยู่ในสถานภาพสูงสุดในบ้านและมีอำนาจเหนือภริยาของตน โดยมีหน้าที่รับผิดชอบในการทำมาหากินของครอบครัว พ่อแม่มักจะช่วยเหลือทางการเงินแก่ลูกชายจนโตเป็นผู้ใหญ่

⁶⁵ อติชาติ คำพวง, ‘คดีด้านความกตัญญู (Xiao) ในวัฒนธรรมจีน: ภาพสะท้อนจริยศาสตร์ครอบครัวจีนผ่านสำนวน’ (2563) 1 มนุษยศาสตร์สาร ปีที่ 21 141 <<https://so03.tcithaijo.org/index.php/JHUMANS/article/download/213391/164436/835551>> สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2566.

⁶⁶ เฟิ่งอ่า 139.

⁶⁷ เฟิ่งอ่า 141.

ผู้หญิงจะย้ายเข้าไปอยู่ในบ้านของสามีและอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของสามี ผู้ชายจะเป็นผู้มีบทบาททางสังคม เป็นอย่างมากอีกทั้งเป็นกำลังหลักในการทำมาหาเลี้ยงครอบครัวจึงถือว่าผู้ชายเป็นหัวหน้าครอบครัวที่ทำหน้าที่ทำมาหาเลี้ยงครอบครัวและเป็นบิดาที่ให้การเลี้ยงดูบุตร ในส่วนของผู้หญิงหรือมารดาจะมีฐานะลำดับชั้นที่ต่ำกว่าผู้ชายแต่จะมีสภาพที่สูงกว่าบุตรโดยทำหน้าที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรและให้เมตตาแก่บุตร⁶⁸ นอกจากนี้ ขงจื๊อได้สร้างจริยธรรมของปรัชญาความคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร หรือหลักวิถีแห่งฟ้า คือ บิดาเปรียบดั่งฟ้า มารดาเปรียบดั่งดิน ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว และเรียกว่า “เสาหลักทั้งสาม” หรือ “บรรทัดฐานทั้งสาม” ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรไว้ คือ บิดาเป็นเสาหลักแก่บุตร และสามีเป็นเสาหลักแก่ภรรยา⁶⁹ จะเห็นได้ว่า วัฒนธรรมเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะให้ความสำคัญกับหัวหน้าครอบครัวเป็นลำดับแรก โดยความสัมพันธ์ระหว่างหัวหน้าครอบครัวกับบุตรนั้น บุตรจะต้องเคารพเชื่อฟังบิดามารดา โดยบุตรจะไม่มีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ได้ซึ่งสะท้อนให้เห็นจารีตประเพณีสำคัญของสาธารณรัฐประชาชนจีนเกี่ยวกับความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบิดามารดา ดังคำกล่าวที่ว่า บิดามารดาสั่งสอนต้องเคารพเชื่อฟัง (Fùmu jiào, xu jìng ting, 父母教，須敬聽) และบิดาอยู่ต่อหน้าบุตรไม่พึงเอ่ยวาจา (Fù zài qián zǐ bù yán, 父在，不遠) ในสมัยราชวงศ์ถังมีกฎหมายลายลักษณ์อักษร เรียกว่า “ประมวลกฎหมายแห่งราชสำนักถัง” (tánglü, 唐律) โดยมีการกำหนดบทลงโทษในกรณีที่บุตรไม่เคารพบิดามารดาโดยการขัดคำสั่งสอนหรือทำร้ายบิดามารดาซึ่งวางหลักไว้ดังนี้ “บุตรหลานทั้งหลายที่ขัดคำสั่งสอนและบกพร่องในการดูแลเลี้ยงดู จำคุกสองปี ผู้ใดด่าทอปู่ย่าและบิดามารดามีโทษแขวนคอ ผู้ทุบตีมีโทษตัดศีรษะ ผู้สังหารโดยไม่เจตนาให้ถูกเนรเทศออกไปสามพันลี้ ผู้ทำร้ายจนได้รับบาดเจ็บ จำคุกสามปี”⁷⁰ จะเห็นได้ว่าในสมัยราชวงศ์ถังการกำหนดโทษเกี่ยวกับบุตรทำร้ายปู่ย่าหรือบิดามารดาถือว่ามีความผิดที่รุนแรงซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญในความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวในสมัยนั้นเพื่อให้บุตรมีความเกรงกลัวต่อกฎหมายเนื่องจากการกำหนดโทษที่หนักมากเกี่ยวกับการกระทำความผิดต่อบุพการีของตน

อำนาจในการจัดการทรัพย์สินในครอบครัวของสังคมจีน บิดามารดาจะเป็นผู้ถือครองทรัพย์สิน ซึ่งบุตรจะยอมรับและเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา บุตรจะไม่สามารถยึดถือครองทรัพย์สินในนามของตนได้และบุตรจะไม่มีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินนั้น ดังคำกล่าวที่ว่า บิดามารดาอยู่บุตรอย่ามีทรัพย์สินส่วนตัว (Fùmu zài, bù yǒu sī cái, 父母在，不為私) ⁷¹ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระบบ

⁶⁸ อติชาติ คำพวง (เชิงอรรถ 65) 144.

⁶⁹ เฟิ่งอ๋าง 145.

⁷⁰ เฟิ่งอ๋าง 148.

⁷¹ เฟิ่งอ๋าง 149.

อำนาจนิยมของหัวหน้าครอบครัวหรือบิดาที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานซึ่งทำให้บุตรไม่สามารถที่จะถือครองทรัพย์สินในขณะที่บุพการียังมีชีวิตอยู่ได้เพื่อแสดงถึงความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบุพการีของตน

3.1.2 หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย

จากการศึกษาวัฒนธรรมของสถาบันครอบครัวของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นการให้อำนาจและความสำคัญแก่หัวหน้าครอบครัวเป็นอันดับแรกซึ่งเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่หัวหน้าครอบครัวหรือบิดาจะมีบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัวสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมเกี่ยวกับสถาบันครอบครัวของสาธารณรัฐประชาชนจีนสืบทอดกันมาอย่างช้านานโดยยึดหลักแนวคิดของขงจื้อเป็นปรัชญาคำสอนในการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

3.1.2.1 หน้าที่ของบิดามารดาอุปการะเลี้ยงดูบุตร

กฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาไว้ในมาตรา 26 วรคแรก⁷² บิดามารดามีหน้าที่เลี้ยงดู ให้ความรู้และปกป้องบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ การดูแลเอาใจใส่ผู้เยาว์ในการดำรงชีวิตประจำวัน การดูแลให้ผู้เยาว์ได้รับการศึกษาภาคบังคับ การจัดการและให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ผู้เยาว์ การปกป้องความเป็นส่วนตัวและทรัพย์สินของผู้เยาว์จากการละเมิดและบิดามารดาต้องส่งเสริมการพัฒนาสุขภาพกายและสุขภาพจิตใจของผู้เยาว์อย่างเหมาะสมสำหรับหน้าที่ของบิดามารดาในการเลี้ยงดูและให้ความรู้แก่บุตรนั้นจะเป็นบุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมาย บุตรบุญธรรมหรือลูกเลี้ยงก็ได้ กฎหมายไม่ได้กำหนดเฉพาะในการเลี้ยงดูบุตรในกรณีที่บุตรที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดบทบาทหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรไว้ให้เลี้ยงดู ให้การสนับสนุนซึ่งกันและกัน สำหรับสิทธิหน้าที่ระหว่างสามีภริยานั้นกฎหมายได้กำหนดให้สามีภริยามีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลี้ยงดูบุตร ตามมาตรา 1058⁷³ คู่สมรสทั้งสองมีสิทธิและหน้าที่ร่วมกันในการเลี้ยงดู ให้ความรู้และปกป้องบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของตนอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ พ่อเลี้ยงแม่เลี้ยง (Stepparent) กฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการกำหนดหน้าที่ของพ่อเลี้ยง (Stepfather) และแม่เลี้ยง (Stepmother) ไว้ในมาตรา 1072⁷⁴ โดย

⁷² Civil Code of the People's Republic of China article 26

"Parent have the duty to raise, educate, and protect their minor children."

"Adult children have the duty to support, assist, and protect their parents."

⁷³ Civil Code of the People's Republic of China Article 1058 "Both spouses have equal rights and joint duties to raise, educate, and protect their minor children."

⁷⁴ Civil Code of the People's Republic of China Article 1072 "Stepparents may not maltreat or discriminate against a stepchild, and vice-versa."

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดหน้าที่ของพ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงไว้เหมือนเช่นหน้าที่ของบิดามารดาในบทบัญญัติมาตรา 26 กล่าวคือ พ่อเลี้ยงแม่เลี้ยงมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงบุตรเลี้ยง (Stepchild) และให้การศึกษาแก่บุตรเลี้ยงเช่นกัน

3.1.2.2 หน้าที่ของบุตรอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดา

กฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการกำหนดหน้าที่ของบุตรไว้ให้การสนับสนุนและให้การช่วยเหลือบิดามารดาของตน ตามมาตรา 26 วรรคสอง ซึ่งในหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้ใช้คำว่า “เด็กที่เป็นผู้ใหญ่ (Adult Children)” หมายถึง เด็กที่บรรลุนิติภาวะและมีความสามารถทางการเงินจะต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือบิดามารดาของตนด้วย

3.1.2.3 หน้าที่ของสามีภริยาอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

สามีภริยามีภาระผูกพันตามกฎหมายจะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ตามมาตรา 1059⁷⁵ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนถึงภาระผูกพันในการสนับสนุนซึ่งกันและกันระหว่างสามีและภริยา นอกจากนี้ ฝ่ายที่ต้องการสนับสนุนมีสิทธิขอรับเงินสนับสนุนเมื่ออีกฝ่ายไม่ปฏิบัติตามภาระผูกพันนั้นซึ่งเป็นส่วนสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างการสมรส โดยสะท้อนถึงการสนับสนุนและช่วยเหลือในด้านการเงินและค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน สามีภริยามีหน้าที่เลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เมื่อฝ่ายหนึ่งต้องการความช่วยเหลือเพราะเหตุเจ็บป่วย ความทุพพลภาพ การว่างงาน อีกฝ่ายควรปฏิบัติตามภาระผูกพันตามกฎหมายในการให้การสนับสนุนทางการเงิน⁷⁶

3.1.2.4 หน้าที่ของปู่ตายายอุปการะเลี้ยงดูหลาน

ในกรณีที่บิดามารดาได้เสียชีวิตลงไม่สามารถทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรได้ กฎหมายได้กำหนดให้ปู่ตายายมีหน้าที่เลี้ยงดูหลานของตน หากมีความสามารถทางการเงินและหลานหากมีความสามารถทางการเงินมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูปู่ตายายเช่นกัน ตามมาตรา 1074⁷⁷ ปู่ตายายของ

Provisions of this Code governing the parents-children relationship shall apply to the right and duties between a stepmother or a stepfather and a stepchild who has been raised and educated by such stepfather or stepmother.

⁷⁵ Civil Code of the People's Republic of China Article 1059 “Both Spouses have the duty to support each other.

The party in need of spousal support is entitled to claim such payment against the other party who has failed to fulfill the duty of spousal support.”

⁷⁶ Shantou Radio, ‘The rights and obligations of husband and wife in the Marriage and Family Code of the Civil Code’ (Shantou Municipal People's Government Office, 20 May 2022)

<https://www.shantou.gov.cn/sfj/qwpfzt/qwpfzt/yasfdxpfalk/content/post_2065467.html> accessed 11 December 2023.

⁷⁷ Civil Code of the People's Republic of China Article 1074 “Paternal or maternal Grandparents, if financially capable, have the duty to raise their minor grandchildren whose parents are deceased or are incapable of such raising.

บิดาหรือมารดาหากมีความสามารถทางการเงินมีหน้าที่เลี้ยงดูหลานผู้เยาว์ที่บิดามารดาถึงแก่กรรมหรือไม่สามารถเลี้ยงดูได้ ลูกของบิดาหรือมารดาหากมีความสามารถทางการเงินมีหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือปู่ย่าตายายที่บิดามารดาเสียชีวิตหรือไม่สามารถเลี้ยงดูได้

3.1.2.5 หน้าที่ของพี่ชายหรือพี่สาวอุปการะเลี้ยงดูน้อง

ในกรณีที่บิดามารดาได้เสียชีวิตลงไม่สามารถทำหน้าที่เลี้ยงดูบุตรได้ พี่ชายหรือพี่สาวที่เป็นบุตรของบิดามารดาที่เสียชีวิตก็มีหน้าที่ในการเลี้ยงดูน้องเช่นกัน ตามมาตรา 1075⁷⁸ พี่ชายหรือพี่สาวถ้ามีความสามารถทางการเงินมีหน้าที่ต้องเลี้ยงดูน้องที่เป็นผู้เยาว์หรือไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้ซึ่งในวรรคสองของมาตราดังกล่าวได้กำหนดหน้าที่ของน้องเช่นกันหากในกรณีที่น้องมีความสามารถทางการเงิน พี่ชายหรือพี่สาวไม่สามารถเลี้ยงดูตนเองได้กฎหมายก็ได้กำหนดหน้าที่ของน้องที่ต้องมีหน้าที่ในการเลี้ยงดูพี่ชายหรือพี่สาวเช่นกัน

การเป็นผู้ปกครองของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ตามมาตรา 27⁷⁹ บิดามารดาจะเป็นผู้ปกครองของบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ในกรณีที่บิดามารดาเสียชีวิตหรือไร้ความสามารถที่จะเป็นผู้ปกครองได้ ให้บุคคลดังต่อไปนี้เป็นผู้ปกครองตามลำดับ

- (1) ปู่ย่า ตายาย
- (2) พี่ชายและพี่สาว
- (3) บุคคลหรือองค์กรอื่นที่ยินดีทำหน้าที่เป็นผู้ปกครอง แต่ต้องได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการประจำถิ่นที่อยู่ของผู้เยาว์ที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านหรือฝ่ายกิจการพลเรือนเห็นชอบ

Paternal or maternal grandchildren, if financially capable, have the duty to support their grandparents whose children are deceased or are incapable of providing such support.”

⁷⁸ Civil Code of the People’s Republic of China Article 1075 “Elder brothers or sisters, if financially capable, have the duty to raise their minor siblings whose parents are deceased or are incapable of such raising.

Younger brothers or sisters who have been brought up by their elder siblings and who are financially capable have the duty to support such elder siblings who lack both the capacity to work and the means to support themselves.”

⁷⁹ Civil Code of the People’s Republic of China Article 27 “The parents of a minor are his guardians.

Where the parents of a minor are deceased or incompetent to be his guardians, the following persons, if competent, shall act as his guardians in the following order;

- (1) His paternal grandparents and maternal grandparents;
- (2) His elder brothers and sisters; or
- (3) Any other individual or organization that is willing to act as his guardian, provided that consent must be obtained from the residents’ the villagers’ committee, or the civil affairs department in the place where the minor’s domicile is located.”

นอกจากนี้ กฎหมายให้อำนาจแก่พ่อแม่สามารถแต่งตั้งผู้ปกครองของบุตรโดยทำพินัยกรรมก็ได้ ตามมาตรา 29⁸⁰

3.1.2.6 ปัญหาการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูในครอบครัว

สาธารณรัฐประชาชนจีนประสบกับปัญหาการทอดทิ้งเด็กเป็นจำนวนมากซึ่งปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการล่วงละเมิดทางเพศกับผู้เยาว์และปัญหาการทอดทิ้งเด็กที่มีสภาพพิการแต่กำเนิด ดังคดีตัวอย่างเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวซึ่งเป็นคำตัดสินการคุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคลเพื่อหยุดการทารุณกรรมเด็ก⁸¹ ในปี 2007 โจทก์ นางหยู โหม่ว โหม่ว (Yu Mou Mou) กับนายหลัว โหม่ว ลีฮั่น (Luo Mou Lihun) ได้หย่าร้างกันและเด็กหญิงหลัว โหม่ว โหม่ว (Luo Mou Mou) ซึ่งเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย เกิดเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2544 เด็กหญิงหลัว โหม่ว โหม่ว ได้รับการเลี้ยงดูโดยนางหลัว โหม่ว ฟู่ย่ง (Luo Mou Fuyang) ซึ่งเป็นยายของเด็กหญิงหลัว โหม่ว โหม่ว เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2554 โจทก์ นางหยู โหม่ว โหม่ว ได้ยื่นฟ้องต่อศาลว่า จำเลย นายหลัว โหม่ว ลีฮั่นทำงานนอกบ้านเป็นเวลานานและลูกสาวของเขาได้อาศัยอยู่กับย่าและลุง ลูกสาวมักจะถูกละเมิดและถูกทารุณกรรม นอกจากนี้ ลูกสาวของเขายังอาศัยอยู่ในห้องเดียวกันกับลุงซึ่งนางหยู โหม่ว โหม่วกังวลว่าลูกสาวของตนอาจถูกล่วงละเมิดทางเพศได้ตลอดเวลา โจทก์ นางหยู โหม่ว โหม่ว ได้จัดเตรียมหลักฐานให้แก่ศาล เช่น เอกสารการประเมินอาการบาดเจ็บของลูกสาวและจดหมายการขออาศัยอยู่กับแม่และขอให้ศาลมีคำสั่งให้โจทก์เป็นผู้เลี้ยงดูลูกสาวเอง ในระหว่างการดำเนินการพิจารณาคดีเด็กหญิงหลัว โหม่ว โหม่ว ได้ยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้คุ้มครองความปลอดภัยส่วนบุคคล

จากคำพิพากษาของศาล เด็กหญิงหลัว โหม่ว โหม่วถูกละเมิดหลายครั้งโดยไม่มีเหตุผลขณะอาศัยอยู่กับผู้ถูกกล่าวหา หยู เหมาจินและหลัว โหม่ว ฟู่ย่ง และหลักฐานจากเอกสารการประเมินความบาดเจ็บของมนุษย์โดยนิติเวช จดหมายของเด็กหญิงหลัว โหม่ว โหม่ว เป็นไปตามข้อกำหนดทางกฎหมาย ดังนั้นจึงมีการพิจารณาตามกฎหมายว่าจำเลยห้ามทุบตี ข่มขู่ คุกคามและติดตามผู้ร้อง คำตัดสินมีใช้บังคับเป็นระยะเวลา 6 เดือนและได้มีการไกล่เกลี่ยประนีประนอมทั้งสองฝ่ายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสิทธิในการดูแลลูกสาว โดยให้มารดาเป็นผู้มีสิทธิในการเลี้ยงดูลูกสาว จากคดีข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายให้ความคุ้มครองแก่ผู้เยาว์จากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยให้สิทธิแก่มารดาที่มีความพร้อมในการเลี้ยงดูบุตรของตน

⁸⁰ Civil Code of the People's Republic of China Article 29 "A parent who is the guardian of his child may, in his will, designate a succeeding guardian for his child."

⁸¹ General Office of the Supreme People's Court 'The Supreme People's Court has released 10 typical cases involving domestic violence' (Supreme People's Court) <<http://gongbao.court.gov.cn/Details/a5da2b2a791db0241dae1b6ed8e579.html?sw=%e5%ae%b6%e5%ba%ad>> accessed 11 August 2024.

สำหรับกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน มาตรา 1067⁸² ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีที่บิดามารดาไม่อุปการะเลี้ยงดูไว้ว่าในกรณีที่บิดามารดาละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตร ผู้เยาว์หรือผู้เยาว์ที่เป็นผู้ใหญ่ที่ไม่สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองได้ เด็กมีสิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงดูบุตรจากบิดามารดาของตนและกรณีที่บุตรไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการสนับสนุน ผู้ปกครองที่ขาดความสามารถในการทำงานหรือมีปัญหาในการดำรงชีวิตมีสิทธิเรียกร้องให้บุตรคนนั้นจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูได้

3.1.3 กฎหมายมรดก

สาธารณรัฐประชาชนจีนมีประมวลกฎหมายฉบับแรก⁸³ นับจากการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี 1949 โดยมีการปรับปรุงกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ และปรับปรุงแก้ไขกฎหมายระบบสังคมนิยมซึ่งมีผลบังคับใช้ เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2021⁸⁴ โดยรวมทั้ง 7 บรรพเข้าไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งดังกล่าว

กฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน มีอยู่ด้วยกัน 7 ส่วน ดังนี้

1. บทบัญญัติทั่วไป
2. สิทธิในทรัพย์สิน
3. สัญญา
4. สิทธิส่วนบุคคล
5. ครอบครัว
6. มรดก
7. ความรับผิดชอบทางละเมิด

เมื่อวันที่ 1 มกราคม 2021 สาธารณรัฐประชาชนจีนมีการประกาศบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนฉบับใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วย 7 บรรพ โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมรดกได้บัญญัติไว้ใน บรรพ 6 ของประมวลกฎหมายแพ่งดังกล่าว ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 บท คือ บทบัญญัติทั่วไป

⁸² Civil Code of the People's Republic of China Article 1067 "Where parent fail to fulfill their duty to raise their children, a minor child or an adult child who is incapable of supporting himself has the right to claim child support payment against his parents.

Where an adult child fails to fulfill the duty to support his parents, his parents who lack the capacity to work or are in financial hardship have the right to claim support payments against the adult child.

⁸³ Xinhua, 'Chinese lawmakers deliberate draft civil code' (The State Council the People's Republic of China, 22 May 2020) <https://english.www.gov.cn/news/topnews/202005/22/content_WS5ec746cfc6d0b3f0e949844d.html> accessed 22 August 2024.

⁸⁴ 'Civil code of the People's Republic of China' (The State Council the People's Republic of China, 31 December 2020) <https://english.www.gov.cn/archive/lawsregulations/202012/31/content_WS5fedad98c6d0f72576943005.html> accessed 17 May 2024.

การสืบทอด การสืบทอดตามพินัยกรรม และการจัดการมรดก⁸⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีลักษณะที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ทั้งนี้ เมื่อกล่าวถึงการตกทอดมรดกในประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้น รัฐให้ความสำคัญแก่ประชาชนโดยที่รัฐคุ้มครองสิทธิของบุคคลธรรมดาในการรับมรดกไว้ กล่าวคือ บุคคลธรรมดาเท่านั้นที่มีสิทธิรับมรดกได้โดยไม่รวมถึงนิติบุคคล ทั้งนี้ ความเท่าเทียมกันในการรับมรดกของชายและหญิงในสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นยังมีสิทธิได้รับมรดกเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ การเริ่มต้นของการสืบทอดมรดกได้นั้นจะเริ่มต้นขึ้นเมื่อเจ้ามรดกได้เสียชีวิตลงแล้วทายาทจึงจะสามารถมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกได้

ประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน ได้ให้ความหมายของ คำว่า “มรดก”⁸⁶ หมายถึง ทรัพย์สินที่บุคคลธรรมดาเป็นเจ้าของตามกฎหมายเมื่อถึงแก่ความตาย

มรดกของบุคคลจะตกทอดไปยังทายาทได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 1121⁸⁷ การเริ่มต้นของการรับมรดกเมื่อบุคคลนั้นถึงแก่ความตาย ดังนั้น เจ้ามรดกต้องเป็นบุคคลธรรมดา นิติบุคคลไม่อาจถึงแก่ความตายได้

สำหรับการจัดลำดับทายาทที่สามารถรับมรดกได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนแบ่งเป็น 2 ลำดับ⁸⁸ มีดังนี้

⁸⁵ Sebastian Wiendieck and Peter Stark, ‘China’s new Civil Code – Part 6: Succession’ (Rödl & Partner, 10 September 2020) <<https://www.roedl.com/insights/china-civil-code/part-6-succession>> accessed 17 May 2024.

⁸⁶ Civil Code of The people’s Republic of China Article 1122 “An estate refers to the property lawfully owned by a natural person upon death.

An estate not inheritable according to the provisions of law or based on the nature of the estate may not be inherited.

⁸⁷ Civil Code of The people’s Republic of China Article 1121 “Succession begins upon the death of a decedent.

⁸⁸ Civil Code of the People’s Republic of China Article 1127 “The estate of a decedent shall be succeeded in the following order;

(1) first in order: spouse, children, and parents;

(2) second in order: sibling, paternal grandparent, and maternal grandparent.

When succession opens, the successor (s) first in order shall inherit to the exclusion of the successor(s) second in order. The successor(s) second in order shall inherit the estate in default of any successor first in order.

“Children” referred to in this Book include blood parents and adoptive parents, as well as stepparents who raised the decedent.

“Parents” referred to in this Book include blood parents and adoptive parents, as well as stepparents who raised the decedent.

“Siblings” referred to in this Book include siblings of whole blood and half blood, and adopted siblings, as well as stepsiblings who supported or were supported by the decedent.” Retrieved May 17, 2024, from <http://www.npc.gov.cn/englishnpc/c23934/202012/f627aa3a4651475db936899d69419d1e/files/47c16489>

(1) ลำดับก่อนหลัง ได้แก่ คู่สมรส บุตร บิดามารดา

(2) รองลงมา คือ พี่น้อง ปู่ย่า ตายาย

หลังจากเริ่มรับมรดก ทายาทลำดับที่ 1 จะได้รับมรดก และทายาทลำดับที่ 2 จะไม่มีสิทธิรับมรดก หากไม่มีทายาทลำดับที่ 1 ทายาทลำดับที่ 2 จะได้รับมรดกตามลำดับ

คำว่า “เด็ก”⁸⁹ ตามกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน หมายถึง บุตรที่ชอบด้วยกฎหมาย บุตรนอกกฎหมาย บุตรบุญธรรมและลูกเลี้ยงในความอุปการะเลี้ยงด้วย

คำว่า “พ่อแม่” หมายความว่า พ่อแม่ทางสายเลือดหรือพ่อแม่บุญธรรม ตลอดจนพ่อแม่เลี้ยงผู้เลี้ยงดูผู้เสียชีวิตด้วย

คำว่า “พี่น้อง” หมายถึง พี่น้องที่มีพ่อแม่เดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน พี่น้องบุญธรรม และพี่น้องต่างมารดาที่มีความสัมพันธ์แบบพี่พาคาศัยกัน

คำว่า “ผู้เยาว์”⁹⁰ ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน มีอยู่ด้วยกัน 3 กรณี

(1) เด็กกำพร้าที่สูญเสียพ่อแม่

(2) ผู้เยาว์ที่ไม่พบบิดามารดาโดยสายเลือด

(3) พ่อแม่ผู้ให้กำเนิดมีปัญหาเป็นพิษและไม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้

จะเห็นได้ว่าหากมีทายาทลำดับที่หนึ่งอยู่แล้ว ทายาทลำดับต่อมาจะไม่มีสิทธิได้รับมรดก เช่น ถ้าพ่อหรือแม่มียังมีชีวิตอยู่ พี่น้องไม่มีสิทธิได้รับมรดกได้ ยกเว้นการรับมรดกโดยการรับช่วงสิทธิ เฉพาะญาติทางสายเลือดที่ใกล้ที่สุดเท่านั้นจึงจะมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกได้ เช่น ถ้าเจ้ามรดกมีบุตร หลานของเจ้ามรดกไม่มีสิทธิรับมรดกได้ อย่างไรก็ตาม หากเจ้ามรดกมีทายาทหลายคนซึ่งอยู่ในลำดับเดียวกันมีลำดับการสืบทอดเท่ากันทายาททุกคนจะได้รับมรดกเท่ากันตามจำนวน เช่น หากมีปู่ย่าตา 3 คน มรดกจะแบ่งให้คน 3 คนในจำนวนเท่า ๆ กัน นอกจากนี้ คู่สมรสมีสิทธิได้รับมรดกเหมือนเป็นทายาทโดยกำเนิด คือ ได้รับมรดกในลำดับเดียวกันกับบุตร

การแบ่งมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1130⁹¹ ทายาทที่อยู่ในลำดับเดียวกันจะได้รับส่วนแบ่งที่เหมือนกัน

e186437eab3244495cb47d66.pdf

⁸⁹ Civil Code of the People's Republic of China Article 1127.

⁹⁰ Civil Code of the People's Republic of China Article 1093 The following minors may be adopted:

(1) An orphan bereaved of parent;

(2) A minor whose natural parents cannot be traced; or

(3) A minor whose natural parents are incapable of raising him due to unusual difficulties.

⁹¹ Civil Code of The People's Republic of China Article 1130 “Successors same in order shall, in general, inherit share and share alike.

ในการแบ่งมรดกต้องคำนึงถึงทายาทซึ่งมีปัญหาทางการเงินเป็นพิเศษและไม่สามารถทำงานได้

เมื่อจะแบ่งมรดก ทายาทที่ได้มีส่วนอุปการะเลี้ยงดูผู้ตายหรือผู้ที่อาศัยอยู่กับผู้ตายอาจได้รับส่วนแบ่งมากขึ้น

เมื่อการแบ่งมรดก ทายาทซึ่งมีความสามารถและอยู่ในฐานะที่สามารถเลี้ยงดูผู้ตายแต่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่เลี้ยงดูผู้ตายจะได้รับส่วนแบ่งน้อยลง

ทายาทอาจได้รับส่วนแบ่งไม่เท่ากันตามข้อตกลงระหว่างกัน

จากหลักเกณฑ์ข้างต้นเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการแบ่งมรดกของทายาท ซึ่งในมาตรา 1130 วรรคสามได้กำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีที่ทายาทได้ให้สนับสนุนหรือให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้ตาย ทายาทคนนั้นจะได้รับส่วนแบ่งในการรับมรดกที่มากขึ้นหรือในกรณีที่ทายาทซึ่งมีความสามารถในการสนับสนุนผู้ตายแต่กลับไม่ได้ให้การสนับสนุนหรืออุปการะเลี้ยงดูผู้ตาย ในมาตรา 1130 วรรคสี่ ทายาทคนนั้นจะได้รับส่วนแบ่งมรดกที่น้อยลงซึ่งเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนหากทายาทให้การสนับสนุนหรือไม่ให้การสนับสนุนผู้ตาย ส่วนแบ่งในการได้รับมรดกจะขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้ในมาตราข้างต้น

3.1.4 การจำกัดมิให้รับมรดก

เดิมกฎหมายมรดกที่เกี่ยวข้องกับการจำกัดมิให้รับมรดกมีหลักเกณฑ์อยู่ด้วยกันทั้งหมด 4 หลักเกณฑ์ ได้รับการรับรองโดยการประชุมครั้งที่ 3 ของสภาประชาชนแห่งชาติครั้งที่ 6 แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2528 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2528⁹²

When distributing an estate, due consideration shall be given to a successor who has special financial difficulties and is unable to work.

When distributing an estate, a successor who has made predominant contributions in supporting the now decedent, or who has been living with the now decedent may be given a larger share.

When distributing an estate, a successor who had the ability and was in a position to support the now decedent but failed to fulfill the duty of support shall be given no or a smaller share.

Successors may take unequal upon agreement among them.”

⁹² Civil Code of The People's Republic of China Article 7 An heir shall lose the right of inheritance if he commits any of the following acts:

- (1) intentionally killing the heir;
- (2) killing other heirs in order to compete for the inheritance;
- (3) abandoning the heir or abusing the heir in a serious manner;
- (4) forging, tampering with or destroying a will in a serious manner.

กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดหน้าที่ของบิดามารดาไว้ในมาตรา 1068⁹³ กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการให้ความรู้และปกป้องบุตรของตนเองที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะของตน ทั้งนี้ หากบุตรผู้เยาว์คนนั้นได้ก่อให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น บิดามารดามีหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวของคนจีนที่บิดามารดาจะต้องรับผิดชอบต่อบุตรตนเองหาก บุตรผู้เยาว์ได้กระทำอันตรายแก่ผู้อื่นเพื่อให้บิดามารดาได้ดูแลเอาใจใส่ให้ความสำคัญแก่บุตรของตนซึ่ง จะเห็นได้ว่ากฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับ บุตร บิดามารดาจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรของตน ทั้งนี้ กฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขไว้ใน มาตรา 1067⁹⁴ หากบิดามารดาไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อบุตรมีสิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงดูบุตรจากบิดามารดาได้

นอกจากนี้ กรณีที่บิดามารดาได้เสียชีวิตลงหรือพ่อแม่ไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้ กฎหมายของ สาธารณรัฐประชาชนจีนได้ออกหลักเกณฑ์เกี่ยวกับกรณีที่ปู่ย่าตายายเป็นผู้มีหน้าที่เลี้ยงดูหลานผู้เยาว์ไว้ ในมาตรา 1074⁹⁵ รวมถึงลูกหลานที่มีหน้าที่การงานที่ดีแล้วจะต้องเลี้ยงดูปู่ย่าตายายที่พ่อแม่ได้เสียชีวิตลง หรือพ่อแม่ไม่สามารถเลี้ยงดูปู่ย่าตายายได้ จะเห็นได้ว่าครอบครัวของคนจีนจะเป็นครอบครัวใหญ่เมื่อ ลูกหลานที่ปู่ย่าตายายเป็นผู้เลี้ยงดูนั้นกฎหมายได้กำหนดให้ลูกหลานที่มีหน้าที่การงานที่ดีแล้วจะต้อง ดูแลเลี้ยงดูปู่ย่าตายายตอบแทนด้วยเช่นกัน

สำหรับกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนเกี่ยวกับกรณีที่ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก มี 2 กรณี

1. ก่อนเจ้ามรดกตาย เจ้ามรดกได้แสดงเจตนาว่าจะไม่ให้มรดกแก่ทายาทคนใด กรณีที่ ทายาทได้ดูหมิ่นหรือปฏิบัติอย่างทารุณต่อเจ้ามรดกอย่างรุนแรง เจ้ามรดกสามารถแสดงเจตนาโดยการ ทำเป็นพินัยกรรม การเขียน หรือการบันทึก อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์การดูหมิ่นหรือการละเมิดอย่าง ร้ายแรงนั้น จะต้องได้รับการตัดสินจากศาลตามข้อเท็จจริง ดังนั้น เจ้ามรดกอาจต้องเก็บบันทึกการงาน

⁹³ Civil Code of the people's Republic of China Article 1068 *parent have the right and duty to educate and protect their minor children. Where a minor causes damage to other, his parent shall bear civil liability in accordance with law.*

⁹⁴ Civil Code of the people's Republic of China Article 1067 "where parents fail to fulfill their duty to raise their children, a minor child or an adult child who is incapable of supporting himself has the right to child support payments against his parents.

Where an adult child fails to fulfill the duty to support his parent, his parents who lack the capacity to work or are in financial hardship have the right to claim support payments against the adult child".

⁹⁵ Civil Code of the people's Republic of China. Article 1074 *paternal or maternal grandparents, if financially capable, have the duty to raise their minor grandchildren whose parents are deceased or are incapable of such raising.*

Paternal or maternal grandchildren, if financially capable, have the duty to support their grandparents whose children are deceased or are incapable of providing such support.

ความรุนแรงในครอบครัว คำสั่งคุ้มครอง ใบบังคับการบาดเจ็บและหลักฐานอื่น ๆ เตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อปรึกษากับทนายความก่อนทำการชี้แจงต่อศาล

2. การกำจัดมิให้รับมรดกจากการกระทำความผิดของทายาท บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่มีการทอดทิ้งผู้เสียชีวิตไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 1125 (3)⁹⁶ กล่าวคือ ถ้าทายาทกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้จะถูกกำจัดมิให้รับมรดก

1. ฆ่าเจ้ามรดกโดยเจตนา
2. ฆ่าทายาทคนอื่น ๆ เพื่อให้ได้มรดกนั้น
3. ละทิ้งผู้ตายหรือทำร้ายผู้ตายอย่างร้ายแรง
4. การปลอมแปลง การแก้ไข ปกปิด หรือทำลายพินัยกรรม หากเป็นสถานการณ์ร้ายแรงหรือ

5. โดยฉ้อฉล หรือขู่เข็ญ บังคับ หรือขัดขวางให้ผู้ทำพินัยกรรมเขียน แก้ไข หรือเพิกถอนพินัยกรรมและพฤติการณ์ร้ายแรง

ผู้สืบทอดซึ่งได้กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ระบุไว้ในอนุ (3) ถึง (5) ของวรรคก่อน จะไม่ถูกกำจัดหากเขาสำนึกผิดอย่างแท้จริงและปรับปรุงตนเองและได้รับการอภัยจากผู้ล่วงลับไปแล้วหรือต่อมาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นทายาทคนหนึ่งในพินัยกรรมของผู้ตาย

จากบทบัญญัติข้างต้นตามประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นการกำหนดกฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกของทายาทที่ได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ได้ระบุไว้ใน (1) – (5) บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1125 (1) ทายาทที่มีเจตนาฆ่าผู้ตายถือเป็นอาชญากรรมที่ร้ายแรงและถูกกำจัดมิให้รับมรดกของผู้ตาย ไม่ว่าเขาจะได้รับโทษทางอาญาหรือไม่ก็ตามและการกระทำของทายาทจะต้องเป็นไปเพื่อลิดรอนสิทธิของผู้ตาย ไม่ว่าจะเป็นการเจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าก็ตามถือว่าถูกกำจัดมิ

⁹⁶ Civil Code of the people's Republic of China Article 1125 A successor is disinherited if he has committed any one of the following acts:

- (1) intentionally killing the now decedent;
- (2) killing any other successor in fighting over the estate;
- (3) abandoning the now decedent, or maltreating him and the circumstances are serious;
- (4) forging, tampering with, concealing, or destroying the will, and the circumstances are serious; or
- (5) through fraud or duress, compelling or interfering with the testator to write, alter, or revoke a will, and the circumstances are serious.

A successor who had committed one of the acts listed in Subparagraphs (3) through (5) of the preceding paragraph shall not be disinherited if he truly repented and amended his ways, and was forgiven by the now decedent or was thereafter appointed as one of the successors in the decedent's will.

A donee-by-will who has committed the act listed in the first paragraph of this Article loses his right to receive the testamentary gift.

ให้รับมรดก ตามความเห็นของศาลประชาชนสูงสุดเกี่ยวกับการดำเนินการตาม “กฎหมายการสืบทอดอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีน” ฉบับที่ 22 เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2528 ข้อที่ 11⁹⁷ กำหนดว่า “ถ้าทายาทหลงใจฆ่าเจ้ามรดก ไม่ว่าจะกระทำโดยเจตนาหรือพยายามฆ่าก็ตาม ย่อมได้รับการยืนยันว่าถูกกำจัดมิให้รับมรดก”

บุคคลที่กระทำตามมาตรา 1125 (2) การฆ่าทายาทคนอื่น ๆ เพื่อให้ได้รับมรดกซึ่งเป็นการแย่งชิงมรดกโดยการกระทำที่เจตนาฆ่าทายาทคนอื่นและเป็นอันตรายต่อทายาทคนอื่นโดยตรงถือเป็นอาชญากรรมร้ายแรงเช่นกัน ทายาทผู้กระทำความผิดจึงต้องถูกลงโทษและขาดคุณสมบัติในการรับมรดก โดยถูกกำจัดมิให้รับมรดกของเจ้ามรดก นอกจากนี้ ทายาทผู้กระทำความผิดต้องมีจุดประสงค์เกี่ยวข้องกับการแย่งชิงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกด้วย หากเป็นฆ่าเพื่อจุดประสงค์อื่น ทายาทคนนั้นจะต้องได้รับโทษตามกฎหมายอาญาและผู้เสียหายจะต้องเป็นทายาทคนอื่นที่มีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดก ทายาทคนนั้นจึงจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้ การกระทำความผิดดังกล่าวอาจเกิดก่อนหรือหลังเจ้ามรดกตายก็ได้ หากทายาทผู้กระทำความผิดได้กระทำโดยเจตนาหรือพยายามฆ่าก็ถือเป็นผู้กระทำความผิดตามมาตรา 1125 (2) ถูกกำจัดมิให้ได้รับมรดกได้⁹⁸

บุคคลที่กระทำการตามมาตรา 1125 (3) ทายาทกระทำการละทิ้งผู้ตายหรือกดขี่ข่มเหงผู้ตายอย่างร้ายแรง คำว่า “การละทิ้งผู้ตาย”⁹⁹ หมายถึง พฤติกรรมที่ทายาทปฏิเสธที่จะให้การช่วยเหลือผู้ตายที่แก่ชรา ป่วย พิกการ อายุน้อย หรือไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระ เช่น พฤติกรรมของพ่อแม่ที่ทอดทิ้งลูก ๆ ไว้ในที่สาธารณะหรือพฤติกรรมของลูกทะเลาะในการรับผิดชอบเลี้ยงดูพ่อแม่ที่แก่ชราและไม่สามารถดูแลตนเองได้ การกระทำของทายาทจะต้องก่อให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรงถึงจะเข้าหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าวนี้ หากเป็นการละทิ้งในสถานการณ์ที่ไม่ร้ายแรงพอที่จะเป็นเหตุอาชญากรรมได้จะถือว่าไม่เข้าหลักเกณฑ์ตามมาตรา 1125 (3) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะได้ละทิ้งแต่ไม่ถึงขั้นร้ายแรงผู้ที่ทอดทิ้งก็ยังมีคามผิดฐานละทิ้งได้ หากผู้ที่ถูกทอดทิ้งนั้นเป็นคนชรา เด็ก หรือคนป่วยที่ไม่สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพด้วยตนเองได้ตามกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐประชาชนจีน ปัญหาส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐประชาชนจีนจะเป็นกรณีที่สามีภรรยาหย่าร้างกัน สามีหรือภริยาตัดสินใจทอดทิ้งสมาชิกใน

⁹⁷ ‘Supreme People’s Court on the Implementation of the Inheritance Law of the People’s Republic of China views on a number of issues’ (General Office of the Supreme People’s Court, 11 September 1985) <<http://gongbao.court.gov.cn/Details/34cc8a7e72700c00c08c7b7efc73f9.html?sw=%e9%81%97%e5%bc%83%e8%a2%ab%e7%bb%a7%e6%89%bf%e4%ba%ba>> accessed 27 March 2024.

⁹⁸ ‘Study of the Civil Code-Article 1125 [Loss and Restoration of Inheritance rights]’ (Notary Office of Kaiyuan City, 17 June 2024) <https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzU2NzAzNDg3MA==&mid=2247484757&idx=1&sn=9ece8c7f8cce61973ad1d0250faffb50&chksm=fca213ccbd59ada46ab031de9bcfda1ff7bab513ec52c401565a7a1f31da89d1f0eaad6c9fb&scene=27> accessed 27 March 2024.

⁹⁹ ‘Study of the Civil Code-Article 1125 [Loss and Restoration of Inheritance rights]’ (n 98).

ครอบครัวของตนเองและไม่ได้ส่งเลี้ยงดูให้การสนับสนุนแก่เด็กอีกต่อไป เช่น การจ่ายค่าครองชีพของบุตร ค่าการศึกษาและค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น ภาระหน้าที่ของผู้ปกครองในการเลี้ยงดูบุตรและให้ความรู้แก่เด็กเล็กนั้นไม่มีเงื่อนไขและผู้ปกครองจะต้องไม่ละทิ้งความรับผิดชอบดังกล่าวนี้ ตัวอย่างเหตุการณ์ร้ายแรงของการทอดทิ้งที่เป็นสถานการณ์ร้ายแรง คือ หยื้อได้รับบาดเจ็บสาหัสหรือเสียชีวิตเนื่องจากการถูกทอดทิ้ง การละทิ้งถือเป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรมและผิดกฎหมายซึ่งสามารถทำให้ผู้ตายตกอยู่ในสถานการณ์อันตรายและเพิกเฉยต่อการดูแลเอาใจใส่ สำหรับการกดขี่ข่มเหงผู้ตาย หมายถึง การกระทำละเมิดต่อผู้ตายโดยใช้วิธีต่าง ๆ ในการทรมานร่างกายหรือจิตใจของผู้ตาย ตามความเห็นของศาลประชาชนสูงสุดเกี่ยวกับการดำเนินการตาม “กฎหมายการสืบทอดอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีน” ฉบับที่ 22 เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2528 ข้อที่ 10¹⁰⁰ กำหนดว่า “ไม่ว่าทายาทจะทำการละเมิดต่อผู้ตายอย่างร้ายแรงหรือไม่นั้น สามารถพิจารณาได้จากเวลา วิธีการ ผลที่ตามมาและผลกระทบทางสังคมของการละเมิด หากการละเมิดของผู้ตายเป็นเรื่องร้ายแรง การก่อกำจัดมิให้รับมรดกสามารถยืนยันได้ไม่ว่าจะมีการดำเนินคดีอาญาหรือไม่ก็ตาม”

จากมาตรา 1125 (3) คำว่า ละทิ้งผู้ตายมีผลทำให้ทายาทถูกก่อกำจัดมิให้รับมรดกได้ เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรา 1067¹⁰¹ บิดามารดาละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดูผู้เยาว์ (parents fail to fulfill their duty to raise their children a minor child or an adult child) ซึ่งเหตุดังกล่าวนี้ เด็กที่เป็นผู้ใหญ่แล้ว สามารถเรียกร้องค่าเลี้ยงดูจากบิดามารดาได้ จะเห็นได้ว่า คำว่า ละทิ้ง ส่งผลให้ทายาทถูกก่อกำจัดมิให้รับมรดกได้ หากทายาทคนนั้นเป็นบิดามารดาที่ละทิ้งบุตรเจ้ามรดกไป บิดามารดาก็สามารถถูกก่อกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1125 (3) ได้แต่ในมาตรา 1067 จะใช้คำว่า “ละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดู” ระดับความร้ายแรงของการลงโทษจะเบากว่าคำว่า “ละทิ้ง” กล่าวคือ บิดามารดาละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดูผู้เยาว์ ผู้เยาว์สามารถเรียกร้องค่าอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาได้ หลักเกณฑ์ของการก่อกำจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดเหตุของการก่อกำจัดมิให้รับมรดกไว้ คำว่า “ละทิ้ง (abandoning)” เจ้ามรดก เช่น การละทิ้งเจ้ามรดกที่เป็นคนชรา เด็ก หรือไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นต้น ถือเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในกรณีที่ทายาทละทิ้งเจ้ามรดกหรือข่มเหงเจ้ามรดกจะถูกก่อกำจัดมิให้รับมรดกได้ โดยไม่ได้ระบุเฉพาะตัวบิดาหรือมารดาที่ละทิ้งเจ้ามรดกแต่หากทายาทคนใดละทิ้ง

¹⁰⁰ Supreme People's Court on the Implementation of the Inheritance Law of the People's Republic of China views on a number of issues (n 97).

¹⁰¹ Civil Code of the People's Republic of China Article 1067 “Where parents fail to fulfill their duty to raise their children, a minor child or an adult child who is incapable of supporting himself has the right to claim child support payment against his parents.

Where an adult child fails to fulfill the duty to support his parents, his parents who lack the capacity to work or are in financial hardship have the right to claim support payments against the adult child.

เจ้ามรดก ทายาทคนนั้นจะถูกกำจัดมิให้มรดกได้เช่นกัน เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรา 1130 วรรคสี่¹⁰² ในกรณีที่ทายาทที่มีความสามารถทางการเงินหรือมีความสามารถในการอุปการะเลี้ยงดูผู้ตายแต่ไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูผู้ตาย ทายาทคนนั้นจะได้รับส่วนแบ่งในการรับมรดกน้อยลงซึ่งมาตราดังกล่าวนี้ใช้คำว่า “การไม่อุปการะเลี้ยงดู (Failed To Fulfill The Duty Of Support) ผู้ตายซึ่งส่งผลให้ทายาทคนนั้นได้รับมรดกน้อยลง จะเห็นได้ว่าระดับความร้ายแรงของการละทิ้งทายาทจะเบากว่าเหตุของการละทิ้ง (Abandoning) ผู้ตาย กล่าวคือ ทายาทที่มีความสามารถในการอุปการะเลี้ยงดูผู้ตายแต่ไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูผู้ตายทายาทคนนั้นจะได้รับส่วนแบ่งจากมรดกน้อยลง จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นถึงระดับความร้ายแรงของการละทิ้งเจ้ามรดกได้อย่างชัดเจน ในกรณีที่ทายาทได้ละทิ้งหรือข่มเหงเจ้ามรดกจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกแต่ในกรณีที่ทายาทไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกทายาทคนนั้นจะได้รับส่วนแบ่งของการรับมรดกน้อยลง นอกจากนี้ กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้มีการกำหนดหน้าที่ของปู่ย่าตายายในการอุปการะเลี้ยงดูหลานและพี่ชายหรือพี่สาวอุปการะเลี้ยงดูน้องด้วยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวในสังคมที่ทุกคนในครอบครัวมีหน้าที่ช่วยเหลือดูแลซึ่งกันและกัน

บุคคลที่กระทำการตามมาตรา 1125 (4) เกี่ยวข้องกับการปลอมแปลง ดัดแปลง ปกปิด หรือทำลายพินัยกรรมและสถานการณ์นั้นร้ายแรง คำว่า “พินัยกรรม”¹⁰³ หมายถึง ความประสงค์ของผู้ตายในการแสดงเจตจำนงเพื่อจำหน่ายทรัพย์สินของตนเองในระหว่างที่ยังมีชีวิตอยู่และมีผลตามกฎหมายภายหลังผู้ตายเสียชีวิตแล้ว สำหรับพินัยกรรมถือเป็นรูปแบบทางกฎหมายที่ผู้ตายแสดงความประสงค์ของตนเองเกี่ยวกับทรัพย์สินของตนถือเป็นเจตนาที่แท้จริงในช่วงชีวิตของผู้ตาย การปลอมแปลงเอกสารเป็นการกระทำของทายาทที่ทำพินัยกรรมขึ้นมาหนึ่งฉบับซึ่งเป็นเอกสารเท็จที่ทำในนามของผู้ตาย โดยทายาททำการปลอมแปลงเนื้อหาในพินัยกรรมโดยไม่ได้รับอนุญาตจากผู้ตาย การปกปิดพินัยกรรมหรือพินัยกรรมซ่อนเร้นเป็นสิ่งที่ทายาทนำพินัยกรรมที่ผู้ตายทำขึ้นไว้นำไปซ่อนหรือปกปิดมิให้รู้ การกระทำของทายาทถือเป็นการฝ่าฝืนความปรารถนาของผู้ตายในการแสดงเจตนาอันแท้จริงในการทำพินัยกรรม

¹⁰² Civil Code of The People's Republic of China Article 1130 “Successors same in order shall, in general, inherit share and share alike.

When distributing an estate, due consideration shall be given to a successor who has special financial difficulties and is unable to work.

When distributing an estate, a successor who has made predominant contributions in supporting the now decedent, or who has been living with the now decedent may be given a larger share.

When distributing an estate, a successor who had the ability and was in a position to support the now decedent but failed to fulfill the duty of support shall be given no or a smaller share.

Successors may take unequal upon agreement among them.”

¹⁰³ Study of the Civil Code-Article 1125 [Loss and Restoration of Inheritance rights] (n 98).

ในช่วงชีวิตของผู้ตายซึ่งเป็นการละเมิดสิทธิของผู้ตายที่แสดงเจตนาประสงค์ยกทรัพย์มรดกให้แก่ทายาท และละเมิดสิทธิในมรดกของทายาทคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบสำหรับตนเอง หากเป็นสถานการณ์ที่ร้ายแรงทายาทคนนั้นจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1125 (4)

บุคคลที่กระทำการตามมาตรา 1125 (5) เป็นการใช้กลโกงหรือบังคับหรือการป้องกันไม่ให้ผู้ตายจัดทำ เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนพินัยกรรม คำว่า “ฉ้อฉล” หมายถึง ทายาทจงใจฉ้อฉลหรือปิดบังเหตุการณ์จริงเพื่อให้เจ้ามรดกเข้าใจผิดที่จะจัดทำ เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนพินัยกรรมหรือทายาทบังคับขู่เข็ญให้เจ้ามรดกเกิดความกลัวจนทำให้ปฏิบัติตามคำสั่งของทายาทคนนั้นให้จัดทำ เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนพินัยกรรมซึ่งการกระทำดังกล่าวนี้เป็นการละเมิดสิทธิของทายาทคนอื่น ละเมิดสิทธิของผู้ทำพินัยกรรมที่สูญเสียเสรีภาพในการแสดงเจตจำนงในการทำพินัยกรรมอย่างแท้จริง หากเกิดสถานการณ์อย่างร้ายแรงทายาทคนนั้นจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก

การกระทำทั้ง 5 กรณีข้างต้นเป็นสิ่งที่ฝ่าฝืนจริยธรรมของสังคมจีน กฎหมายจึงกำหนดข้อจำกัดในการรับมรดกแก่ทายาทที่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้โดยจำกัดสิทธิของทายาทไม่ให้รับมรดกของผู้ตายซึ่งเป็นการกำจัดสิทธิในการรับมรดกทั้งหมดไม่ใช่เป็นการกำจัดมิให้รับมรดกแต่บางส่วน หลักการเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนนี้จะมีบางหลักเกณฑ์ที่มีความแตกต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1606¹⁰⁴ และประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐเกาหลี มาตรา 1004¹⁰⁵ นอกจากนี้ แนวคิดในเรื่องการกำจัดมิให้รับมรดกโดยทั่วไป

¹⁰⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1606 “บุคคลดังต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร คือ

- (1) ผู้ที่ต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่าได้เจตนากระทำ หรือพยายามกระทำให้เจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนตนถึงแก่ความตายโดยมิชอบด้วยกฎหมาย
- (2) ผู้ที่ได้ฟ้องเจ้ามรดกหาว่าทำความผิดโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่า มีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ
- (3) ผู้ที่รู้แล้วว่า เจ้ามรดกถูกฆ่าโดยเจตนา แต่มิได้นำข้อความนั้นขึ้นร้องเรียนเพื่อเป็นทางที่จะเอาตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ แต่ขออนุมัติให้ใช้บังคับถ้าบุคคลนั้นมีอายุยังไม่ครบสิบหกปีบริบูรณ์ หรือเป็นคนวิกลจริตไม่สามารถรู้ผิดชอบ หรือถ้าผู้เข่านั้นเป็นสามีภริยาหรือผู้บุพการีหรือผู้สืบสันดานของตนโดยตรง
- (4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกทำ หรือเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมดซึ่งเกี่ยวกับทรัพย์มรดก หรือไม่ให้กระทำการดังกล่าว
- (5) ผู้ที่ปลอม ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมแต่บางส่วนหรือทั้งหมด”

“เจ้ามรดกอาจถอนข้อกำจัดฐานเป็นผู้ไม่สมควรเสียก็ได้โดยให้อยู่เป็นลายลักษณ์อักษร”

¹⁰⁵ Korea Civil Act Article 1004 (Cause Whereby Inheritor becomes Disqualified) No person who falls under any one of the following subparagraphs may become the inheritor:

- (1) A person who has intentionally killed or attempted to kill a lineal ascendant, the inheritee, his or her spouse, or any person who has priority or is in the same order of inheritance;
- (2) A person who has intentionally assaulted a lineal ascendant, the inheritee or his or her spouse, and caused their death;

ของไทยหรือสาธารณรัฐเกาหลีจะมุ่งกำจัดมิให้รับมรดกไปที่ตัวบุคคล กล่าวคือ บุคคลที่กระทำความผิดตามที่กฎหมายกำหนดไว้กระต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เช่น เจ้ามรดก ทายาท เป็นต้น ผู้กระทำความผิดจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกแต่หลักเกณฑ์การกำจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนจะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้างโดยการคุ้มครองทั้งครอบครัว กล่าวคือ หลักเกณฑ์การถูกกำจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามมาตรา 1125 (3) บุคคลที่ละทิ้งไม่ดูแลทั้งครอบครัว สามีภริยาไม่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันสามารถถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้เช่นกัน จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์การกำจัดมิให้รับมรดกดังกล่าวทำให้เกิดความเท่าเทียมกันในการกำจัดมิให้รับมรดก ผลของการถูกกำจัดมิให้รับมรดกตามมาตรา 1125 มีผลทำให้ทายาทผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก

การถอนการกำจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดไว้ในวรรคท้ายของมาตรา 1125 แต่สามารถถอนการกำจัดมิให้รับมรดกได้เฉพาะเงื่อนไขใน (3)-(5) เท่านั้น หากทายาทผู้กระทำความผิดกลับใจอย่างแท้จริงและผู้ตายให้อภัยต่อการกระทำของทายาทคนนั้นก็จะกลับมามีสิทธิรับมรดกได้หรือเจ้ามรดกได้ระบุชื่อของทายาทคนนั้นในพินัยกรรมหลังจากการให้อภัย ทายาทคนนั้นสามารถมีสิทธิได้รับมรดกได้ กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนให้เจ้ามรดกสามารถถอนการกำจัดมรดกได้หากเจ้ามรดกให้อภัยแก่ทายาทก่อนที่จะเสียชีวิตโดยทายาทผู้นั้นสำนึกผิดอย่างแท้จริงและปรับปรุงตัวเองใหม่ นอกจากนี้ ความเห็นของศาลประชาชนสูงสุดเกี่ยวกับการดำเนินการตาม “กฎหมายการสืบทอดอำนาจของสาธารณรัฐประชาชนจีน” ฉบับที่ 22 เมื่อวันที่ 11 กันยายน 2528 ข้อที่ 13¹⁰⁶ เกี่ยวกับการกลับใจของทายาทที่กระทำความผิดตามมาตรา 1125 (3) หากทายาททอดทิ้งผู้ตายหรือข่มเหงผู้ตายอย่างร้ายแรง หากเขาแสดงการกลับใจอย่างแท้จริงในอนาคตและผู้ที่ถูกทารุณกรรมหรือทอดทิ้งได้แสดงการอภัยโทษตลอดชีวิต ทายาทคนนั้นจะไม่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้

ปัญหาการทอดทิ้งเด็กในสังคมของจีนมีเช่นเดียวกันกับประเทศไทยเกี่ยวกับบิดามารดาทอดทิ้งบุตรซึ่งถือเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่ตามกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน ตามประมวลกฎหมายอาญาของสาธารณรัฐประชาชนจีน มาตรา 261¹⁰⁷ ได้มีการกำหนดบทลงโทษเกี่ยวกับการทอดทิ้งคนชรา เด็กหรือคนป่วยหรือบุคคลที่ไม่สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพได้อย่างอิสระไว้โดย

(3) A person who interferes by fraud or duress with a will or withdrawal of a will on inheritance of the inheritee;

(4) A person who, by fraud or duress, has the inheritee make a will on his or her inheritance; and

(5) A person who forges, alters, destroys or conceals a will on inheritance of the inheritee.

¹⁰⁶ Supreme People's Court on the Implementation of the Inheritance Law of the People's Republic of China views on a number of issues (n 97).

¹⁰⁷ Criminal Law of People's Republic of China Article 261 “Whoever refuses to fulfill his duty to support an aged person, minor, sick person or any other person who cannot live independently, if the circumstances are flagrant, shall be sentenced to fixed-term imprisonment of not more than five years, criminal detention or public surveillance.”

จะต้องได้รับโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี เพื่อกำหนดบทลงโทษแก่ผู้ที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองเนื่องจากมีความผูกพันกันทางสายเลือดภาระหน้าที่ดังกล่าวจะต้องรับผิดชอบตามที่กฎหมายกำหนดไว้ หากบุคคลที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ละเลยในการเลี้ยงผู้ชรา ผู้เยาว์ คนป่วยที่เป็นบุคคลในครอบครัวของตนเองจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

แม้ว่ากฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนจะมีบทลงโทษต่อผู้ที่กระทำการปฏิเสธที่จะไม่เลี้ยงดูคนชรา เด็ก หรือคนป่วยหรือบุคคลที่ไม่สามารถดำรงชีวิตประกอบอาชีพได้อย่างอิสระ กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนยังเปิดช่องทางให้ผู้ที่ถูกทอดทิ้งสามารถฟ้องผู้ที่ได้กระทำการทอดทิ้งตนไปนั้นได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1091¹⁰⁸ ผู้ที่ถูกทอดทิ้งมีสิทธิจะเรียกร้องค่าเลี้ยงดูจากผู้ที่ถูกทอดทิ้งตนไปได้เพื่อเป็นเงินสนับสนุนในการดำรงชีวิตต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม การเรียกร้องสิทธิดังกล่าวนี้จะต้องเป็นคู่สามีภรรยาที่ได้จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายแล้วเท่านั้น

3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยในรูปแบบของสหพันธรัฐ (Federal Republic) ซึ่งอาศัยอำนาจอธิปไตยของแต่ละมลรัฐและอำนาจอธิปไตยของสหรัฐ โดยในแต่ละมลรัฐจะมอบอำนาจรวมกันเป็นสหรัฐซึ่งในแต่ละมลรัฐนั้นจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดตั้งศาลของตนเองในเขตปกครองของมลรัฐของตนเองเพื่อดำเนินการบริหารงานยุติธรรมของมลรัฐของตน สำหรับระดับสหรัฐหรือรัฐบาลกลางจะมีอำนาจหน้าที่ในการจัดตั้งศาลของรัฐบาลกลางโดยมีขอบเขตอำนาจตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐและตามกฎหมายอื่น ๆ ที่ได้ตราขึ้นไว้โดยรัฐสภาของสหรัฐอเมริกา¹⁰⁹

3.2.1 แนวคิดและวัฒนธรรมการอุปการะเลี้ยงดู

สถาบันครอบครัวในอเมริกาเกี่ยวกับการอุปการะเลี้ยงดูบุตรโดยพื้นฐานเป็นครอบครัวเดี่ยวซึ่งประกอบไปด้วย พ่อแม่และลูก นอกจากนี้ในประเทศสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลเกี่ยวกับแนวคิด

¹⁰⁸ Civil Law of People's Republic of China Article 1091 A no-fault spouse has the right to claim compensation where divorce is caused by one of the following acts done by the other spouse:

- (1) has committed bigamy;
- (2) has cohabitated with another person;
- (3) has committed domestic violence;
- (4) has maltreated or deserted a family member; or
- (5) has acted with other serious faults.

¹⁰⁹ ศูนย์ข้อมูล สำนักงานปลัดกระทรวง, 'สหรัฐอเมริกา' (รัฐสภาไทย) <https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/ac/ewt_dl_link.php?nid=3865&filename=parsystem2> สืบค้นเมื่อ 17 พฤษภาคม 2567.

ปัจเจกนิยม กล่าวคือ เป็นแนวคิดที่ผู้คนถูกคาดหวังให้พึ่งพาตนเองและรับผิดชอบต่อการเลือกของตนเอง เช่น พ่อแม่ชาวอเมริกันจะให้อิสระแก่ลูกของตนเอง พ่อแม่จะสนับสนุนการแสวงหาแรงบันดาลใจของตนเองให้เจอ นอกจากนี้ วัฒนธรรมเกี่ยวกับเรื่องของความให้อิสระนี้ทำให้ชาวอเมริกันที่เป็นผู้สูงอายุเริ่มใช้ชีวิตอยู่คนเดียวโดยเลือกพึ่งพาตนเองในวัยชรา มากกว่าสร้างภาระให้ลูกหลาน¹¹⁰

การอุปการะเลี้ยงดูในสหรัฐอเมริกามีความหลากหลายและได้รับอิทธิพลจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น สถานะทางเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา ขนชั้นทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงของครอบครัวสมัยใหม่ เช่น การเพิ่มขึ้นของครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวและครอบครัวผสม (Blended Families) ครอบครัวสมัยใหม่ ผู้ปกครองจำนวนมากต้องเลี้ยงดูบุตรโดยลำพัง (Single Parents) ซึ่งสร้างความท้าทายในการแบ่งเวลา และทรัพยากรเพื่อดูแลบุตร ผู้หญิงยังคงมีบทบาทหลักในการเลี้ยงดูบุตรแต่ผู้ชายสมัยใหม่เริ่มมีส่วนร่วมมากขึ้นในหน้าที่การดูแลและอบรมบุตร นอกจากนี้ การเลี้ยงดูบุตรในยุคสมัยใหม่ส่งผลกระทบทำให้พ่อแม่มีความกังวลเกี่ยวกับปัจจัยหลายประการในการเลี้ยงดูบุตร เช่น ปัญหาอาชญากรรม การใช้สื่อดิจิทัลที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การสนับสนุนให้บุตรเข้าถึงการศึกษและพัฒนาการที่เหมาะสมเป็นเรื่องสำคัญ¹¹¹

ค่านิยมและวัฒนธรรมในการเลี้ยงดูในสังคมของสหรัฐอเมริกาถูกปลูกฝังความเป็นอิสระ ผู้ปกครองมักส่งเสริมให้บุตรมีความเป็นอิสระและพึ่งพาตนเอง เช่น การแยกห้องนอน การให้บุตรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการสอนให้รับผิดชอบหน้าที่ของตนเองตั้งแต่อายุน้อย นอกจากนี้ บิดามารดามีบทบาทเท่าเทียมมากขึ้นในครอบครัวสมัยใหม่¹¹²

3.2.2 หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนีย

ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรตามกฎหมายครอบครัว (Family Code) ของรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งเรียกว่า The Uniform Parentage Act ได้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรไว้มาตรา 7601 มีเนื้อหาสำคัญดังนี้ “ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็ก (Parent And Child Relationship)” หมายถึง ความสัมพันธ์ทางกฎหมายที่มีอยู่ระหว่างเด็กกับพ่อแม่โดยกำเนิดหรือพ่อแม่บุญธรรมของเด็กซึ่งกฎหมายให้หรือกำหนดสิทธิ สิทธิพิเศษ หน้าที่และภาระผูกพัน ให้รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็กและความสัมพันธ์พ่อกับลูกด้วย สำหรับ “บิดามารดาโดยกำเนิด (Natural Parent)” หมายถึง บิดามารดาที่ไม่ได้รับบุตรบุญธรรมซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามกฎหมายนี้ไม่ว่าจะ

¹¹⁰ Nina Evason, ‘American Culture’ (Cultural Atlas, 2021) <<https://culturalatlas.sbs.com.au/american-culture/american-culture-family>> accessed 27 April 2024.

¹¹¹ ‘Parenting in America: Outlook, worries, aspirations are strongly linked to financial situation’ (Pew Research Center, 17 December 2015) <<https://www.pewresearch.org/social-trends/2015/12/17/parenting-in-america/>> accessed 27 April 2024.

¹¹² ‘Parenting in America: Outlook, worries, aspirations are strongly linked to financial situation’ (n 111).

เกี่ยวข้องกับเด็กหรือไม่ก็ตาม¹¹³ นอกจากนี้ กฎหมายครอบครัวของรัฐแคลิฟอร์เนียได้กำหนดหลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และเด็กไว้อย่างเท่าเทียมกันโดยไม่คำนึงถึงสถานภาพสมรสของบิดามารดา¹¹⁴ กล่าวคือ ความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตรของตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายครอบครัวของรัฐแคลิฟอร์เนียสถานภาพสมรสของบิดามารดาจะจดทะเบียนสมรสชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ได้

นอกจากนี้กฎหมายของรัฐแคลิฟอร์เนียได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณาความเป็นบิดามารดาโดยกำเนิด (Natural parent) ตามรายละเอียดในประมวลแบบพิสูจน์พินัยกรรม (Probate Code) มาตรา 6453¹¹⁵ วางหลักว่า เพื่อวัตถุประสงค์ในการพิจารณาว่าบุคคลนั้นเป็น “บิดามารดาโดยกำเนิด (Natural Parent)” ตามคำที่ใช้ในบทนี้หรือไม่

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกโดยธรรมชาติเกิดขึ้นในกรณีที่สันนิษฐานว่าความสัมพันธ์นั้นเกิดขึ้นและไม่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการเลี้ยงดูบุตรแบบเดียวกับ (ส่วนที่ 3 (ตั้งแต่มาตรา 7600) ของหมวด 12 แห่งประมวลกฎหมายครอบครัว)

¹¹³ California Legislative Information Family Code Article 7601

(a) “Natural parent” as used in this code means a nonadoptive parent established under this part, whether biologically related to the child or not.

(b) “parent and child relationship” as used in this part means the legal relationship existing between a child and the child’s natural or adoptive parents’ incident to which the law confers or imposes rights, privileges, duties, and obligations. The term includes the mother and child relationship and the father and child relationship.

¹¹⁴ California Legislative Information, Family code, Section 7602 The parent and child relationship extends equally to every child and to every parent, regardless of the marital status of the parents.

¹¹⁵ California Legislative Information, Probate code, Section 6453 For the purpose of determining whether a person is a “natural parent” as that term is used in this chapter:

(1) A natural parent and child relationship is established where that relationship is presumed and not rebutted pursuant to the Uniform parentage Act (Part 3 (Commencing with Section 7600) of Division 12 of the family code)
(2) A natural parent and child relationship may be established pursuant to any other provisions of the Uniform Parentage Act, except that the relationship may not be established by an action under subdivision (c) of Section 7630 of the Family Code unless any of the following conditions exist:

1) A Court order was entered during the parent’s lifetime declaring parentage.

2) Parentage is established by clear and convincing evidence that the parent has openly held out the child as that parent’s own.

3) It was impossible for the parent to hold out the child as that parent’s own and parentage is established by clear and convincing evidence, which may include genetic DNA evidence acquired during the parent’s lifetime.

(3) A natural parent and child relationship may be established pursuant to Section 249.5.

2. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกโดยธรรมชาติอาจได้รับการแต่งตั้งตามบทบัญญัติอื่นใดของ The Uniform Parentage Act ที่เหมือนกัน ยกเว้นว่าความสัมพันธ์นั้นอาจไม่ได้รับการจัดตั้งขึ้นโดยการดำเนินคดีภายใต้ (C) ของมาตรา 7630 ของประมวลกฎหมายครอบครัว (Family Code) เว้นแต่จะมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้

- 1) มีคำสั่งศาลให้ประกาศความเป็นบิดามารดาตลอดอายุของบิดามารดา
- 2) ความเป็นบิดามารดาเกิดขึ้นจากหลักฐานที่ชัดเจนและเชื่อถือได้ว่าบิดามารดาได้เปิดเผยต่อเด็กว่าเป็นบิดามารดาของตน
- 3) ผู้ปกครองไม่สามารถอ้างถึงความปกครองในตัวเด็กและความเป็นบิดามารดาจะต้องได้รับการกำหนดโดยหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือซึ่งอาจรวมถึงหลักฐาน DNA ทางพันธุกรรมที่ได้รับในช่วงชีวิตของผู้ปกครอง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกโดยกำเนิดอาจได้รับการแต่งตั้งขึ้นตามมาตรา 249.5 จากหลักเกณฑ์ข้างต้นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรต้องพิจารณาจากหลากหลายหลักเกณฑ์โดยมีผลทางกฎหมายจากศาลมีคำสั่งให้ประกาศความเป็นบิดามารดาตลอดอายุของบิดามารดา การพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรโดยธรรมชาติที่เกิดขึ้น กล่าวคือ เด็กจะเป็นบุตรที่เกิดจากกรรมมารดาและบิดามารดาได้แสดงหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ เช่น การแสดงหลักฐานการตรวจ DNA ทางพันธุกรรมเพื่อแสดงถึงหลักฐานที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือโดยผลทางการแพทย์

3.2.2.1 หน้าที่ของบิดามารดาอุปการะเลี้ยงดูบุตร

กฎหมายครอบครัวของรัฐแคลิฟอร์เนียมีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรไว้อย่างกว้าง ๆ ในมาตรา 3002 คำว่า “การดูแลร่วมกัน (Joint Custody)” หมายถึง การดูแลเด็กทางกายภาพและการดูแลทางกฎหมายร่วมกันมาตรา 3004 คำว่า “การดูแลทางกายภาพร่วมกัน (Joint Physical Custody)” หมายถึง ระยะเวลาด้านกายภาพที่ผู้ปกครองจะต้องให้ความสำคัญผู้ปกครองจะต้องแบ่งการดูแลทางกายภาพร่วมกันในลักษณะให้ได้มีความมั่นใจว่ามีการติดต่อกับผู้ปกครองอย่างบ่อยครั้งและต่อเนื่อง ในมาตรา 3003 คำว่า “การดูแลทางกฎหมายร่วมกัน (Joint Legal Custody)” หมายถึง พ่อแม่ทั้งสองจะต้องแบ่งสิทธิและความรับผิดชอบในการตัดสินใจเกี่ยวกับสุขภาพการศึกษาและสวัสดิการของเด็ก¹¹⁶ จะเห็นได้ว่าสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาในประเทศสหรัฐอเมริกา

¹¹⁶ California legislative information Family Code Article 3002 “Joint custody” means joint physical custody and joint legal custody

Article 3003 “Joint Legal custody” means that both parents shall share the right and the responsibility to make the decisions relating to the health, education, and welfare of a child.

จะมีความคล้ายกันกับประเทศไทยและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเกี่ยวกับการดูแลบุตรและให้การศึกษาแก่บุตรตามสมควร กฎหมายครอบครัวของรัฐแคลิฟอร์เนียได้กำหนดสิทธิในการดูแลเด็กไว้ในมาตรา 3040¹¹⁷

Article 3004 “Joint physical custody” means that each of the parents shall have significant periods of physical custody. Joint physical custody shall be shared by the parents in such a way so as to assure a child of frequent and continuing contact with both parents, subject to section 3011 and 3020.

¹¹⁷ California Legislative Information Family Code Article 3040

(a) Custody should be granted in the following order of preference according to the best interest of the child as provided in Sections 3011 and 3020:

1) To both parents jointly pursuant to Chapter 4 (commencing with Section 3080) or to either parent. In making an order granting custody to either parent, the court shall consider, among other factors, which parent is more likely to allow the child frequent and continuing contact with the noncustodial parent, consistent with Sections 3011 and 3020. The court, in its discretion, may require the parents to submit to the court a plan for the implementation of the custody order.

2) If to neither parent, to the person or person in whose home the child has been living in a wholesome and stable environment.

3) To any other person or persons deemed by the court to be suitable and able to provide adequate and proper care and guidance for the child.

(b) The immigration status of a parent, legal guardian, or relative shall not disqualify the parent, legal guardian, or relative from receiving custody under subdivision (a).

(c) The court shall not consider the sex, gender identity, gender expression, or sexual orientation of a parent, legal guardian, or relative in determining the best interest of the child under subdivision (a).

(d) 1) Commencing January 1, 2024, if a court finds that the effects of a parent’s legal guardian’s, or relative’s history of or current mental illness are a factor in determining the best interest of the child under subdivision (a), the court shall do both of the following:

1) Provide the parent, legal guardian, or relative with a list of local resources for mental health treatment.

2) State its reasons for the finding in writing or on the record.

(d) 2) This subdivision does not relieve a court from ensuring that the health, safety, and welfare of the child is the court’s primary concern in determining the best interests of children when making any order regarding the physical or legal custody, or visitation, of the child.

(e) This section establishes neither a preference nor a presumption for or against joint legal custody, joint physical custody, or sole custody, but allows the court and the family the widest discretion to choose a parenting plan that is in the best interest of the child, consistent with this section.

(f) In cases where a child has more than two parent, the court shall allocate custody and visitation among the parents based on the best interest of the child, including, but not limited to, addressing the child’s need for continuity and stability by preserving established patterns of care and emotional bonds. The court may order that not all parents share legal or physical custody of the child if the court finds that it would not be in the best interest of the child as provided in Sections 3011 and 3020.

(ก) การดูแลเด็กควรได้รับมอบหมายตามลำดับดังต่อไปนี้ตามผลประโยชน์สูงสุดของเด็กตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3011 และมาตรา 3020

1) ให้พ่อและแม่มีสิทธิดูแลเด็กร่วมกันหรือให้ผู้ปกครองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ดูแลในการออกคำสั่งให้สิทธิในการดูแลเด็กแก่ผู้ปกครองฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ศาลจะพิจารณาจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ผู้ปกครองฝ่ายใดมีแนวโน้มให้เด็กติดต่อกับผู้ปกครองที่ไม่ได้รับสิทธิในการดูแลเด็กบ่อยครั้งและต่อเนื่องซึ่งสอดคล้องกับมาตรา 3011 และมาตรา 3020 ศาลอาจใช้ดุลพินิจในการกำหนดให้ผู้ปกครองส่งแผนการดำเนินการตามคำสั่งการดูแลบุตรต่อศาล

2) หากไม่ใช่ผู้ปกครองให้หมายถึงบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เด็กเคยอาศัยอยู่ในบ้านในสภาพแวดล้อมที่ดีและมั่นคง

3) บุคคลอื่นหรือกลุ่มบุคคลใด ๆ ที่ศาลเห็นว่าเหมาะสมและสามารถให้การดูแลและการแนะนำที่เพียงพอและเหมาะสมแก่เด็กได้

(ข) สถานะการย้ายถิ่นฐานของบิดามารดา ผู้พิทักษ์ตามกฎหมายหรือญาติจะไม่ทำให้บิดามารดา ผู้พิทักษ์ตามกฎหมายหรือญาติไม่มีสิทธิได้รับการดูแลเด็กตาม (ก)

(ค) ศาลจะไม่พิจารณาเพศ อัตลักษณ์ทางเพศ การแสดงออกทางเพศหรือรสนิยมทางเพศของบิดามารดา ผู้ปกครองตามกฎหมายหรือญาติในการตัดสินผลประโยชน์สูงสุดของเด็กภายใต้มาตรา (ก)

(ง) 1) ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2024 หากศาลพบว่าผลกระทบจากประวัติหรืออาการป่วยทางจิตในปัจจุบันของผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ตามกฎหมายหรือญาติ เป็นปัจจัยในการกำหนดผลประโยชน์สูงสุดของเด็กภายใต้ (ก) ศาลจะดำเนินการทั้งสองอย่างต่อไปนี้

1) จัดทำรายชื่อแหล่งข้อมูลในท้องถิ่นสำหรับการบำบัดสุขภาพจิตให้แก่ผู้ปกครอง ผู้พิทักษ์ทางกฎหมายหรือญาติ

2) ระบุเหตุผลของการดำเนินการค้นพบเป็นลายลักษณ์อักษรหรือลงบันทึก

(ง) 2) จากหลักเกณฑ์ข้างต้นจะไม่ทำให้ศาลไม่ต้องรับผิดชอบใด ๆ ต่อการรับรองว่าสุขภาพ ความปลอดภัยและสวัสดิการของเด็กเป็นข้อกังวลหลักของศาลในการตัดสินไปถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเมื่อออกคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับการดูแลทางกายภาพหรือทางกฎหมายหรือการเยี่ยมเด็ก

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐแคลิฟอร์เนียโดยกฎหมายครอบครัวของรัฐแคลิฟอร์เนียได้ให้ความหมายของคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว (Domestic violence)” หมายถึง การละเมิด (abuse) ที่เกิดขึ้นในลักษณะดังต่อไปนี้¹¹⁸

¹¹⁸ Family Code Section 6203 (a) For purposes of this act “abuse” means any of the following:

(1) To intentionally or recklessly cause or attempt to cause bodily injury”

(1) การจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำให้เกิดหรือพยายามทำให้เกิดการบาดเจ็บทางร่างกาย

(2) การล่อลวงละเมิดทางเพศ

(3) เพื่อให้บุคคลที่เกิดความหวาดกลัวว่าจะเกิดการบาดเจ็บทางร่างกายที่ร้ายแรงในขนาดเท่ากับบุคคลนั้นหรือ

(4) การกระทำใด ๆ ที่ได้รับการสั่งห้ามหรืออาจได้รับการสั่งห้ามตามมาตรา 6320

อย่างไรก็ตาม การละเมิดไม่จำกัดอยู่เพียงการทำร้ายร่างกายหรือข่มขืนเท่านั้น

3.2.2.2 หน้าที่ของสามีภริยาอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาตามกฎหมายครอบครัวของรัฐแคลิฟอร์เนีย ในมาตรา 720¹¹⁹ คู่สมรสมีพันธะสัญญาต่อกันในด้านความเคารพซึ่งกันและกัน ความซื่อสัตย์และการสนับสนุนจากบทบัญญัติข้างต้นเป็นการกำหนดหน้าที่ตามกฎหมายที่สามีภริยาจะต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันซึ่งต้องมีความเคารพต่อกัน มีความซื่อสัตย์และคอยสนับสนุนซึ่งกันและกัน

3.2.3 หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายของเพนซิลเวเนีย

3.2.3.1 หน้าที่ของบิดามารดาอุปการะเลี้ยงดูบุตร

ภาระผูกพันทางกฎหมายของรัฐเพนซิลเวเนียตามกฎหมายกำหนดให้ผู้ปกครองต้องปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรในด้านการเงิน การศึกษา และด้านสุขภาพของบุตร โดยผู้ปกครองต้องให้การสนับสนุนทางการเงินแก่เด็กอย่างเหมาะสมและการจัดการที่อยู่อาศัยอย่างเหมาะสมให้แก่บุตรของตน¹²⁰ นอกจากนี้ ในรัฐเพนซิลเวเนียมีการกำหนดหน้าที่ให้ผู้ปกครองทุกคนต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรของตนโดยไม่คำนึงถึงสถานะการสมรสของบิดามารดา ไม่ว่าจะแต่งงาน หย่าร้าง หากเป็นบิดามารดาจะต้องมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของตนอย่างเหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกาย อารมณ์และการเงิน หน้าที่นี้จะไม่สิ้นสุดลงเมื่อบุตรอายุครบ 18 ปี หากบุตรมีความพิการที่ไม่

(2) Sexual assault

(3) To place a person in reasonable apprehension of imminent serious bodily injury to that person or to another.

(4) To engage in any behavior that has been or could be enjoined pursuant to Section 6320.

(b) Abuse is not limited to the actual infliction of physical injury or assault.

¹¹⁹ California's Family Code Section 720 "Spouses contract toward each other obligations of mutual respect, fidelity, and support.

¹²⁰ Hight Swartz, 'Child Support Guidelines in PA' (High Swartz Attorneys at Law, 22 July 2024) <<https://highswartz.com/legal-insights/family-law/child-support-guidelines-in-pa/>> accessed 17 September 2024.

สามารถเลี้ยงดูตนเองได้¹²¹ ซึ่งกำหนดไว้ใน Pennsylvania Consolidated Statutes มาตรา 4323¹²² ได้กำหนดหน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่บรรลุนิติภาวะไว้

(1) บุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ศาลจะสั่งให้บิดามารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย จ่ายค่าเลี้ยงดูบุตร หากบุตรบรรลุนิติภาวะแล้ว

(2) สถานการณ์สมรสของบิดามารดาไม่สำคัญ ในการสั่งให้เลี้ยงดูบุตรจะต้องไม่ แบ่งแยกสถานะสมรสของบิดามารดา

นอกจากนี้ หน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ กำหนดไว้ในมาตรา 4321¹²³ (2) บิดามารดาต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและมีอายุ 18 ปีหรืออายุน้อยกว่า

(2.1) ในวรรค (2) มีผลบังคับใช้ได้ไม่ว่าสิทธิของผู้ปกครองจะถูกยุติลงเนื่องจากการ ตัดสินว่ามีความผิดในกรณีต่อไปนี้หรือไม่ ในกรณีที่ผู้ปกครองอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหยื่อและเด็กกำเนิดขึ้น จากความผิดดังกล่าว

(ก) มาตรา 3121 (เกี่ยวข้องกับการข่มขืน)

(ข) มาตรา 3122.1 (เกี่ยวข้องกับการล่วงละเมิดทางเพศตามกฎหมาย)

¹²¹ Sitemanager, 'Child Support: The Legal Right of Parents in Pennsylvania' (Beniley Kopecki Smith, P.C., 26 March 2024) <<https://bentley-law.com/blog/child-support-the-legal-rights-of-parents-in-pennsylvania/>> accessed 17 September 2024.

¹²² Pennsylvania Consolidated Statutes Section 4323 "Support of emancipated child."

(1) Emancipated child. A Court shall not order either or both parents to pay for the support of a child if the child is emancipated.

(2) Marital status of parents immaterial. In making an order for the support of a child, no distinction shall be made because of the marital status of the parents.

¹²³ Pennsylvania Consolidated Statutes Section 4321 "Liability for support. (2) Parents are liable for the support to their children who are unemancipated and 18 years of age or younger.

(2.1) Paragraph (2) applies whether or not parental rights of the parent have been terminated due to a conviction for any of the following where the other parent is the victim and a child has been conceived as a result of the offense:

(i) 18 Pa.C.S. § 3121 (relating to rape);

(ii) 18 Pa.C.S. § 3122.1 (relating to statutory sexual assault);

(iii) 18 Pa.C.S. § 3124.1 (relating to sexual assault), where the offense involved sexual intercourse;

(iiii) 18 Pa.C.S. § 4302 (relating to incest), where the offense involved sexual intercourse.

Paternity of the child under this paragraph shall be established through voluntary acknowledgment of paternity or blood. Genetic or other type of paternity test acceptable to the court. The cost of the testing shall be borne by the parent who was convicted of the offense.

(3) Parent may be liable for the support of their children who are 18 years of age or older.

(ค) มาตรา 3124.1 (เกี่ยวข้องกับการล่องละเมิดทางเพศ) โดยที่ความผิดนั้นเกี่ยวข้องกับการมีเพศสัมพันธ์

(ง) มาตรา 4302 (เกี่ยวข้องกับการร่วมประเวณีกับญาติ) ซึ่งความผิดดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการมีเพศสัมพันธ์

การเป็นพ่อของเด็กตามวรรคนี้จะต้องพิสูจน์โดยสมัครใจของพ่อหรือการตรวจเลือด การตรวจทางพันธุกรรมหรือการตรวจประเภทอื่นที่ศาลยอมรับ ค่าใช้จ่ายในการตรวจจะต้องเป็นภาระของผู้ปกครองที่ถูกตัดสินว่ามีความผิด

จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นว่าหน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรในรัฐเพนซิลเวเนียจะแยกออกเป็น 2 กรณี คือ การอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้วซึ่งเป็นกรณีที่บุตรไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้บิดามารดาจะมีหน้าที่จะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรและการอุปการะเลี้ยงดูบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ แม้ว่าบุตรที่เกิดมาจะไม่ใช่มุตรที่ชอบด้วยกฎหมายและเป็นบุตรที่เกิดจากการกระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดทางเพศจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรเช่นเดียวกัน โดยการพิสูจน์ว่าผู้กระทำความผิดจะเป็นพ่อของเด็กหรือไม่นั้นสามารถพิสูจน์ด้วยการตรวจเลือด การตรวจทางพันธุกรรมหรือการตรวจโดยวิธีอื่น ๆ ที่ศาลยอมรับได้โดยต้องได้รับการสมัครใจจากตัวผู้กระทำความผิดนั้นด้วย การกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรตามกฎหมายเนื่องจากสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law ซึ่งเป็นการอาศัยบรรทัดฐานของคำพิพากษามาใช้ในการพิจารณาคดี ศาลจะพยายามพิจารณาตามความเหมาะสมตามความต้องการเฉพาะเด็กเพื่อให้เด็กได้รับผลประโยชน์ที่สูงที่สุดโดยการทำความเข้าใจปัจจัยที่สำคัญที่ช่วยส่งเสริมการอุปการะเลี้ยงดูบุตรเพื่อความยุติธรรมและความเสมอภาคในการดูแลเป็นอยู่ของเด็ก

3.2.3.2 หน้าที่ของสามีภริยาอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

การกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาเป็นภาระผูกพันทางกฎหมายในรัฐเพนซิลเวเนียที่กำหนดให้สามีภริยาต้องทำหน้าที่ในการเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ซึ่งได้กำหนดไว้ใน Pennsylvania Consolidated Statutes ในมาตรา 4321 (1)¹²⁴ บุคคลที่สมรสแล้วต้องรับผิดชอบในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามความเหมาะสมในการอุปการะเลี้ยงดูของตนตามที่กฎหมายบัญญัติ

3.2.4 กฎหมายมรดก

กฎหมายมรดกของสหรัฐอเมริกาอยู่ภายใต้ระบบกฎหมาย Common Law ซึ่งมีความแตกต่างกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law อย่างมาก ประเทศสหรัฐอเมริกาสืบบรรทัดฐานของคำ

¹²⁴ Pennsylvania Consolidated Statutes Section 4321 Liability for support. Subject to the provisions of this chapter:

(1) Married persons are liable for the support of each other according to their respective abilities to provide support as provided by law.

พิพากษาของศาลในการพิจารณาคดีต่าง ๆ ซึ่งกฎหมายมรดกของแต่ละรัฐจะมีความแตกต่างกัน ข้อกำหนดข้อบังคับอาจมีความแตกต่างกัน เช่น ในรัฐแคลิฟอร์เนียกฎหมายมรดก (Probate Code) การสืบทอดมรดกจะให้ความสำคัญกับพินัยกรรมที่เจ้ามรดกทำขึ้น หากเจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้จะใช้การตีความตาม Probate Code¹²⁵

3.2.4.1 การตกทอดแห่งมรดก

การตกทอดแห่งมรดก Probate Code of California มาตรา 6400¹²⁶ ได้กำหนดไว้ว่า ทรัพย์สินส่วนใดส่วนหนึ่งของผู้เสียชีวิตที่ไม่ได้ถูกจัดการอย่างมีประสิทธิภาพตามพินัยกรรมจะตกทอดไปยังทายาทของผู้เสียชีวิตตามที่กำหนดไว้

สำหรับทรัพย์สินของผู้เสียชีวิตจะมีด้วยกัน 2 ประเภท 1. ทรัพย์สินส่วนรวม (Community Property) หมายถึง ทรัพย์สินที่คู่สมรสได้รับมาในระหว่างการสมรสซึ่งจะไม่รวมมรดกหรือของขวัญ การแบ่งทรัพย์สินมรดกจะแบ่งเท่า ๆ กันในทรัพย์สินส่วนรวม เมื่อคู่สมรสคนใดเสียชีวิตก่อน ส่วนแบ่งในทรัพย์สินจะแบ่งเป็น 50% ของทรัพย์สินส่วนรวมให้กับคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการพิสูจน์พินัยกรรม 2. ทรัพย์สินส่วนตัว (Separate Property) หมายถึง ทรัพย์สินที่บุคคลได้รับก่อนการสมรสหรือได้รับระหว่างสมรสโดยได้รับมรดกจากการเป็นทายาทหรือของขวัญ รวมถึงรายได้หรือทรัพย์สินใด ๆ ที่ได้รับมาภายหลังการแยกทางกันตามกฎหมาย ดังนั้น หากผู้ที่เสียชีวิตมีคู่สมรสอยู่ ทรัพย์สินในส่วน 50% ของทรัพย์สินส่วนตัวและทรัพย์สินส่วนที่เหลืออีก 50% จะตกทอดแก่ทายาทที่ใกล้ชิดที่สุด คือ บุตร พ่อแม่ พี่น้อง และญาติคนอื่น ๆ ของผู้เสียชีวิต¹²⁷

3.2.4.2 ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก

คำว่า “ทายาท (Heir)” กฎหมายมรดกของรัฐแคลิฟอร์เนีย ให้ความหมายไว้ในมาตรา 44¹²⁸ หมายถึง บุคคลใด รวมถึงคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งมีสิทธิที่จะรับทรัพย์สินของผู้เสียชีวิตโดยการสืบทอดตามกฎหมาย จากบทบัญญัติข้างต้นจะเห็นได้ว่าทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกจะกำหนดไว้อย่างกว้าง ไม่ได้มีการกำหนดลำดับของทายาทไว้อย่างชัดเจนเหมือนกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law

¹²⁵ Luisa Rollenhagen, ‘Dying Without a will in California: Navigating Probate’ (Clear Estate’ 22 March 2023) <<https://www.clearestate.com/en-us/blog/dying-without-a-will-in-california>> accessed 17 June 2024.

¹²⁶ Probate Code of California Article 6400

“Any part of the estate of a decedent not effectively”

“Disposed of by will passes to the decedent’s heirs as prescribed in this part.”

¹²⁷ Luisa Rollenhagen (n 125).

¹²⁸ Probate Code of California article 44 “Heir means any person, including the surviving spouse, who is entitled to take property of the decedent by intestate succession under this code. Retrieved June 17, 2024, from https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayText.xhtml?lawCode=PROB&division=1.&title=&part=2.&chapter=&article=

โดยทั่วไปในกรณีที่เจ้ามรดกไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ การสืบทอดทรัพย์สินจะเป็นไปตามลำดับที่กำหนดซึ่งประกอบไปด้วย ผู้สืบสันดาน คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ บิดามารดา พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ปู่ย่าตายาย และลุงป้าน้าอา ซึ่งจะมีสิทธิรับมรดกตามลำดับตามหลัก ญาติสนิทตัดญาติห่าง สำหรับการแบ่งทรัพย์สินตามกฎหมายมรดกในรัฐแคลิฟอร์เนีย มีดังนี้¹²⁹

1. คู่สมรส (Surviving Spouse) หรือคู่ชีวิตที่ยังมีชีวิตอยู่ (Domestic Partner) เมื่อได้จดทะเบียนสมรสกับผู้ตายแล้ว คู่สมรสหรือคู่ชีวิตจะเป็นผู้รับผลประโยชน์หลักภายใต้กฎหมายการสืบทอดมรดกของรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งจะได้รับทรัพย์สินส่วนรวมทั้งหมดและทรัพย์สินส่วนตัวบางส่วนซึ่งขึ้นอยู่กับว่าทายาทคนอื่นของผู้เสียชีวิตยังมีชีวิตอยู่หรือไม่

2. บุตร (Children) จะเป็นทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกเป็นคนถัดไปจากคู่สมรสหรือคู่ชีวิตโดยบุตรจะได้รับทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เสียชีวิตที่เหลือจากการจัดสรรให้กับคู่สมรสหรือคู่ชีวิตที่ยังมีชีวิตอยู่ หากผู้เสียชีวิตมีบุตรหลายคน บุตรแต่ละคนจะได้รับมรดกในสัดส่วนที่เท่ากัน หากบุตรคนใดเสียชีวิตส่วนแบ่งมรดกจะตกทอดแก่ทายาทของบุตรที่เสียชีวิต (หลานของผู้เสียชีวิต)

3. พ่อแม่ (Parents) หากผู้เสียชีวิตไม่มีคู่สมรสหรือคู่ชีวิตและบุตรยังมีชีวิตอยู่ พ่อแม่จะกลายเป็นทายาทลำดับถัดมาเป็นผู้มีสิทธิได้รับมรดก โดยพ่อแม่จะได้รับส่วนแบ่งมรดกเท่า ๆ กัน

4. พี่น้อง (Siblings) และลูกหลานของพี่น้อง (Descendants Of Siblings) ในกรณีนี้ผู้ตายไม่มีคู่สมรส บุตร พ่อแม่ และพี่น้องยังมีชีวิตอยู่จะเป็นทายาทผู้มีสิทธิรับมรดกของผู้เสียชีวิต โดยจะได้รับส่วนแบ่งมรดกเท่า ๆ กัน โดยส่วนที่เป็นของพี่น้องที่เสียชีวิตจะตกทอดไปยังบุตรของเขา (หลานสาวและหลานชายของผู้เสียชีวิต)

5. ปู่ย่าตายาย (Grandparents) หรือลูกหลานของปู่ย่าตายาย (Descendants Of Grandparents) หากผู้เสียชีวิตไม่มีคู่สมรสหรือคู่ชีวิต บุตร พ่อแม่ หรือพี่น้องที่ยังมีชีวิตอยู่ ปู่ย่าตายายหรือลูกหลานของปู่ย่าตายาย เช่น ลุง ป้า และลูกพี่ลูกน้อง) มีสิทธิรับมรดกได้

6. ญาติที่อยู่ห่างไกล (More Distant Relative) หากไม่มีญาติที่ใกล้ชิดกว่า สมาชิกในครอบครัวที่อยู่ห่างไกลกว่าสามารถมีสิทธิรับมรดกได้ตามที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายมรดกของรัฐแคลิฟอร์เนียซึ่งจะต้องสืบย้อนไปยังบรรพบุรุษร่วมกันที่ใกล้ชิดที่สุด

7. ทรัพย์สินมรดกตกเป็นของรัฐ (Escheat To The State) ในกรณีสุดท้าย หากผู้เสียชีวิตไม่มีญาติที่สามารถระบุตัวตนได้ ทรัพย์สินมรดกของผู้เสียชีวิตจะตกเป็นของรัฐแคลิฟอร์เนีย

¹²⁹ Luisa Rollenhagen (n 125).

ตารางที่ 3.1 ตารางของทายาทที่มีสิทธิรับมรดกตามกฎหมายมรดกของรัฐแคลิฟอร์เนีย

ทายาทที่ยังมีชีวิตอยู่	ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก
มีบุตรแต่ไม่มีคู่สมรสหรือคู่ชีวิต	บุตรมีสิทธิได้รับมรดกทั้งหมด หากมีบุตรหลายคนจะต้องแบ่งมรดกเท่า ๆ กัน
มีคู่สมรสแต่ไม่มีบุตรและไม่มีญาติคนอื่น ๆ	คู่สมรสมีสิทธิรับมรดกทั้งหมด
มีพี่น้องแต่ญาติอื่น ๆ เสียชีวิต (พ่อแม่ บุตร คู่สมรส ญาติอื่น ๆ)	พี่น้องรับมรดกทั้งหมด
มีคู่สมรสและบุตร 1 คน	คู่สมรสได้รับมรดกในส่วนทรัพย์สินส่วนรวมทั้งหมดและทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เสียชีวิตครึ่งหนึ่ง 50%
มีคู่สมรสและบุตร 2 คนขึ้นไป	คู่สมรสจะได้รับทรัพย์สินส่วนรวมทั้งหมดและทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เสียชีวิต 1 ใน สามส่วน บุตรทุกคนจะได้รับมรดกในส่วนของทรัพย์สินส่วนตัว 1 ใน 3 ส่วนเท่า ๆ กัน
มีคู่สมรส ไม่มีบุตรและบิดามารดายังมีชีวิตอยู่	คู่สมรสจะได้รับทรัพย์สินส่วนรวมทั้งหมดและทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เสียชีวิตครึ่งหนึ่ง 50% บิดามารดาจะได้รับมรดกในส่วนของทรัพย์สินส่วนตัวอีกครั้งหนึ่ง 50% ที่เหลือโดยแบ่งมรดกเท่า ๆ กัน
มีคู่สมรสและพี่น้องยังมีชีวิตอยู่ ญาติอื่น ๆ เสียชีวิต (พ่อแม่)	คู่สมรสได้รับมรดกทรัพย์สินส่วนรวมทั้งหมดและทรัพย์สินส่วนตัวอีกครั้งหนึ่ง 50% พี่น้องได้รับมรดกในทรัพย์สินส่วนตัวอีกครั้งหนึ่ง 50% ที่เหลือ

3.2.5 การกำจัดมิให้รับมรดก

3.2.5.1 Probate Code ของรัฐแคลิฟอร์เนีย

สำหรับกฎหมายแพ่งของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบกฎหมายจารีตประเพณีโดยมีระบบศาล 2 ประเภท เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกาปกครองแบบสหพันธรัฐเป็นการแบ่งแยกอำนาจในการปกครองแบบรัฐบาลกลางกับการปกครองโดยรัฐบาลมลรัฐซึ่งผู้เขียนจะยกตัวอย่างกฎหมายครอบครัวในรัฐแคลิฟอร์เนีย

สำหรับการกำจัดมิให้รับมรดกในประเทศสหรัฐอเมริกาของรัฐแคลิฟอร์เนีย ตาม Probate Code มาตรา 6452¹³⁰

(ก) บิดามารดาที่ไม่ได้รับมรดกของบุตรบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และบุตร หากเป็นไปตามข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้

- 1) สิทธิความเป็นผู้ปกครองของบิดามารดาถูกยกเลิกและความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูกไม่ได้รับการแต่งตั้งขึ้นใหม่จากศาล
- 2) บิดามารดาไม่ยอมรับบุตร
- 3) บิดามารดาทอดทิ้ง (Left) เด็กไว้ในช่วงที่เด็กยังเยาว์วัยโดยไม่มีความพยายามเลี้ยงดูบุตรหรือไม่ได้รับการติดต่อจากบิดามารดาเป็นเวลาอย่างน้อย 7 ปีติดต่อกันต่อเนื่องกันจนเด็กบรรลุนิติภาวะโดยมีเจตนาที่จะทอดทิ้งเด็กไม่ให้การสนับสนุนหรือติดต่อสื่อสารตามระยะเวลาที่กำหนดถือเป็นหลักฐานที่สันนิษฐานว่ามีเจตนาที่จะทิ้งบุตร

(ข) บิดามารดาที่ไม่ได้รับมรดกของบุตรตามที่ระบุไว้ใน (a) จะถือว่าได้เสียชีวิตก่อนบุตรและทรัพย์สินมรดกจะต้องผ่านตามที่กำหนดไว้เป็นอย่างอื่นภายใต้มาตรา 6402

สำหรับหลักเกณฑ์ในกรณีบิดามารดาจะไม่สามารถรับมรดกของบุตรได้ในรัฐแคลิฟอร์เนีย หากเข้าหลักเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งบิดามารดาจะไม่สามารถรับมรดกของบุตรได้ นอกจากนี้ กฎหมายดังกล่าวข้างต้นสามารถบังคับใช้ได้ทั้งกรณีที่บิดามารดาได้จดทะเบียนสมรสหรือไม่ได้จดทะเบียนสมรสกันสามารถเข้าหลักเกณฑ์ที่ทำให้บิดามารดาไม่สามารถรับมรดกของบุตรได้ กฎหมายมีหลักเกณฑ์ที่ให้สิทธิแก่บิดามารดาในการรับมรดกของบุตรได้หากบิดามารดาสามารถพิสูจน์ต่อศาลได้ว่าตนมีหลักฐานที่น่าเชื่อถือว่าได้ยอมรับว่าเด็กเป็นบุตรของตนศาลอาจพิจารณาให้บิดามารดามีสิทธิรับมรดกของบุตรได้

¹³⁰ California legislative information Probate code Article 6452

(a) A parent does not inherit from or through a child on the basis of the parent and child relationship if any of the following apply:

- 1) The parent's parental rights were terminated and the parent-child relationship was not judicially reestablished.
- 2) The parent did not acknowledge the child.
- 3) The parent left the child during the child's minority without an effort to provide for the child's support or without communication from the parent, for at least seven consecutive years that continued until the end of the communicate of the prescribed period is presumptive evidence of an intent to abandon.

(b) A parent who does not inherit from or through the child as provided in subdivision (a) shall be deemed to have predeceased the child, and the intestate estate shall pass as otherwise required under section 6402

3.2.5.2 Pennsylvania's Probate, Estates, and Fiduciaries Code ของรัฐเพนซิลเวเนีย

การกําลังมรดกของรัฐเพนซิลเวเนียใช้คำว่า Forfeiture เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์ของการกําลังมรดกของทายาทที่กระทำการต่อเจ้ามรดกจนเป็นเหตุให้ทายาทถูกกําลังมรดกซึ่งกฎหมายมรดกของรัฐเพนซิลเวเนีย เรียกว่า Pennsylvania's Uniform Probate Code¹³¹ โดยหลักเกณฑ์ของการกําลังมรดกได้กำหนดไว้ในมาตรา 2106¹³² การริบทรัพย์สิน (Forfeiture) หรือการกําลังมรดก

¹³¹ --, 'What is the Uniform Probate Code in Pennsylvania?' (Herr Pott & Potts, 18 July 2018) <<https://herrpottsandpotts.com/what-is-uniform-probate-code-pennsylvania/>> accessed 13 August 2024.

¹³² Pennsylvania's Probate, Estates, and Fiduciaries Code Section 2106 "Forfeiture"

(a) Spouse's share.

(1) A Spouse who, for one year or upwards previous to the death of the other spouse, has willfully neglected or refused to perform the duty to support the other spouse, or who for one year or upwards has willfully and maliciously deserted the other spouse, shall have no right or interest under this chapter in the real or personal estate of the other spouse.

(2) A spouse shall have no right or interest under this chapter in the real or personal estate of the other spouse if:

- (i) the other spouse dies domiciled in this Commonwealth during the course of divorce proceedings;
- (ii) no decree of divorce has been entered pursuant to 23 Pa. C.S. § 3323 (relating to decree of court); and
- (iii) Grounds have been established as provided in 23 Pa. C.S. § 3323(g)

(b) Parent's share. Any parent who, for one year or upwards previous to the death of the parent's minor or dependent child, has:

(1) failed to perform the duty to support the minor or dependent child or who, for one year, has deserted the minor or dependent child; or

(2) been convicted of one of the following offenses under Title 18:

Section 4303 (relating to concealing death of child);

Section 4304 (relating to endangering welfare of children);

Section 6312 (relating to sexual abuse of children);

or an equivalent crime under Federal law or the law of another state involving his or her child;

shall have no right or interest under this chapter in the real or personal estate of the minor or dependent child.

The determination under paragraph (1) shall be made by the court after considering the quality, nature and extent of the parent's contact with the child and the physical, emotional and financial support provided to the child.

(c) Slayer's share. Any person who participates either as a principal or as an accessory before the fact in the willful and unlawful killing of any person shall not in any way acquire property or receive any benefits as the result of such killing, but such property or benefits shall be distributed as provided in Chapter 88 (relating to slayers).

(ก) ส่วนแบ่งของคู่สมรส

(1) คู่สมรสที่จงใจละเลย (Neglected) หรือปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู (Refused To Perform The Duty To Support) คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเวลา 1 ปีขึ้นไปหรือจงใจทอดทิ้ง (Maliciously Deserted) คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอย่างมีเจตนาและประสงค์ร้ายเป็นเวลา 1 ปีขึ้นไปจะไม่มีสิทธิหรือผลประโยชน์ภายใต้บทนี้ในอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินส่วนตัวของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง

(2) คู่สมรสจะไม่มีสิทธิหรือผลประโยชน์ภายใต้บทนี้ในอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินส่วนตัวของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง ถ้า

1) คู่สมรสอีกฝ่ายเสียชีวิตโดยมีภูมิลำเนาอยู่ในเครือรัฐเพนซิลเวเนียในระหว่างการดำเนินการหย่าร้าง

2) ไม่มีการลงคำสั่งหย่าร้างตาม Pennsylvania Statutes Title 23 Pa.C.S.A. Domestic Relations 3323. Decree of court (เกี่ยวข้องกับคำสั่งศาล) และ

3) ได้มีการกำหนดเหตุผลตามที่กำหนดไว้ใน Pennsylvania Statutes Title 23 Pa.C.S.A. Domestic Relations 3323 (g). Decree of court

(ข) ส่วนแบ่งของผู้ปกครอง ผู้ปกครองคนใดที่ ในระยะเวลา 1 ปีขึ้นไปก่อนที่บุตรที่เป็นผู้เยาว์หรือบุตรที่อยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของผู้ปกครองเสียชีวิต ได้กระทำการดังต่อไปนี้

1) ละเลยในการปฏิบัติหน้าที่อุปการะเลี้ยงดู (Failed To Perform The Duty To Support) ผู้เยาว์หรือบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือทอดทิ้งผู้เยาว์หรือบุตรที่ไม่บรรลุนิติภาวะเป็นเวลา 1 ปี หรือ

2) ถูกตัดสินว่ามีความผิดฐานความผิดใดความผิดหนึ่งดังต่อไปนี้ ตามมาตรา 18 มาตรา 4303 (เกี่ยวกับการปกปิดความตายของบุตร)

มาตรา 4304 (เกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อสวัสดิภาพของบุตร)

มาตรา 6312 (เกี่ยวกับการล่วงละเมิดทางเพศเด็ก)

หรือความผิดทางอาญาที่เทียบเท่าภายใต้กฎหมายของรัฐบาลกลางหรือกฎหมายของรัฐอื่นที่เกี่ยวข้องกับบุตรหลานของเขา

ผู้ปกครองจะไม่มีสิทธิหรือผลประโยชน์ภายใต้หมวดนี้ในอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินส่วนตัวของบุตรที่เป็นผู้เยาว์หรือบุตรที่ยังอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดู การตัดสินใจภายใต้วรรค (1)

(d) Surviving spouse as witness. The surviving husband or wife shall be a competent witness as to all matters pertinent to the issue of forfeiture under this section.

จะต้องดำเนินการโดยศาลหลังจากพิจารณาคุณภาพ ลักษณะและขอบเขตของการติดต่อระหว่างผู้ปกครองกับบุตรและการสนับสนุนทางกายภาพ อารมณ์และการเงินให้ที่ให้แก่บุตร

(ค) ส่วนแบ่งของผู้ที่ฆ่า บุคคลใดเข้าร่วมในฐานะตัวแทนหรือผู้ร่วมกระทำความผิดก่อนเกิดเหตุในการฆ่าบุคคลใด โดยเจตนาและผิดกฎหมายจะไม่ได้รับทรัพย์สินหรือได้รับผลประโยชน์ใดๆ จากการฆ่าดังกล่าว แต่ทรัพย์สินหรือผลประโยชน์ดังกล่าวจะต้องแบ่งตามที่กำหนดไว้ในบทที่ 88 (ที่เกี่ยวข้องกับผู้ฆ่า)

(ง) คู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่เป็นพยาน สามีหรือภริยาที่ยังมีชีวิตอยู่จะต้องเป็นพยานที่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการรับทรัพย์สินตามมาตรา¹³³

จากหลักเกณฑ์ข้างต้น รัฐเพนซิลเวเนียมีการกำหนดเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกไว้อย่างชัดเจน โดยใช้คำว่า ละเลย (Neglected) หรือ ปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู (Refused To Perform The Duty To Support) โดยกำหนดระยะเวลาของการทอดทิ้งเป็นระยะเวลา 1 ปี ซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้มีการกำหนดไว้อย่างชัดเจนสำหรับผู้ที่จะกระทำความผิดซึ่งมีความผูกพันกันระหว่างสามีภริยาหรือบิดามารดาและบุตรโดยกำหนดไว้อย่างชัดเจนว่าสามีภริยาหากไม่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้และกรณีบิดามารดาไม่อุปการะเลี้ยงดูบุตรก็ถูกกำจัดมิให้รับมรดกของบุตรเช่นกัน

¹³³ Pennsylvania's Probate, Estates, and Fiduciaries Code Section 2106 "Forfeiture"

(b) Parent's share. Any parent who, for one year or upwards previous to the death of the parent's minor or dependent child, has:

(1) failed to perform the duty to support the minor or dependent child or who, for one year, has deserted the minor or dependent child; or

(2) been convicted of one of the following offenses under Title 18:

Section 4303 (relating to concealing death of child);

Section 4304 (relating to endangering welfare of children);

Section 6312 (relating to sexual abuse of children);

or an equivalent crime under Federal law or the law of another state involving his or her child;

shall have no right or interest under this chapter in the real or personal estate of the minor or dependent child.

The determination under paragraph (1) shall be made by the court after considering the quality, nature and extent of the parent's contact with the child and the physical, emotional and financial support provided to the child.

(c) Slayer's share. Any person who participates either as a principal or as an accessory before the fact in the willful and unlawful killing of any person shall not in any way acquire property or receive any benefits as the result of such killing, but such property or benefits shall be distributed as provided in Chapter 88 (relating to slayers).

(d) Surviving spouse as witness. The surviving husband or wife shall be a competent witness as to all matters pertinent to the issue of forfeiture under this section.

คดีที่น่าสนใจ Recht, PICS Case No. 16-0074 (CP Monroe, 13 July 2015)¹³⁴ ผู้พิพากษา David J. Williamson ได้มีคำพิพากษาในคดีครอบครัว คดีมรดกและคดีการบริหารจัดการมรดกกว่าในกรณีที่คู่กรณีทั้งสองได้แยกทางกันเกิน 1 ปีและการพักอาศัยได้แยกทางอาศัยอยู่บ้านของตนเองโดยมีอิสระทางการจากกัน นอกจากนี้ คู่กรณีฝ่ายหญิงได้มีคู่ชีวิตใหม่ พยานหลักฐานสนับสนุนการตัดสินใจที่คู่กรณีฝ่ายหญิงถูกกำจัดมิให้รับมรดกของสามีภายใต้ Pennsylvania Statutes Title 20 Pa.C.S.A. Decedents, Estates and Fiduciaries 2106 (a)(1)

บรูซและเฟิร์น ราชท์แต่งงานกันในปี 1987 ทั้งสองได้แยกทางกันในเดือน เมษายน 2007 ทั้งสองมีบ้านด้วยกันในเมืองมอนโรในรัฐฟลอริดา แต่ไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ที่แก่ชราของเฟิร์นในนิวเจอร์ซีย์ เพื่อช่วยดูแลพ่อแม่ของเฟิร์น เมื่อทั้งสองแยกทางกัน บรูซได้กลับไปอยู่บ้านที่เพนซิลเวเนีย เฟิร์นได้ยื่นฟ้องหย่าในเดือนสิงหาคม 2007 และได้ยื่นหนังสือแจ้งเจตนาที่จะดำเนินการในปี 2011 แต่ไม่มีการดำเนินการอื่นใดและทั้งสองยังคงเป็นสามีภริยากันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย

บรูซเสียชีวิตในปี 2014 จดหมายรับรองการบริหารมรดกได้ส่งถึงเฟิร์น อย่างไรก็ตาม น้องสาวของบรูซได้ยื่นคำคัดค้านการออกจดหมายดังกล่าว หลังจากการพิจารณาคดี สำนักงานทะเบียนพินัยกรรมได้เพิกถอนจดหมายดังกล่าวและออกใหม่ให้กับน้องสาวบรูซ แต่เฟิร์นได้ยื่นอุทธรณ์ในเวลาต่อมา

ศาลได้ตัดสินว่าภายใต้ มาตรา 2102 (a) ทรัพย์สินของผู้เสียชีวิตบางส่วนที่ไม่ถูกจัดการอย่างมีประสิทธิภาพโดยพินัยกรรม การดำเนินการตามกฎหมายหรือการกำหนดผู้รับผลประโยชน์จะตกเป็นของทายาทของผู้ตายโดยปริยาย ส่วนแบ่งมรดกของคู่สมรสที่ยังมีชีวิตอยู่ของผู้เสียชีวิตคือทรัพย์สินทั้งหมดในกรณีที่ไม่มีผู้สืบสันดานหรือพ่อแม่ที่ยังมีชีวิตอยู่เช่นเดียวกับกรณีนี้

อย่างไรก็ตาม ภายใต้มาตรา 2106 (a)(1) คู่สมรสจะสูญเสียสิทธิในการรับมรดกหากคู่สมรสจงใจละเลยหรือปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูคู่สมรสเป็นเวลา 1 ปีขึ้นไปก่อนที่คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะเสียชีวิต ภายใต้มาตรา 2106 (a) (1) คู่สมรสจะสูญเสียสิทธิในการรับมรดกหากคู่สมรสอีกฝ่ายเสียชีวิตโดยถูกมลันนาอยู่ในเครือรัฐเพนซิลเวเนียระหว่างกระบวนการหย่า ไม่มีการลงนามในคำสั่งหย่าร้างและมีการจัดทำเหตุผลตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 3323 (g)

ศาลได้ตัดสินว่ามาตรา 2106 (a) (1) มีผลบังคับใช้ โดยสรุปว่าข้อเท็จจริงสนับสนุนคำตัดสินคดีว่า ก่อนที่บรูซจะเสียชีวิต เฟิร์นจงใจละเลยหรือปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูผู้เสียชีวิตเป็นเวลาเกิน 1 ปี ศาลระบุว่าบันทึกได้แสดงให้เห็นว่าหลังจากแยกทางกันแล้ว ทั้งสองฝ่ายเป็นอิสระทาง

¹³⁴Spouses Foreit Intestate Inheritance Where They Act as A Divorced Individuals' (Pozzuolo Rodden, P.C)
<<https://pozzuolofamilylaw.com/2016/03/spouses-foreit-intestate-inheritance-where-they-act-as-a-divorced-individuals/>> accessed 17 July 2024.

การเงินของตนเอง เมื่อเฟิร์นกลับมายังเพนซิลเวเนียหลังจากพ่อแม่ได้เสียชีวิต เฟิร์นได้อาศัยอยู่ในบ้านพักเคลื่อนที่ (Mobile Home) ในปี 2013 เฟิร์นได้โอนบ้านในเมืองมอนโรให้กับบรูซและบรูซได้รีไฟแนนซ์โดยใช้สินเชื่อบ้านในชื่อของเขาเท่านั้น ทั้งสองต่างมีคู่ชีวิตใหม่หลังจากแยกทางกัน ศาลสังเกตเห็นว่าเฟิร์นให้ความยินยอมโดยปริยายให้ผู้เสียชีวิตออกจากบ้านพ่อแม่ของเธอในปี 2550 และเธอไม่ได้พยายามที่จะกลับไปยังที่อยู่อาศัยในเมืองมอนโรที่เป็นที่อยู่อาศัยของทั้งสองที่เป็นบ้านที่พักอาศัยอยู่ด้วยกัน ศาลมีคำพิพากษาว่าทั้งสองฝ่ายลิดรอนสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน โดยทั้งสองฝ่ายต่างทำหน้าที่เป็นบุคคลหย่าร้างกันซึ่งแสดงให้เห็นว่าการสมรสของทั้งสองได้สิ้นสุดลงแล้ว ทั้งสองฝ่ายต่างกระทำการที่แสดงให้เห็นว่าทั้งสองได้หย่าร้างกันจริงและเอกสารหลักฐานของสำนักงานทะเบียนพินัยกรรมก็มีความเหมาะสมซึ่งสำนักงานทะเบียนพินัยกรรมได้ยืนยันเอกสารการตัดสินใจการเพิกถอนของเฟิร์นและออกหนังสือใหม่ให้น้องสาวของผู้เสียชีวิต

3.3 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

3.3.1 แนวคิดและวัฒนธรรมการอุปการะเลี้ยงดูบุตร

สำหรับประเทศสาธารณรัฐเกาหลีแบบดั้งเดิมวัฒนธรรมการเลี้ยงดูลูกจะอยู่ภายใต้แนวคิดปรัชญาลัทธิขงจื๊อ¹³⁵ เช่น ลูกชายควรเชื่อฟังพ่อโดยแสดงความกตัญญูโดยการปฏิบัติตามคำสั่ง พ่อจะเป็นผู้ให้ประสบการณ์และความรู้แก่ลูกชาย ส่วนลูกสาวเชื่อฟังแม่หรือแม่สามีเมื่อแต่งงานแล้ว สำหรับหลักคำสอนที่สำคัญที่สุดของลัทธิขงจื๊อ คือ ข้อกำหนดที่บุตรจะต้องปฏิบัติหน้าที่ต่อบิดามารดา การแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาซึ่งเป็นหลักศีลธรรมสูงสุดของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ซึ่งทำให้ข้อกำหนดนี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อระบบสถาบันครอบครัวของบุคคลในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเพื่อเป็นแนวทางในการขัดเกลาบ่มเพาะนิสัยของเด็กในการปลูกฝังในด้านศีลธรรมเกี่ยวกับความกตัญญูต่อบิดามารดา เมื่อบิดามารดาเริ่มแก่ชราลงลูกก็ควรตอบแทนพระคุณพ่อแม่โดยการดูแลพ่อก่อนไปตลอดชีวิต การเชื่อฟัง การเคารพต่อผู้อาวุโสและความกตัญญูต่อบิดามารดาเป็นค่านิยมหลักที่ปลูกฝังในวัยเด็ก เด็กส่วนใหญ่จะได้รับการปลูกฝังและขัดเกลาทางสังคมตามบทบาททางเพศแบบดั้งเดิมตั้งแต่วัยเด็ก บิดามารดาทำหน้าที่อย่างเต็มที่เพื่อให้ลูกได้รับการศึกษาที่ดีที่สุด โดยเฉพาะลูกชายจะพึ่งพาพ่อแม่อย่างมาก ทั้งในช่วงวัยรุ่นจนกระทั่งหลังแต่งงาน การปฏิบัติที่แตกต่างจากลูกชายและลูกสาวที่ได้รับความรักจากพ่อแม่ถือเป็นหลักพื้นฐานของโครงสร้างทางเพศในสังคมของสาธารณรัฐเกาหลี โดยเด็กผู้หญิงจะ

¹³⁵ 'Family Culture' (Guidebook for Living in Korea) <<https://k-guide.kr/THA/1160/contents.do>> accessed 17 May 2023.

พึ่งพาตนเองและมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าผู้ชายเป็นอย่างมาก¹³⁶ แนวคิดชายเป็นใหญ่ หรือ ปิตาธิปไตย (Patriarchy)¹³⁷ ในลัทธิขงจื๊อใหม่ (Neo-Confucianism) ซึ่งประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้รับอิทธิมาจากประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งได้นำแนวคิดดังกล่าวนี้มาใช้ในการปกครองและจัดระเบียบทางสังคมตั้งแต่สมัยโชซอน (Choson ค.ศ. 1392-1910) โดยมีกฎหมายที่แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับชายมีอำนาจอย่างชัดเจน คือ

1. อำนาจของผู้ปกครองเหนือผู้ใต้ปกครอง
2. อำนาจของบิดาที่มีเหนือบุตร
3. อำนาจของสามีที่มีเหนือภรรยา

แนวคิดนี้อยู่ในสังคมของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมาอย่างยาวนานตลอดการปกครองในสมัยโชซอน กว่า 500 ปี สำหรับวัฒนธรรมของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีที่ได้รับอิทธิมาจากลัทธิขงจื๊อเกี่ยวกับความพึงพอใจในการมีลูกชายมากกว่าลูกสาวนั้นเนื่องจากลัทธิขงจื๊อมีการกำหนดให้ลูกชายเป็นผู้สืบทอดตำแหน่งต่อจากพ่อในฐานะหัวหน้าครอบครัวและจัดพิธีบูชาวิญญาณให้กับบรรพบุรุษของครอบครัวตามธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดต่อกันมา ส่งผลให้กลายเป็นความสัมพันธ์ที่ฝังรากลึกและยังคงมีอิทธิพลอยู่ในสังคมจนถึงปัจจุบัน

ประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐเกาหลีได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นซึ่งได้เข้ายึดครองประเทศสาธารณรัฐเกาหลีในขณะนั้นและผู้ปกครองประเทศในขณะนั้นได้นำเอาประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นมาบังคับใช้ในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีซึ่งจะอยู่ในช่วงปี ค.ศ. 1912 โดยได้นำเอาประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นมาบังคับใช้ต่อประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเป็นครั้งแรกโดยบัญญัติขึ้นตามประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ค.ศ. 1804 นอกจากนี้ยังได้นำเอาร่างประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันฉบับแรกมาบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งดังกล่าวด้วยซึ่งมีอยู่ 5 บรรพ แต่กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับครอบครัวและมรดกจะบังคับโดยกฎหมายจารีตประเพณีของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ในปี ค.ศ. 1948 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้รับการปลดปล่อยจากการยึดครองของประเทศญี่ปุ่น โดยได้มีการยกเลิกการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่น โดยในเดือนธันวาคม ปี ค.ศ. 1948 ได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งฉบับใหม่ขึ้นโดยมีการตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตราประมวลกฎหมายแพ่งฉบับใหม่ซึ่งมีการประกาศบังคับใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม 1960 ซึ่งถือเป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นด้วยตนเองเป็นครั้งแรกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี นอกจากนี้ กฎหมายสูงสุดของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ สำหรับประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศ

¹³⁶ ‘Children and youth in South Korea : Customs, Rearing norms, Teens and The SAM-PO Generation’ (July 2021) <https://factsanddetails.com/korea/South_Korea/People_2/entry-7244.html> accessed 20 April 2024.

¹³⁷ ศิริพร ดาบเพชร, การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลีใต้ (pdf, จรัสสินทวงค์การพิมพ์ 2564) 2 <<https://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/16723/1/Soc-Siriporn-D-Movement.pdf>> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565.

สาธารณรัฐเกาหลีมีเนื้อหาและหลักการที่มีความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายสูงสุดของประเทศ คือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1948 ถือเป็นการดำรงรักษาไว้ซึ่งกฎหมายจารีตประเพณีที่มีมาแต่เดิมและการบัญญัติกฎหมายที่มีหลักการที่ปรับตัวเข้ากับความคิดทางกฎหมายในระดับสากลนิยม โดยเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นอาศัยระบบกฎหมาย Civil Law System ซึ่งเป็นกฎหมายที่มีลักษณะที่คล้ายกับประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น¹³⁸

ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ในบรรพที่ 4 ว่าด้วยครอบครัวเป็นการบัญญัติกฎหมายขึ้นจากจารีตประเพณีของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีโดยไม่ได้รับอิทธิพลมาจากกฎหมายของทางฝั่งตะวันตกแต่อย่างใด กฎหมายเกี่ยวกับครอบครัวจะมีความแตกต่างกับกฎหมายตะวันตก ตัวอย่างเช่น การใช้นามสกุลเดียวกันในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีถือว่าเป็นครอบครัวหรือเครือญาติเดียวกัน แต่ในทางตะวันตกจะยึดตามความผูกพันกันทางสายโลหิตหรือหญิงชายหากมีนามสกุลเดียวกัน จะไม่สามารถแต่งงานกันได้เพราะถือว่าเป็นเครือญาติเดียวกัน ดังนั้น กฎหมายว่าด้วยมรดกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นบทบัญญัติที่อาศัยกฎหมายจารีตประเพณี ประกอบด้วย 3 ลักษณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 ว่าด้วยการสืบตำแหน่งหัวหน้าครอบครัว

ลักษณะที่ 2 ว่าด้วยการรับมรดกทางทรัพย์สิน

ลักษณะที่ 3 ว่าด้วยพินัยกรรม

จะเห็นได้ว่า การสืบทอดมรดกของของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีจะมีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายครอบครัวซึ่งมีลักษณะเป็นการสืบตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นการสืบทอดในลักษณะบังคับ บุคคลที่ได้รับมรดกสืบทอดตำแหน่งหัวหน้าครอบครัวจะไม่สามารถสละตำแหน่งนั้นได้และมีลักษณะที่เป็นการเฉพาะบุคคลและการรับมรดกทางทรัพย์สินนั้นบุคคลที่ได้รับมรดกสืบทอดมรดกทางทรัพย์สินจะสามารถสละมรดกก็ได้¹³⁹

3.3.2 หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย

3.3.2.1 หน้าที่ของบิดามารดาอุปการะเลี้ยงดูบุตร

สำหรับประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้มีการกำหนดหน้าที่ของบิดามารดาที่จะต้องเลี้ยงดูบุตรไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 913¹⁴⁰ (สิทธิและหน้าที่ในการคุ้มครองและให้การศึกษาแก่บุตร) ผู้มีอำนาจปกครองมีสิทธิและหน้าที่ในการคุ้มครองและให้การศึกษาแก่บุตรของตน

¹³⁸ สุธีร์ ศุภนิธย์, ‘ระบบกฎหมายเกาหลี’ (2540) 1 วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ปีที่ 8 1-3 <<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/51345/42514>> สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2567.

¹³⁹ สุธีร์ ศุภนิธย์ (เชิงอรธ 138) 16.

¹⁴⁰ Korea’s Civil Act Article 913 (Right and Duties to Protect and Educate Child) A person of parental authority shall have rights and duties to protect and educate his or her child. Korea Law. Civil Act. Article 1005 (Inheritance and Succession of Blanket Rights and Duties).

สำหรับบิดามารดาที่ได้หย่าร้างกัน กฎหมายครอบครัวของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้กำหนดสิทธิของฝ่ายที่ไม่ได้ดูแลบุตรสามารถเข้าเยี่ยมบุตรได้ ตามมาตรา 837-2 (1)¹⁴¹

3.3.2.2 หน้าที่ของสามีภริยาอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน

หน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ใน มาตรา 826¹⁴² (หน้าที่ของสามีภริยา)

1. สามีและภริยาจะต้องอยู่ร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีเงื่อนไขว่าทั้งสองฝ่ายจะต้องยอมรับหากไม่ได้อยู่ด้วยกันชั่วคราวด้วยเหตุผลอันสมควร
2. สถานที่ซึ่งสามีและภริยาอาศัยอยู่ให้กำหนดโดยข้อตกลงระหว่างทั้งสอง โดยมีเงื่อนไขว่าหากไม่สามารถตกลงกันได้ ศาลครอบครัวจะเป็นผู้กำหนดสถานที่ให้ โดยให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอ

หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ของบิดามารดาในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีลักษณะคล้ายกับหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎหมายของไทย กล่าวคือ กฎหมายกำหนดให้บิดามารดาจะต้องมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรและให้การศึกษาแก่บุตรของตน

3.3.3 กฎหมายมรดก

ตามกฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี ในมาตรา 1005¹⁴³ “มรดก”¹⁴⁴ หมายถึง สิทธิและหน้าที่ทั้งปวงในทรัพย์สินซึ่งเป็นมรดกตกทอดให้แก่ผู้รับมรดกในเวลาที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายเมื่อเจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมไว้ พินัยกรรมจะมีความสำคัญมากกว่าการตายที่ไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้โดยคำนึงถึงเจตนารมณ์ของเจ้ามรดก

¹⁴¹ Korea's Civil Act Article 837-2 (1) A parent who does not take care of children and his or her children shall have the visitation right.

¹⁴² Korea's Civil Act Article 826 “(Duties of Husband and wife) (1) Husband and wife shall live together, and shall support, and aid other: provided, that both parties must tolerate, if they do not live together temporarily for a due reason.

(2) The place where husband and wife reside, shall be determined by an agreement between them: Provided, that if they fail to reach an agreement, the place shall be determined by the Family Court upon a request of either party.

¹⁴³ Korea Law. Civil Act. Article 1005 (Inheritance and Succession of Blanket Rights and Duties) An inheritor succeeds, from the time of the commencement of the inheritance, to the blanket rights and duties pertaining to the property of the inheritee: Provided, that this shall not apply to the property which is entirely personal to the inheritee.

¹⁴⁴ ‘Inheritance and Will’ <https://down.mofa.go.kr/us-losangelesko/brd/m_4388/down.do?brd_id=13219&seq=1187102&data_tp=A&file_seq=2> accessed 17 May 2024.

3.3.3.1 ทายาทผู้มีสิทธิรับมรดก

ตามประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐเกาหลี ในมาตรา 1000 ทายาทที่ได้รับสิทธิในการสืบทอดมรดกตามลำดับที่กำหนดไว้ตามกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐเกาหลี มีดังต่อไปนี้¹⁴⁵

ลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดก

ลำดับที่ 2 บุพการีของเจ้ามรดก

ลำดับที่ 3 พี่น้องของเจ้ามรดก และ

ลำดับที่ 4 ผู้ที่เป็นญาติโดยสายโลหิตที่ใกล้ชิดที่ในลำดับที่ 4 ของเจ้ามรดก

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้ามีทายาทตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่อยู่ในลำดับเดียวกันให้ผู้ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุดมีสิทธิได้รับมรดกก่อน หากมีทายาทตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์ในระดับเดียวกัน ผู้รับมรดกทั้งสองจะถือเป็นผู้รับมรดกร่วมกัน

ในประเด็นของลำดับการรับมรดกเด็กที่ยังอยู่ในครรภ์มารดาให้ถือว่าเด็กได้กำเนิดแล้ว

จากบทบัญญัติข้างต้นสามารถอธิบายได้ว่าลำดับการรับมรดกของทายาทโดยธรรมมีอยู่ด้วยกัน 4 ลำดับและทายาทโดยธรรมแต่ละลำดับมีสิทธิรับมรดกดังนี้¹⁴⁶

ทายาทลำดับที่ 1 ผู้สืบสันดานของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ได้แก่ ลูกของเจ้ามรดก หลานของเจ้ามรดก เหลนของเจ้ามรดก โดยผู้สืบสันดานจะต้องเป็นผู้สืบสันดานที่มีสายโลหิตเดียวกัน ตัวอย่างเช่น หากลูกของเจ้ามรดกมีลูกที่เป็นผู้สืบสันดาน ลูกและหลานของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 ที่มีสิทธิรับมรดกเช่นเดียวกัน เนื่องจากกฎหมายมรดกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใช้หลักญาติสนิททดแทนที่ห่างเหินกับกฎหมายมรดกของประเทศไทย ดังนั้น ลูกของเจ้ามรดกเป็นทายาทลำดับที่ 1 จึงมีสิทธิได้รับมรดกก่อน ส่วนหลานมีความสัมพันธ์ที่สนิทในลำดับถัดมา หากลูกเสียชีวิตก่อนหรือเป็นผู้ที่ขาดคุณสมบัติในการรับมรดก หลานที่อยู่ในลำดับถัดมาจะเป็นทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกนั้นแทน

¹⁴⁵ Korea Law, Civil Act, Article 1000 (Priority of Inheritance)

(1) In inheritance, persons become inheritors in the following order:

1. Lineal descendant of the inheritee;
2. Lineal ascendants of the inheritee;
3. Brothers and sisters of the inheritee; and
4. Collateral blood relatives within the fourth degree of the inheritee.

(2) in the case mentioned in paragraph (1), if there are two or more inheritors standing in the same order, the closest in degree of relationship shall have the priority of inheritance. If there are two or more inheritors standing in the same degree of relationship, they become coinheritors.

(3) With respect to the order of inheritance, an unborn child shall be considered as born.

¹⁴⁶ 'Civil Law' (Casenote, 31 March 2005) <<https://casenote.kr/%EB%B2%95%EB%A0%B9/%EB%AF%BC%EB%B2%95/%EC%A0%9C1004%EC%A1%B0>> accessed 17 July 2024.

ทายาทลำดับที่ 2 บุพการีของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 ได้แก่ บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย โดยจะต้องมีสายโลหิตเดียวกัน แต่บิดามารดาจะเป็นทายาทที่มีความสัมพันธ์ที่สนิทที่สุด เป็นทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกก่อน หากบิดามารดาปู่ย่าตายายที่อยู่ในลำดับที่ 2 ยังมีชีวิตอยู่

ทายาทลำดับที่ 3 พี่น้องของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 3 ได้แก่ พี่น้องร่วม บิดามารดาเดียวกันหรือพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันจะเป็นทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิรับมรดกได้

ทายาทลำดับที่ 4 ญาติทางสายโลหิตที่มีความสัมพันธ์ภายในลำดับที่ 4 ของเจ้ามรดกจะเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่ 4 ได้แก่ ลุง ป้า น้า อา

ลำดับการรับมรดกของคู่สมรส ตามมาตรา 1003 วางหลักว่า (ลำดับการรับมรดกของคู่สมรส) (1) หากมีผู้รับมรดกตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 1000 (1) 1 และ 2 คู่สมรสของเจ้ามรดกจะกลายเป็นผู้รับมรดกร่วมในลำดับเดียวกันกับผู้รับมรดกดังกล่าว หากไม่มีผู้รับมรดก คู่สมรสจะเป็นผู้รับมรดกแต่เพียงผู้เดียว

(2) กรณีมาตรา 1001 คู่สมรสของบุคคลที่ถึงแก่ความตายหรือขาดคุณสมบัติก่อนเริ่มรับมรดกให้เป็นทายาทร่วมที่มีฐานะเท่ากับทายาทตามบทบัญญัติในมาตราเดียวกันและในกรณีที่ไม่มีทายาทดังกล่าว คู่สมรสจะเป็นผู้รับมรดกแต่เพียงผู้เดียว¹⁴⁷

สำหรับคู่สมรสของเจ้ามรดกที่มีสิทธิรับมรดกได้นั้นจะต้องเป็นคู่สมรสที่ได้จดทะเบียนสมรส โดยถูกต้องตามกฎหมาย โดยคู่สมรสจะมีสิทธิรับมรดกร่วมกับทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 โดยส่วนแบ่งที่คู่สมรสจะได้รับเพิ่มคือร้อยละ 50 ในกรณีที่เจ้ามรดกมีผู้สืบสันดานหรือบุพการีตามมาตรา 1009¹⁴⁸ หากในกรณีที่เจ้ามรดกไม่มีผู้สืบสันดานและบุพการีเสียชีวิตไปแล้ว คู่สมรสของเจ้ามรดกจะเป็นผู้รับมรดกแต่เพียงผู้เดียว

¹⁴⁷ Korea Law Civil Act Article 1003 (Order of Inheritance of Spouse)

(1) If there exist such inheritors as provided in Article 1000 (1) 1 and 2, the spouse of the inheritee becomes a co-inheritor, in the same order as the said inheritor. If there exists no inheritor, the spouse becomes the sole inheritor.

(2) In the case mentioned in Article 1001, the spouse of the deceased or the disqualified person, before the commencement of inheritance, becomes a co-inheritor in the same order as the inheritors provided in the same Article. If there exists no inheritance, the spouse becomes the sole inheritor.

¹⁴⁸ Korea Law of Civil Act, Article 1009 (Legal portions in heritance)

(1) If there exist two or more inheritance in the same rank, their shares of the inheritance shall be equally divided.

(2) The portions inheritance to an inheritee's spouse shall be increased by fifty percent over the inherited portion of this or her lineal descendant where he or she inherits jointly with his or her descendants, or fifty percent over the inherited portion of his or her lineal ascendant where he or she inherits jointly with his or her lineal ascendants.

สิทธิในการรับมรดกของคู่สมรส มีดังต่อไปนี้

1. ทายาทลำดับที่ 1 ยังมีชีวิตอยู่ คู่สมรสของเจ้ามรดกจะมีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับ ทายาทโดยธรรมลำดับที่ 1 เหมือนเป็นทายาทชั้นบุตร
2. ทายาทลำดับที่ 2 ยังมีชีวิตอยู่จะมีสิทธิได้รับมรดกต่อเมื่อไม่มีทายาทโดยธรรมลำดับ ที่ 1 คู่สมรสของเจ้ามรดกมีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับทายาทโดยธรรมลำดับที่ 2 ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด สนิทกับเจ้ามรดกที่สุด

3.3.4 การจำกัดมิให้รับมรดก

สำหรับบุคคลผู้ขาดคุณสมบัติในการรับมรดก มีดังนี้

1. บุคคลที่ไม่สามารถรับมรดกได้ ในมาตรา 1004¹⁴⁹ ตามประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี กล่าวคือ เหตุที่ผู้สืบทอดถูกตัดสิทธิ์ บุคคลดังต่อไปนี้ไม่สามารถสืบทอดมรดก ได้
 - 1) ผู้ที่ได้เจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าบุพการิตามสายโลหิต ทายาทหรือคู่สมรสหรือผู้ที่มี สิทธิได้รับมรดกในลำดับก่อนหรือในลำดับเดียวกันกับตน
 - 2) ผู้ที่ได้พยายามทำร้ายบุพการิตามสายโลหิต ทายาทหรือคู่สมรสของเจ้ามรดกและ เป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย
 - 3) ผู้ที่ได้ขัดขวางโดยฉ้อฉลหรือข่มขู่กับพินัยกรรมหรือเพิกถอนพินัยกรรมในการรับ มรดกของทายาท
 - 4) ผู้ที่ฉ้อฉลหรือข่มขู่ให้เจ้ามรดกกระทำต่อพินัยกรรมในการรับมรดกของตน และ
 - 5) ผู้ที่ได้ปลอม เปลี่ยนแปลง ทำลาย หรือปิดบังพินัยกรรมในการรับมรดกของเจ้า มรดก

จากบทบัญญัติข้างต้นเกี่ยวกับการจำกัดมิให้ได้รับมรดกของประเทศไทยมีความ แตกต่างกับการจำกัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายมรดกของไทยบางส่วนโดยมีความแตกต่างกันดังนี้

¹⁴⁹ Korea Law, *Civil Act*, Article 1004 (Cause Whereby Inheritor becomes Disqualified)

No person who falls under any one of the following subparagraphs may become the inheritor:

1. A person who has intentionally killed or attempted to kill a lineal ascendant, the inheritee, his or her spouse, or any person who has priority or is in the same order of inheritance;
2. A person who has intentionally assaulted a lineal ascendant, the inheritee or his or her spouse, and caused their death;
3. A person who, interferes by fraud or duress with a will or withdrawal of a will on inheritance of the inheritee;
4. A person who, by fraud or duress, has the inheritee make a will on his or her inheritance; and
5. A person who forges, alters, destroys or conceals a will on inheritance of the inheritee.

ตาม (1) ข้างต้นเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความคล้ายกับกฎหมายมรดกของประเทศไทย ในมาตรา 1606 (1) กำหนดหลักเกณฑ์การกำจัดมิให้รับมรดกของบุคคลที่ได้เจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าทายาทที่มีสิทธิรับมรดกแต่จะมีความแตกต่างกันเกี่ยวกับบุคคลที่ถูกฆ่าหรือเจตนาฆ่าเนื่องจาก (1) ของกฎหมายมรดกของประเทศไทยจะระบุชัดเจนเกี่ยวกับบุพการีของเจ้ามรดก ทายาทหรือคู่สมรสของเจ้ามรดกหรือผู้มีสิทธิได้รับมรดกก่อนหรือในลำดับเดียวกันกับตนไว้แต่ไม่ได้กำหนดถึงการกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่เจตนาฆ่าหรือพยายามฆ่าเจ้ามรดกแต่อย่างใดซึ่งในกฎหมายมรดกของประเทศไทยในมาตรา 1606 (1) นั้นได้กำหนดหลักเกณฑ์ว่าให้กำจัดมิให้รับมรดกกรณีที่เจตนาฆ่าเจ้ามรดกหรือผู้ที่มีสิทธิได้รับมรดกก่อนหรือในลำดับเดียวกันกับตนซึ่งผู้เขียนมองว่าอาจเป็นช่องว่างทางกฎหมายที่ทำให้ผู้กระทำความผิดยังมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกได้¹⁵⁰ อธิบายต่อไปในบทที่ 4

ตาม (2) ข้างต้นเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความแตกต่างจากการกำจัดมิให้รับมรดกของประเทศไทย เพราะหลักเกณฑ์ดังกล่าวได้กำหนดถึงการกำจัดมิให้รับมรดกของผู้ที่พยายามทำร้ายบุพการี ทายาทหรือคู่สมรสของเจ้ามรดกจนถึงแก่ความตายซึ่งในกฎหมายมรดกของประเทศไทยในมาตรา 1606 (2) เป็นการกำหนดถึงหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการฟ้องเจ้ามรดกในฐานะความผิดที่มีโทษประหารชีวิตและตนเองกลับต้องถูกพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิดฐานฟ้องเท็จหรือทำพยานเท็จ จะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักเกณฑ์ใน (2) มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงในประเด็นของการกระทำความผิดของผู้ถูกกำจัดมิให้รับมรดก เหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกของมาตรา 1004 (1)-(2) เป็นกรณีที่ทายาทจงใจก่อให้เกิดอันตรายต่อบุพการีตามสายโลหิต ทายาท หรือคู่สมรสหรือบุคคลที่มีลำดับก่อนหน้าหรือลำดับเดียวกัน¹⁵¹

ตาม (3) – (5) ถือเป็นเหตุให้ทายาทถูกกำจัดมิให้รับมรดก ถ้าบุคคลใดมีส่วนร่วมในพินัยกรรมโดยการฉ้อโกงหรือข่มขู่หรือหากพินัยกรรมนั้นถูกปลอมแปลง เปลี่ยนแปลง ทำลายหรือปกปิด สำหรับการกำจัดมิให้รับมรดกมีผลย้อนหลังได้ แม้ว่าจะมีข้อตกลงในการแบ่งทรัพย์สินมรดกแล้วก็ถือเป็นโมฆะได้ หากทายาทคนนั้นถูกกำจัดมิให้รับมรดก¹⁵² นอกจากนี้ เหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกในมาตรา 1004 (5) เกี่ยวข้องกับทายาทปกปิดพินัยกรรมเกี่ยวกับมรดกส่งผลให้เกิดผลกระทบอย่างร้ายแรง จึงต้องตีความหมายอย่างเคร่งครัด ดังความเห็นของคำพิพากษาศาลฎีกา 2023Da265731¹⁵³ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2523 ความหมายของคำว่า “บุคคลที่ปกปิดพินัยกรรมเกี่ยวกับมรดก” ในมาตรา 1004 (5) ของประมวลกฎหมายแพ่งซึ่งกำหนดให้เป็นหนึ่งในเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกของทายาท หมายถึงบุคคลที่กระทำการขัดขวางไม่ให้เปิดเผย โดยแจ้งว่าไม่ทราบที่อยู่ของพินัยกรรม ในส่วนของพินัยกรรมที่

¹⁵⁰ ‘Civil Law’ (n 145).

¹⁵¹ Ibid.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Judicial Precedent, Supreme Court Decision 2023Da265731 <<https://glaw.scourt.go.kr/wsjo/panre/sjo100.do?contId=3311975>> accessed 12 December 2024.

ทนายทนายทุกคนรับทราบกันอยู่แล้วว่าเจ้ามรดกได้ทำพินัยกรรมไว้ จะสรุปไม่ได้ว่าเป็นการปิดบังพินัยกรรม สำหรับคำวินิจฉัยของศาล จำเลยได้จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เจ้ามรดกยกให้แล้วตาม พินัยกรรมเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2562 เมื่อเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2562 และ โจทก์ทราบถึงความเป็นอยู่ของพินัยกรรมและเนื้อหาของโฉนดรับรองในคดีผ่านทางทะเบียนและผู้รับรอง เอกสารพินัยกรรมได้จัดทำขึ้นในรูปแบบและเนื้อหาที่กำหนดไว้และเขียนขึ้นต่อหน้าพยาน ส่วน พินัยกรรมที่ระบุถึงโฉนด ดันฉบับจะถูกเก็บไว้ที่สำนักงานทนายความ ดังนั้น เป็นการยากที่จะบอกว่าไม่ ทราบที่อยู่ของพินัยกรรม จำเลยที่ 1 ได้รับคำขอจากโจทก์ที่ 3 ให้ส่งพินัยกรรมในกรณีนี้ การไม่แจ้ง เนื้อหาของพินัยกรรมอย่างชัดเจนถือเป็นการกระทำที่ปกปิดซึ่งเป็นเหตุให้ทำจำเลยถูกจำกัดมิให้รับ มรดกได้หรือไม่ นอกจากนี้จำเลยได้ส่งพินัยกรรมรับรองไว้เป็นหลักฐานในระหว่างกระบวนการดำเนินคดี ดังนั้น จำเลยซึ่งผู้ตายกำหนดให้เป็นผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมได้ดำเนินการตามคำสั่งของเจ้ามรดก ตามพินัยกรรม แม้ว่าโจทก์อ้างว่าจำเลยมีหน้าที่ต้องแจ้งให้โจทก์ทราบถึงการเป็นผู้จัดการมรดกตาม พินัยกรรมทันทีภายหลังเจ้ามรดกตายและตามข้อเท็จจริงจำเลยไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการจัดทำและส่ง มอบรายการทรัพย์สินในฐานะผู้จัดการมรดกเป็นการยากที่จะบอกว่าจำเลยปกปิดพินัยกรรมตาม พฤติการณ์เหล่านี้เพียงอย่างเดียวได้ไหม ดังนั้น จำเลยจะเป็นผู้ปกปิดพินัยกรรมในกรณีไม่ได้¹⁵⁴

3.3.4.1 พระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (Public Office Pension Act)

สำหรับกฎหมายมรดกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้นแม้บิดามารดาจะไม่ได้อุปการะ เลี้ยงดูบุตรก็ตามบิดามารดาสามารถรับมรดกของบุตรผู้เสียชีวิตได้เช่นเดียวกับกฎหมายมรดกของ ประเทศไทย แต่สำหรับกฎหมายของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีที่เกี่ยวข้องกับการที่บิดามารดาละเลยใน การอุปการะเลี้ยงดูบุตรนั้น ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการของประเทศสาธารณรัฐ เกาหลี ได้มีการกำหนดการจำกัดการรับเงินบำนาญสำหรับข้าราชการที่เป็นบิดาหรือมารดาไม่ปฏิบัติตาม หน้าที่เลี้ยงดูบุตรและไม่ปรับปรุงความเป็นอยู่และสวัสดิการของบุตรหรือสมาชิกในครอบครัวที่ยังมีชีวิต อยู่โดยจะไม่จ่ายผลประโยชน์ที่เหมาะสมสำหรับการเกษียณอายุความพิการหรือการเสียชีวิตของ ข้าราชการและการสนับสนุนสวัสดิการแก่ข้าราชการผู้นั้น ซึ่งกฎหมายนี้เรียกว่า “กฎหมายคูฮารา ข้าราชการ”

คำว่า “ข้าราชการ” ในพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ¹⁵⁵ นั้น หมายถึง “บุคคล ใดบุคคลหนึ่งซึ่งปฏิบัติหน้าที่ราชการดังต่อไปนี้

¹⁵⁴ Judicial Precedent (n 152).

¹⁵⁵ ‘Public Office Pension Act’ (Korea Law Translation Center, 22 December 2020) <https://elaw.klri.re.kr/kor_service/lawView.do?hseq=55674&lang=ENG> accessed 20 June 2023.

1. ข้าราชการตามกฎหมายข้าราชการพลเรือนแห่งชาติกฎหมายข้าราชการพลเรือนท้องถิ่น และกฎหมายอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม บุคลากรทางทหารและเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการเลือกตั้งจะถูกยกเว้น

2. พนักงานอื่นที่ทำงานในหน่วยงานระดับชาติหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

สำหรับข้าราชการที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐที่ทำงานในประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้นจะเกษียณเมื่ออายุครบ 65 ปี กล่าวคือ เกษียณเมื่อมีการการเลิกจ้าง การลาออก หรือการเลิกจ้างอื่นใดโดยเหตุอื่นนอกจากความตาย แต่ให้ยกเว้นกรณีที่ข้าราชการได้รับสถานะใหม่ในวันที่สถานะนั้นสิ้นสภาพหรือวันถัดไปและไม่ได้รับสิทธิประโยชน์หลังเกษียณและเงินบำเหน็จบำนาญชราภาพตามพระราชบัญญัตินี้ และในพระราชบัญญัตินี้ได้จำกัดสิทธิในการรับค่าบำเหน็จบำนาญของผู้มีสิทธิได้รับประโยชน์คือข้าราชการที่เกษียณ โดยจำกัดมิให้ข้าราชการมิได้รับสวัสดิการจากหน่วยงานในกรณีที่ข้าราชการผู้นั้นไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม ซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา 63 (4) ตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ ซึ่งบัญญัติขึ้นใหม่ในการแก้ไขพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ โดยกำหนดไว้ดังนี้

ข้อ 63¹⁵⁶ (ข้อจำกัดด้านสิทธิประโยชน์เนื่องจากการกระทำโดยเจตนาหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง เป็นต้น)

(4) บุคคลที่มีสิทธิได้รับผลประโยชน์ของผู้รอดชีวิต ผู้เป็นผู้รับผิดชอบในการเลี้ยงดูข้าราชการทั้งในปัจจุบันและในอดีตไม่รับผิดชอบในการเลี้ยงดู ผลประโยชน์ทั้งหมดหรือบางส่วนที่เกี่ยวข้องกำหนดโดยคำสั่งของประธานาธิบดีอาจจะไม่สามารถจ่ายได้โดยพิจารณาจากระยะเวลาในการเลี้ยงดู ระดับ เป็นต้น การไม่รับผิดชอบในการส่งเสียเลี้ยงดูจะพิจารณาโดยคณะกรรมการพิจารณาค่าชดเชยอุบัติเหตุของข้าราชการ

จากหลักเกณฑ์ข้างต้นหากบุคคลใดไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรที่เป็นข้าราชการทั้งในอดีตและปัจจุบัน ตามมาตรา 6 ของกฎหมายค่าสินไหมทดแทนอุบัติเหตุของเจ้าหน้าที่รัฐ ผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดหรือบางส่วนอาจไม่สามารถจ่ายได้ ตามที่กำหนดโดยกฤษฎีกาประธานาธิบดี โดยคำนึงถึงระยะเวลาและขอบเขตในการปฏิบัติตามความรับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรหลังจากพิจารณาแล้วพิจารณาโดยคณะกรรมการพิจารณาการชดเชยอุบัติเหตุของข้าราชการ สำหรับการจำกัดสิทธิในการ

¹⁵⁶ Public Office Pension Act Article 63 (Limitation On Benefits Due to Willful Conduct} Gross Negligence, etc.)

(4) Where a person, among person entitled to receive survivors' benefits, who is responsible to rear a current or former public official fails to take the responsibility, all or some of the relevant benefits, as prescribed by Presidential Decree, may not be paid in consideration of the period, degree. Etc. of a failure to take the responsibility for rearing after deliberation by the Public Officials' Accident Compensation Deliberative Committee established under article 6 of the Public Officials.

ได้รับประโยชน์ดังกล่าวผู้เขียนเห็นว่าเป็นการป้องกันอีกทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการละเลยในการเอาใจใส่ดูแลบุตร โดยจำกัดการได้รับค่าบำเหน็จบำนาญหากไม่ได้ดูแลเอาใจใส่บุตรของตนเอง

สำหรับมาตรา 59.2 ของพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2540 นั้น ได้มีการกำหนดการลดประโยชน์ของผู้เกษียณอายุเนื่องจากการไม่ปฏิบัติตามข้อผูกพันในการดูแลเลี้ยงดูบุตร เรียกว่า “บุคคลที่ต้องทบทวนการจำกัดเงินเดือน” โดยบุตรที่เป็นข้าราชการประสงค์จะขอจำกัดผลประโยชน์ต่อตนในการไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ในการดูแลตนตามมาตรา 63 (4) ได้ สำหรับวิธีการในการตรวจสอบการจำกัดเงินเดือน โดยการยื่นคำร้องขอให้จำกัดเงินเดือนสามารถทำได้ดังนี้

1. เอกสารที่พิสูจน์ว่าเป็นสมาชิกในครอบครัวของบุคคลที่เป็นหรือเคยเป็นเจ้าหน้าที่รัฐ
2. เอกสารที่พิสูจน์ว่าเป็นตัวแทนของครอบครัว หากตัวแทนของครอบครัวในลำดับเดียวกันร้องขอ
3. เอกสารที่พิสูจน์ว่าบุคคลที่ไม่รับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตร โดยเจ้าหน้าที่ที่อยู่ภายใต้การตรวจสอบข้อจำกัดด้านสวัสดิการเป็นผู้ตรวจสอบ

จากหลักเกณฑ์ข้างต้นมีข้อเท็จจริงที่น่าสนใจเกี่ยวกับนักผจญเพลิง ชื่อนายคังฮันยอล ผู้เสียชีวิตซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐตามพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการพลเรือน เมื่อมารดาของนายคังฮันยอลยื่นคำร้องขอรับเงินชดเชยและเงินบำนาญของนายคังฮันยอล คังฮวาฮยอนพี่สาวของคังฮันยอลเปิดเผยว่าแม่ผู้ให้กำเนิดของเขาได้ปรากฏตัวหลักจากคังฮันยอลเสียชีวิตและแม่ของเขาทิ้งเขาไปตั้งแต่คังฮวาฮยอลอายุได้เพียง 1 ขวบ คังฮวาฮยอลยอมรับว่าต้องแจกจ่ายเงินบำนาญและเงินปlopใจให้กับแม่ซึ่งเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ และคังฮวาฮยอลได้ให้ความเห็นไว้ว่า “ไม่ควรคืนผลประโยชน์ให้กับบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติ” โดยแม่ของคังฮวาฮยอนได้รับส่วนแบ่ง 15% โดยแม่อ้างว่าได้เลี้ยงดูคังฮันยอลผู้ตายเป็นเวลา 21 เดือน¹⁵⁷

เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวบังคับใช้ได้แต่เฉพาะกรณีที่ข้าราชการ ซึ่งบุคคลธรรมดาไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวได้ ร่างพระราชบัญญัติคูฮาราจึงได้ถูกเสนอให้พิจารณาในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมสมัยวิสามัญครั้งที่ 21 โดยลงมติผ่านร่างกฎหมาย เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2563 และได้ผ่านการอนุมัติโดยคณะรัฐมนตรีในระหว่างการประชุมภายใต้การดูแลของประธานาธิบดี เมื่อวันที่ 27 เมษายน 2564 กฎหมายดังกล่าวจะเป็นการเพิ่มการพิจารณาการแบ่งสินทรัพย์ให้กับบิดา

¹⁵⁷ Ha In-Gyu, ‘Rep. Seo Young-kyo wins the first Republic of Korea National Assembly Legislative Award for the <Save Civil Servants Act>!’ (Break News, 17 June 2021) <<http://m.breaknewsdb.com/22802>> accessed 10 December 2024.

มารดา ในกรณีที่หากบิดาหรือมารดาละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร ศาลจะตัดสินให้บิดาหรือมารดาไม่มีสิทธิในการรับมรดกของบุตรผู้เสียชีวิตได้

3.3.4.2 ร่างพระราชบัญญัติคูฮารา (Goo Hara Act)

สำหรับ “พระราชบัญญัติคูฮารา”¹⁵⁸ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้เป็นการให้เกิดกรณีแก่ศิลปินผู้เสียชีวิต ชื่อว่า “คูฮารา” (Goo Hara) เนื่องจากคูฮาราได้เสียชีวิตลง มารดาของคูฮาราได้ยื่นคำร้องต่อศาลโดยอ้างเหตุผลว่าคูฮาราเป็นบุตรที่สืบทอดทางสายโลหิต เพื่อเรียกร้องมรดกและทรัพย์สินกว่าครึ่งให้ตกเป็นทรัพย์สินของตนเอง จากข้อเท็จจริงนั้นมารดาของคูฮาราไม่ได้ดูแลหรืออุปการะเลี้ยงดูคูฮาราหลังจากได้หย่าร้างกับบิดาของคูฮาราไปตั้งแต่คูฮารายังเด็ก ทำให้พี่ชายของคูฮาราได้ทำการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการแบ่งมรดกและทรัพย์สินของคูฮาราอีกครั้ง เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2567 ในการประชุมของสมัชชานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 22¹⁵⁹ พระราชบัญญัติคูฮารา 1 ใน 28 ร่างกฎหมายที่ผ่านการอนุมัติโดยข้อตกลงระหว่างรัฐบาลและพรรคฝ่ายค้านซึ่งมีกำหนดการให้มีผลบังคับใช้ในเดือนมกราคม ปี 2026 และมีผลบังคับย้อนหลังได้กับกรณีการรับมรดกเริ่มหลังจากวันที่ 25 เมษายน 2567 เนื่องจากศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยว่าการสงวนสิทธิในการรับมรดกของพี่น้องที่ได้รับส่วนแบ่งมรดกหนึ่งในสามส่วนขัดต่อรัฐธรรมนูญ

1. เหตุผลของการเสนอแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง

กฎหมายการกักจมิให้รับมรดกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีในปัจจุบันทายาทมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกตามกฎหมาย หากทายาทมีส่วนเกี่ยวข้องทางสายเลือดกับเจ้ามรดก แต่เนื่องจากมีเหตุการณ์ตายของนักร้องคูฮารา เหตุการณ์เรือล่มซอนัน (Cheonan) และอุบัติเหตุเรือข้ามฟากเซวอล เป็นต้น มีข้อพิพาททางสังคมเกิดขึ้นเมื่อพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดที่ไม่ได้รับผิดชอบในการเลี้ยงดูบุตรได้มีการร้องขอเข้ารับมรดกของบุตรที่ถึงแก่ความตายจากเหตุการณ์ข้างต้นและในวันที่ 25 เมษายน 2567 ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำพิพากษาว่าในส่วนแบ่งในการรับมรดกของพี่น้องขัดต่อรัฐธรรมนูญ โดยให้เหตุผลว่า การรับมรดกของบุคคลที่ได้กระทำการทุจริต เช่น การทอดทิ้งผู้ตายเป็นเวลานานหรือทำร้ายผู้ตายทั้งทางร่างกายและจิตใจขัดต่อความรู้สึกทางกฎหมายและสามัญสำนึกของประชาชนทั่วไป ดังนั้น จึงมี

¹⁵⁸ Lee Tae Jun, ‘[When I asked the legal community], ‘Goo Hara Act’ limited to civil servants When will it apply to the private sector?’ (Society, 28 May 2022) <<https://www.dailian.co.kr/news/view/1117608>> accessed 15 November 2024.

¹⁵⁹ Ryumina, ‘No Inheritance of children’s Property without custody...’Goo Hara Act’ Passes the National Assembly’ (Latest News, 28 August 2024) <<https://www.yna.co.kr/view/AKR20240828103200001>> accessed 18 November 2024.

ความจำเป็นที่จะต้องตัดสิทธิพ่อแม่ที่ไม่ได้เลี้ยงดูบุตรจากการสืบทอดมรดกเพื่อจะได้ไม่มีบุคคลกระทำการละเลยในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอีกต่อไป¹⁶⁰

2. การเสนอแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งบางส่วน

ส.ส. ชอ ยองเคียว และผู้แทนทั้ง 41 คนได้เป็นตัวแทนเสนอร่างกฎหมายโดยเสนอในวันที่ 31 พฤษภาคม 2567 เสนอแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งบางส่วน ดังนี้¹⁶¹

ในหัวข้อ 5 บทที่ 1 ส่วนที่ 2 มาตรา 1004 (2) เพิ่มเติมดังนี้

มาตรา 1004 (2) (คำพิพากษากำจัดมิให้รับมรดก)

(1) ผู้ตายอาจแสดงสาเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกโดยพินัยกรรมตามมาตรา 1068 หากบุคคลที่จะได้เป็นทายาทตกอยู่ภายใต้ข้อใดข้อหนึ่งต่อไปนี้ในฐานะทายาทโดยธรรมของผู้ตายในกรณีนี้ ผู้จัดการมรดกต้องยื่นคำร้องต่อศาลครอบครัวเพื่อร้องขอกำจัดมิให้รับมรดกของบุคคลนั้น

1. กรณีละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดูผู้เยาว์อย่างร้ายแรง (จำกัดเฉพาะภาระผูกพันในการเลี้ยงดูผู้เยาว์)

2. การกระทำความผิดอย่างร้ายแรงต่อผู้ตายหรือคู่สมรสหรือทายาทโดยธรรมของผู้ตาย (ยกเว้นในกรณีมาตรา 1004) หรือการปฏิบัติต่อผู้ตายที่ไม่เป็นธรรมอย่างร้ายแรงอื่น ๆ

(2) บุคคลที่ตกอยู่ภายใต้การกำจัดมิให้รับมรดกตามพินัยกรรมใน (1) จะเป็นผู้ดำเนินการไม่ได้

(3) ถ้าไม่มีพินัยกรรมตาม (1) ทายาทร่วมจะเป็นทายาทสายตรงของผู้ตายและอาจยื่นฟ้องต่อศาลครอบครัวเพื่อขอกำจัดมิให้รับมรดกของบุคคลนั้นได้ภายใน 6 เดือนนับแต่วันที่รู้ว่าบุคคลนั้นได้เป็นทายาทด้วยเหตุผลตามข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้

1. กรณีละเลยหน้าที่ในการเลี้ยงดูผู้ตายอย่างร้ายแรง (จำกัดเฉพาะภาระผูกพันในการเลี้ยงดูผู้เยาว์)

2. การกระทำความผิดอย่างร้ายแรงต่อผู้ตายหรือคู่สมรสหรือทายาทโดยธรรมของผู้ตาย (ยกเว้นในกรณีมาตรา 1004) หรือการปฏิบัติต่อผู้ตายที่ไม่เป็นธรรมอย่างร้ายแรงอื่น ๆ

(4) ถ้าไม่มีทายาทร่วมที่สามารถเรียกร้องได้ตาม (3) หรือถ้าทายาทร่วมทั้งหมดมีเหตุตาม (3) ให้ผู้ที่จะเป็นทายาทเมื่อได้รับคำพิพากษาว่าถูกกำจัดมิให้รับมรดกสามารถยื่นฟ้องได้

¹⁶⁰ National Assembly Secretariat, Minute of the Legislation and Judiciary Committee the 416th National Assembly (Extraordinary Session) (24 July 2024) 1-2 <<https://likms.assembly.go.kr/record/mhs-10-030.do?conferNum=053937#none>> accessed 12 December 2024.

¹⁶¹ National Assembly Secretariat (n 159) 3-4.

(5) ศาลครอบครัวยกฟ้องตาม (1) (3) และ (4) โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และขอบเขตของแต่ละเหตุผลใน (1) ที่ก่อให้เกิดการเรียกร้องการกำจัดมิให้รับมรดก ความสัมพันธ์ระหว่างทายาทกับผู้ตาย ขนาดและรูปแบบของทรัพย์สินที่สืบทอดและพฤติการณ์อื่น ๆ

(6) ถ้าผลคำพิพากษาของการกำจัดมิให้รับมรดกได้รับการยืนยันหลังจากการเริ่มรับมรดก ผู้ที่ได้รับโทษจะต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกย้อนหลังไปถึงเวลาที่เริ่มรับมรดก อย่างไรก็ตาม ผลของคำพิพากษานี้ไม่กระทบถึงสิทธิของบุคคลที่สามที่ได้รับมรดกก่อนที่คำตัดสินจะสิ้นสุดลง

(7) ถ้าศาลครอบครัวได้รับคำร้องขอให้กำจัดมิให้รับมรดกตาม (1) (3) หรือ (4) ศาลครอบครัวอาจแต่งตั้งผู้ดูแลทรัพย์สินในการสืบทอดมรดกหรือสั่งให้มีการจัดการทรัพย์สินอื่นที่จำเป็นในการเก็บรักษาและจัดการทรัพย์สินในการสืบทอดมรดกตามคำร้องของผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานอัยการ

(8) ถ้าศาลครอบครัวแต่งตั้งผู้ดูแลทรัพย์สินที่สืบทอดตาม (7) ให้นำมาตรา 24 ถึง มาตรา 26 มาใช้บังคับในส่วนที่เกี่ยวกับหน้าที่และอำนาจ การจัดหาหลักประกันและค่าตอบแทน

3. ผลของการเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ฮารา

เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2567 ในรายงานการประชุม สภาแห่งชาติครั้งที่ 22 คณะกรรมาธิการนิติบัญญัติและตุลาการชุดที่ 417 ครั้งที่ 3 ร่างกฎหมายหมายเลข 2200064¹⁶² ที่เสนอโดย ส.ส. ชอ ยองเคียว ซึ่งประธานคณะอนุกรรม ชื่อ ชึงวอนคิม ได้กล่าวว่าผลจากการทบทวนร่างกฎหมายทั้ง 9 ฉบับ โดยฉบับแรกที่เกี่ยวข้องกับร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งบางส่วน เป็นการรวมและปรับเปลี่ยนกฎหมาย ในกรณีที่บุคคลที่จะเป็นทายาทโดยธรรมของผู้ตายและได้ละเมิดหน้าที่อย่างร้ายแรงในการเลี้ยงดูผู้ตาย กระทำความผิดทางอาญาร้ายแรงหรือการปฏิบัติต่อผู้ตายอย่างร้ายแรง ศาลครอบครัวสามารถตัดสินกำจัดมิให้รับมรดกตามพินัยกรรมของผู้ตายหรือตามคำร้องของทายาทร่วมได้ อย่างไรก็ตาม การประกาศบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 มกราคม 2569 แต่โดยหลักการแล้วจะใช้บังคับได้กับกรณีที่มรดกเริ่มต้นหลังจากวันที่ 25 เมษายน 2567 ในวันที่ศาลรัฐธรรมนูญตัดสินว่ากฎหมายเกี่ยวกับการแบ่งมรดกของพี่น้องขัดต่อรัฐธรรมนูญ

เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2567 ที่ผ่านมา ศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำพิพากษาเกี่ยวกับประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1112 (4)¹⁶³ ในเรื่องการสงวนสิทธิ์ทางกฎหมายในการรับมรดกของพี่น้อง

¹⁶² National Assembly Secretariat, Minutes of the Legislation and Judiciary Committee the 417th National Assembly (Extraordinary Session) (27 August 2024) 21. <https://likms.assembly.go.kr/bil/billDetail.do?billId=PRC_F2N4O0M6K0L5J1K7R2T4R0R1P3Q9P1&ageFrom=22&ageTo=22> accessed 12 December 2024.

¹⁶³ Civil Law of South Korea Article 1112 (Persons with Right to Legal Reserve of Inheritance and Legal Reserve of Inheritance)

กล่าวคือ มาตรา 1112 (4) ซึ่งรับรองให้พี่น้องได้รับส่วนแบ่งมรดกตามกฎหมาย 1 ใน 3 ส่วนนั้นขัดต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติข้างต้นถือเป็นโมฆะเนื่องจากบทบัญญัติกฎหมายข้างต้นส่วนแบ่งขั้นต่ำในการรับมรดกของทายาท คือ บุตร คู่สมรส พ่อแม่และพี่น้องสามารถรับมรดกได้ซึ่งส่วนแบ่งการรับมรดกจะถูกแบ่งตามความเหมาะสมในกรณีที่ผู้เสียชีวิตไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ กฎหมายดังกล่าวถือว่าเป็นการรับรองสิทธิของทายาทที่จะได้รับส่วนแบ่งของตน คือ บุตรและคู่สมรสจะได้รับครึ่งหนึ่งของกองมรดกและบิดามารดาและพี่น้องจะได้รับส่วนแบ่งหนึ่งในสามส่วนของกองมรดก ซึ่งเรียกว่า “การสงวนสิทธิทางกฎหมายในการรับมรดก” นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญได้ให้เหตุผลของการวินิจฉัยในครั้งนี้ว่าเป็นเรื่องยากที่พี่น้องจะมีส่วนสนับสนุนในการก่อตั้งมรดกของผู้เสียชีวิตและเหตุผลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิในการแบ่งมรดกที่สงวนสิทธิให้แก่พี่น้องแม้ว่าแทบจะเป็นไปไม่ได้ นอกจากนี้ กฎหมายมรดกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีผลบังคับใช้มาตั้งแต่ปี 1977 ซึ่งประชาชนในสมัยนั้น 40% เป็นเกษตรกรและทำฟาร์มร่วมกันซึ่งยุคสมัยได้มีการเปลี่ยนแปลงแล้วการสงวนสิทธิในการรับมรดกของพี่น้องจึงไม่สามารถมีผลบังคับใช้ได้อีกต่อไป¹⁶⁴

สำหรับพี่น้องที่เป็นทายาทจะได้รับมรดกหนึ่งในสามส่วนตามที่กฎหมายกำหนดไว้โดยมาตราดังกล่าวนี้นายาทที่ยังมีชีวิตอยู่จะได้รับส่วนแบ่งขั้นต่ำโดยไม่ต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของเจ้ามรดกในการทำพินัยกรรมซึ่งศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำตัดสินว่าประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1112 (4) ขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้ ประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐเกาหลีได้มีการบัญญัติขึ้นครั้งแรกในปี 1977 และบังคับใช้มาจนถึงปัจจุบันโดยวัตถุประสงค์ของมาตรา 1112 เพื่อป้องกันไม่ให้มีการแบ่งมรดกให้กับลูกชายมากกว่า โดยเฉพาะลูกชายคนโตและเพื่อให้ภริยาและลูกสาวได้รับส่วนแบ่งในการรับมรดกด้วย¹⁶⁵

สำหรับกฎหมายมรดกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีนั้นในมาตรา 1008-2 ได้บัญญัติกฎหมายในกรณีที่ทายาทคนใดได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกขณะที่ยังมีชีวิต ทายาทคนนั้นจะได้รับส่วนแบ่งในกองมรดกมากกว่าทายาทคนอื่น ๆ ตามที่ศาลของสาธารณรัฐเกาหลีตัดสินคดีคู่ฮารานัน

Legal reserve of inheritance for an inheritor shall be calculated according to the following subparagraphs:

- (1) For lineal descendants of an inheritee, one half of the inheritance stipulated by law;
- (2) For the spouse of an inheritance, one half of the inheritance stipulated by law;
- (3) For lineal ascendants of an inheritee, one third of the inheritance stipulated by law; and
- (4) For brothers and sisters of an inheritee, one-third of the Inheritance stipulated by law.

¹⁶⁴ Lee, K. A., ‘Legal Reserve of Inheritance in Korea, What the Constitutional Court’s Ruling Means for Heirs’

(Kristen Lee, Attorneys at Law, 10 May 2024) <<https://lawfirmleeandlee.com/legal-reserve-of-inheritance/>> accessed 17 May 2024.

¹⁶⁵ Civil Law of South Korea Article 1112.

สามารถนำหลักดังกล่าวนี้มาใช้ กล่าวคือ คูฮาราเป็นเจ้ามรดกซึ่งไม่ได้ทำพินัยกรรมมรดกไว้ให้กับผู้ใดและคูฮาราไม่มีผู้สืบสันดาน บิดาซึ่งเป็นผู้ให้การอุปการะเลี้ยงดูจึงมีสิทธิในกองมรดกของคูฮาราซึ่งบิดาเป็นทายาทโดยธรรมลำดับที่สอง เมื่อประกอบกับข้อเท็จจริงมารดาของคูฮาราได้ยื่นฟ้องขอแบ่งมรดก 50% ของฝั่งบิดา จากคำพิพากษาพิพากษาของศาลได้ใช้หลัก Special Contributory Share กล่าวคือ ศาลคำนึงถึงฝั่งของบิดาซึ่งเป็นผู้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกมาโดยตลอด โดยฝั่งของมารดาไม่ได้มีส่วนในการดูแลอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกเลย ศาลจึงพิพากษาให้แบ่งทรัพย์สินของเจ้ามรดกให้บิดาที่เป็นผู้ให้ให้การอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก 60% และให้ฝั่งของมารดาผู้ที่ได้ทอดทิ้งเจ้ามรดกไปเพียง 40% เท่านั้น

คำพิพากษาของศาลตัดสินให้มารดาของคูฮาราได้รับมรดกร้อยละ 40 ส่วนบิดาได้รับร้อยละ 60 นอกจากนี้หากพิชายไม่ยื่นคำร้องให้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการแบ่งมรดกและทรัพย์สินของคูฮาราอีกครั้ง บิดาและมารดาของคูฮาราจะได้รับมรดกคนละร้อยละ 50 เนื่องจากกฎหมายครอบครัวของเกาหลีในขณะนั้น ระบุไว้ว่ากรณีที่มีเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย โดยไม่มีคู่สมรสชอบด้วยกฎหมายหรือบุตรผู้สืบสันดาน มรดกของเจ้ามรดกจะตกทอดแก่บิดามารดา แม้ว่าบิดามารดาจะไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกก็ตาม ยกเว้นในกรณีที่มีเหตุรุนแรงในครอบครัว เช่น การฆาตกรรมหรือการปลอมแปลงพินัยกรรม

สำหรับคดีที่น่าสนใจเกี่ยวกับการที่มารดาไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตรแต่มารดามีสิทธิร้องขอต่อศาลให้ตนมีสิทธิในการรับเงินค่าชดเชยต่าง ๆ ของบุตรได้ คือ คดีของนายจางอัน คิม¹⁶⁶ เสียชีวิตในวัย 56 ปี จากอุบัติเหตุเกี่ยวกับเรือล่มซึ่งเกิดจากกรเผลอพายุนบนเรือแดยงโฮ 127 เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2564 โดยเงินชดเชยที่ได้รับจากบริษัทขนส่งประมาณ 300 ล้านวอนซึ่งเงินดังกล่าวรวมเงินประกันการเสียชีวิตด้วย ต่อมา มารดาของนายจางอัน คิม ปรากฏตัวขึ้นหลังจากได้ยินข่าวนายจางอัน คิม เสียชีวิตและมารดาได้ยื่นฟ้องโดยมารดาอ้างว่าเธอควรจะได้รับเงินค่าชดเชยทั้งหมดตามข้อบังคับตามกฎหมายมรดกซึ่งทำให้มารดาของนายจางอัน คิม ชนะการพิจารณาคดีครั้งแรกของศาลแขวงปูซาน

¹⁶⁶ Ryumina (n 158).

ตารางที่ 3.2 ตารางเปรียบเทียบภาระผูกพันตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดู

ประเทศ	หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย					
	บิดา มารดา และบุตร	บุตรและ บิดา มารดา	สามีภริยา	ปู่ย่าตา ยาย และ หลาน	หลาน และปู่ย่า ตายาย	พี่ชาย พี่สาว และน้อง
สาธารณรัฐ ประชาชนจีน	ม.26 ว.1	ม.26 ว.2	ม.1059	ม.1074 ว.1	ม.1074 ว.2	ม.1075
ประเทศ สหรัฐอเมริกา						
California's Family Code	ม.3040	×	ม.720	×	×	×
Pennsylvania's Probate Code	ม.4321(2)	×	ม.4321 (1)	×	×	×
ประเทศ สาธารณรัฐ เกาหลี	ม.913	×	ม.826	×	×	×

จากตารางเปรียบเทียบแสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของบิดามารดามีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรทุกประเทศมีความคล้ายกันเป็นอย่างมาก แต่บางประเทศไม่ได้มีการกำหนดหน้าที่ของบุตรในการอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาไว้แต่โดยทั่วไปแล้วบุตรมีหน้าที่ต้องอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบุพการีของตนเองซึ่งเป็นจารีตประเพณีที่ปฏิบัติกันมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้ กฎหมายของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีความน่าสนใจเกี่ยวกับหน้าที่ของปู่ย่าตายายในการอุปการะเลี้ยงดูหลานและหลานก็มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูปู่ย่าตายายเช่นกันหากในกรณีที่บิดามารดาไม่สามารถอุปการะเลี้ยงดูปู่ย่าตายายได้หรือเสียชีวิตไปก่อนแล้วและพี่ชายหรือพี่สาวที่มีความสามารถทางการเงินมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูน้องเช่นเดียวกันหากบิดามารดาเสียชีวิตไปก่อนถือเป็นการกำหนดกฎหมายที่แสดงถึงความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวของสังคมจีนที่ให้ความสำคัญกับการดูแลกันในครอบครัวเป็นอย่างมาก ในการกำหนดหน้าที่ของปู่ย่าตายายหรือพี่ชาย พี่สาวถือเป็นเป็นอุดช่องว่างของการไม่

อุปการะเลี้ยงของบิดามารดาที่ไม่อุปการะเลี้ยงบุตรเพื่อให้ความสำคัญแก่บุคคลที่ถูกทอดทิ้งโดยกำหนดให้ญาติเป็นผู้มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูเพื่อสร้างความสัมพันธ์ของสถาบันครอบครัวในสังคมจีนให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้นและเป็นการแสดงถึงการบัญญัติกฎหมายที่คำนึงถึงความสำคัญของคนในครอบครัวจะต้องมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันจักไม่ทอดทิ้งบุคคลใดไว้ข้างหลังดังคำสอนของขงจื้อที่กล่าวถึงความกตัญญูของบุตรที่มีต่อบุพการีและความรักที่มีต่อสถาบันครอบครัวของสังคมจีน

ตารางที่ 3.3 ตารางเปรียบเทียบการก่การจัดมีให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดู

ประเทศ	การก่การจัดมีให้รับมรดก			
	การไม่อุปการะเลี้ยงดู	การละทิ้ง	การทอดทิ้งเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะขาดการติดต่อเป็นระยะเวลา 1 ปีอย่างต่อเนื่อง	การทอดทิ้งเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะขาดการติดต่อเป็นระยะเวลา 7 ปีอย่างต่อเนื่อง
ประเทศไทย	×	×	×	×
สาธารณรัฐประชาชนจีน	×	Civil Code of the People's Republic of China Article 1125 (3)	×	×
ประเทศสหรัฐอเมริกา	×	×	Pennsylvania's Probate, Estates, and Fiduciaries Code Article 2106	Probate Code of California Article 6452
ประเทศเกาหลี	Partial Amendment to the Civil Code Article 1004 (2)	×	×	×

จากตารางข้างต้นเป็นการเปรียบเทียบการกําจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งแต่ละประเทศมีการใช้ความหมายของการกําหนดการกําจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่มิอุปการะเลี้ยงดูไว้แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การกําจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ทายาททุกคนที่มีสิทธิรับมรดก หากทายาทกระทำการละทิ้งหรือละเลยไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกจะส่งผลให้ทายาทถูกกําจัดมิให้รับมรดกได้เช่นกัน นอกจากนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้กําหนดหลักเกณฑ์ของการกําจัดมิให้รับมรดกโดยมุ่งไปที่บิดามารดาที่ทอดทิ้งเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ผู้เขียนเห็นว่าถือเป็นการกําหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเพราะหากบิดาหรือมารดาคนใดละทิ้งหน้าที่ทอดทิ้งบุตรของตนไปบิดาหรือมารดาคนนั้นจะถูกกําจัดมิให้รับมรดกของบุตรได้

การกําหนดเหตุของการกําจัดมิให้รับมรดกของแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันซึ่งการกําจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการกําหนดเหตุของการกําจัดมิให้รับมรดกกรณีที่ทายาทได้ละทิ้งเจ้ามรดกส่งผลให้ทายาทถูกกําจัดมิให้รับมรดกได้ซึ่งหลักเกณฑ์การกําจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนนั้นระบุตัวผู้กระทำความผิดไว้คือทายาททุกคนที่มีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดก หากทายาทคนนั้นได้กระทำความผิดที่กำหนดไว้ทายาทคนนั้นจะถูกกําจัดมิให้รับมรดก ประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐเพนซิลเวเนียมีการกําหนดหลักเกณฑ์ของบิดามารดาละทิ้งบุตรไปเป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไปและในรัฐแคลิฟอร์เนียเป็นการกําหนดหลักเกณฑ์ในกรณีที่บิดาหรือมารดาได้ทอดทิ้งบุตรที่อายุต่ำกว่า 7 ปีและขาดการติดต่อกับบุตรเป็นระยะเวลาต่อเนื่องถือได้ว่าได้ละทิ้งบุตรไปส่งผลให้บิดามารดาถูกกําจัดมิให้รับมรดกซึ่งหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้ผู้กระทำจะระบุไว้อย่างชัดเจนว่าเป็นบิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรอายุต่ำกว่า 7 ปี โดยเหตุดังกล่าวนี้ไม่ได้ระบุถึงตัวทายาทคนอื่นเป็นผู้กระทำความผิดแต่อย่างใดแต่จะกําหนดเหตุของการทอดทิ้งหากผู้กระทำความผิดเป็นบิดามารดาจะถูกกําจัดมิให้รับมรดกของบุตรและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีกฎหมายที่กําหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการละเลยไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกซึ่งเป็นข้าราชการซึ่งกฎหมายดังกล่าวนี้ใช้บังคับได้ในเฉพาะบุคคลที่รับราชการเท่านั้นไม่ได้รวมถึงบุคคลธรรมดาแต่อย่างใด อย่างไรก็ตาม ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีได้มีการพยายามผลักดันให้พระราชบัญญัติคูราที่มีเงื่อนไขของการกําจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่บิดามารดาไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูไว้ซึ่งกฎหมายดังกล่าวจะมีผลบังคับใช้ในปี 2026 ซึ่งต้องติดตามกฎหมายดังกล่าวต่อไปเพราะมีความน่าสนใจและมีความเกี่ยวข้องกับการกําหนดความหมายของคำว่า “การไม่อุปการะเลี้ยงดู” เป็นเหตุที่ทำให้ทายาทถูกกําจัดมิให้รับมรดกได้

บทที่ 4

บทวิเคราะห์เกี่ยวกับการกําจัดมิให้รับมรดกตามกฎหมายไทย

ในบทนี้ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ปัญหาของกฎหมายเกี่ยวกับการกําจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากกฎหมายของไทยมิได้มีหลักเกณฑ์การกําจัดมิให้รับมรดกเพราะเหตุของการกระทำซึ่งทายาทมิได้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก โดยวิเคราะห์ถึงความเหมาะสมของหลักเกณฑ์การไม่อุปการะเลี้ยงดูในต่างประเทศ เช่น สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเพื่อนำมาเปรียบเทียบในการปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกําจัดมิให้รับมรดกของไทย

4.1 ปัญหาแนวคิดและวัฒนธรรมของการอุปการะเลี้ยงดู

ตามที่ได้นำเสนอบทที่ 2 เกี่ยวกับแนวคิดและวัฒนธรรมของการอุปการะเลี้ยงดูของไทยพบว่าแนวคิดและวัฒนธรรมของการอุปการะเลี้ยงดูในสังคมไทยสะท้อนถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่แตกต่างกันตามบริบทและสภาพแวดล้อม เช่น ครอบครัวขยาย ครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวข้ามรุ่น แนวคิดและวัฒนธรรมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการกำหนดความคาดหวังและหน้าที่ที่สมาชิกในครอบครัวควรปฏิบัติต่อกัน อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงของสังคมและปัญหาภายในครอบครัวทำให้แนวคิดเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการกําจัดมิให้รับมรดก ดังนี้

1. แนวคิดเรื่องความกตัญญูและบทบาทในครอบครัวไทย

สำหรับสังคมไทย การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบุคคลในครอบครัว โดยเฉพาะระหว่างบิดามารดาและบุตร ยึดโยงกับแนวคิดเรื่องความกตัญญูซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่ได้รับการปลูกฝังในวัฒนธรรมไทยซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อหลักเกณฑ์ของการกําจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่บุตรละเลยหน้าที่ เช่น การทอดทิ้งบิดามารดาที่ชราภาพหรือไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ แนวคิดเรื่องความกตัญญูควรส่งผลกระทบต่อการกําจัดมิให้รับมรดกเพื่อป้องกันการขัดต่อหลักคุณธรรมของครอบครัว อย่างไรก็ตาม การตีความเกี่ยวกับความกตัญญูอาจเกิดปัญหาในทางปฏิบัติ เช่น หากบุตรไม่ได้ส่งเสียเลี้ยงดูเพราะตนเองขาดทรัพยากรหรือเผชิญกับปัญหาส่วนตัว อาจทำให้การกำหนดหลักเกณฑ์การกําจัดมิให้รับมรดกเกิดความไม่แน่นอนได้

2. วัฒนธรรมของครอบครัวข้ามรุ่น

การอุปการะเลี้ยงดูในครอบครัวข้ามรุ่น เช่น กรณีที่ปู่ย่าตายายเป็นผู้เลี้ยงดูหลานเนื่องจากบิดามารดาของหลานทอดทิ้งทำให้หลานเติบโตมาโดยไม่ได้รับการเลี้ยงดูหรือสนับสนุนจากบิดามารดาซึ่งอาจเกิดปัญหาต่อการกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่บิดามารดาทอดทิ้งบุตรไว้กับปู่ย่าตายาย แต่ยังคงมีสิทธิได้รับมรดกอาจสร้างความไม่ยุติธรรมในครอบครัวได้ ความลักลั่นนี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการกำหนดหลักเกณฑ์ให้ศาลพิจารณาพฤติกรรมการละเลยหน้าที่ในกรณีเช่นนี้ได้

3. การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสมาชิกในครอบครัว

ในปัจจุบัน ผู้หญิงหรือมารดามีบทบาทสำคัญมากขึ้นทั้งในครอบครัวและสังคมซึ่งทำให้บทบาทของบิดาในฐานะผู้ดูแลครอบครัวลดลงในบางกรณี การตัดสินใจในครอบครัวจึงเปลี่ยนจากการมีหัวหน้าครอบครัวเพียงคนเดียวเป็นการตัดสินใจร่วมกันระหว่างคู่สมรสอาจเกิดปัญหาต่อการกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่การทอดทิ้งหน้าที่ระหว่างคู่สมรส เช่น สามีภริยาไม่ช่วยเหลือกันเมื่ออีกฝ่ายเจ็บป่วยหรืออยู่ในภาวะยากลำบาก อาจเป็นเหตุให้พิจารณาการกำจัดมิให้รับมรดกของคู่สมรส อย่างไรก็ตามการนิยามคำว่า “การละเลยหน้าที่” ของคู่สมรสในบริบทนี้ควรชัดเจน เพื่อป้องกันการใช้สิทธิดังกล่าวโดยมิชอบ

4. ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น การทำร้ายร่างกายหรือทอดทิ้งสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะเจ้ามรดกเป็นปัญหาที่เพิ่มขึ้นในสังคมไทย อาจเกิดปัญหาในการกำจัดมิให้รับมรดกได้ในกรณีที่ทายาทผู้มีพฤติกรรมรุนแรงยังคงมีสิทธิได้รับมรดกซึ่งอาจขัดต่อหลักความยุติธรรมและส่งผลกระทบต่อจริยธรรมในครอบครัว การเพิ่มบทบัญญัติที่ครอบคลุมกรณีความรุนแรงในครอบครัวอาจเป็นสิ่งสำคัญเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดได้รับประโยชน์จากเจ้ามรดก

แนวคิดและวัฒนธรรมการอุปการะเลี้ยงดูในสังคมไทยมีอิทธิพลต่อการพิจารณาสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวซึ่งหากไม่ปรับปรุงให้ครอบคลุมกรณีการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูอาจนำไปสู่ความไม่ยุติธรรมในการแบ่งมรดก การกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน เช่น การตีความคำว่า การละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู ความกตัญญูและการกำหนดบทลงโทษสำหรับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมจะช่วยสร้างความสมดุลในระบบกฎหมายมรดกไทยและส่งเสริมความรับผิดชอบในครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

4.2 ปัญหาการกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายไทย

ตามที่ได้นำเสนอในบทก่อนในเรื่องของหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายโดยกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตร ตามมาตรา 1563 และมาตรา 1564 ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา ตามมาตรา 1461 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทายาทโดยธรรมในลำดับอื่น ๆ กฎหมายไม่ได้มีการกำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูไว้ เช่น พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ปู่ย่าตายาย ลุงป้าน้าอา บุคคลเหล่านี้ไม่ได้มีหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดู อย่างไรก็ตาม บุคคลเหล่านี้แม้กฎหมายจะไม่ได้กำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกแต่มีสิทธิเป็นทายาทโดยธรรมได้รับมรดกของเจ้ามรดกได้ตามมาตรา 1629

จากการศึกษากฎหมายของต่างประเทศผลการศึกษาพบว่า กฎหมายแพ่งของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนได้กำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายโดยกำหนดหน้าที่ให้บุคคลทุกคนในครอบครัวจะต้องให้การอุปการะเลี้ยงดูและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งในมาตรา 26 ได้กำหนดหน้าที่ของบิดามารดาและบุตรจะต้องเลี้ยงดู ให้การศึกษาและปกป้องบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและบุตรจะต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือบิดามารดาของตนเมื่อมีความสามารถในการเงินซึ่งสามารถช่วยเหลือบิดามารดาได้ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาและบุตรในการกำหนดหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยากฎหมายแพ่งของจีนได้กำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันไว้ในมาตรา 1059 โดยสามีภริยาจะต้องให้การสนับสนุนและช่วยเหลือซึ่งกันและกันแม้ว่าในยามที่อีกฝ่ายลำบาก อีกฝ่ายหนึ่งที่มีความสามารถในการเงินจะต้องให้การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะเห็นได้ว่า กฎหมายแพ่งของจีนได้มีการกำหนดหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดูไว้เหมือนกฎหมายของไทย นอกจากนี้ กฎหมายแพ่งของจีนได้กำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูในความสัมพันธ์ระหว่างปู่ย่าตายายและหลานตามมาตรา 1074 ความสัมพันธ์ระหว่างพี่ชายพี่สาวและน้องไว้ด้วย ตามมาตรา 1075 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัวซึ่งไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะบิดามารดาและบุตร สามีภริยาเท่านั้นแต่กำหนดหน้าที่ตามกฎหมายในการอุปการะเลี้ยงดูและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกฎหมายให้ครอบคลุมถึงญาติที่ใกล้ชิดกันในสายโลหิตเดียวกันเพื่อให้ทุกคนในครอบครัวหน้าที่ตามกฎหมายที่จะต้องอุปการะเลี้ยงดูให้การสนับสนุนและช่วยเหลือกัน

การพิจารณาถึงทายาทลำดับใดที่จะสามารถถูกจำกัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูโดยขอบเขตของการพิจารณาความสัมพันธ์ของทายาทมีดังต่อไปนี้

ประการแรก ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกและมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย

ทายาทโดยธรรมที่จะมีสิทธิรับมรดกและมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย ได้แก่ บิดามารดาและบุตร ตามมาตรา 1563 และมาตรา 1564 สามัญญะตามมาตรา 1461 ซึ่งเป็นทายาทโดยธรรมที่กฎหมายกำหนดให้มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูกันตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ผู้รับบุตรบุญธรรมไม่มีสิทธิได้รับมรดกของบุตรบุญธรรมแต่บุตรบุญธรรมมีสิทธิได้รับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมได้ ตามมาตรา 1627 ประกอบมาตรา 1629 (1) แต่ความสัมพันธ์ของบุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรมไม่ได้มีกฎหมายที่กำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันแต่อย่างใด

หลักเกณฑ์การกำกวมให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร ตามมาตรา 1606 ไม่มีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเหตุของการกำกวมให้รับมรดกที่เกี่ยวข้องกับการไม่อุปการะเลี้ยงดูไว้ซึ่งทำให้เกิดปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมไทยเกี่ยวกับปัญหาการทอดทิ้งบุตร การไม่อุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาแม้ว่าทายาทจะไม่ได้อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกสามารถมีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกได้ เช่น บิดามารดาไม่ได้ให้การอุปการะเลี้ยงดูบุตร บิดามารดาสามารถมีสิทธิรับมรดกของบุตรได้

ประการที่สอง ทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกแต่ไม่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย

ทายาทโดยธรรมที่มีสิทธิรับมรดกแต่ไม่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย ได้แก่ ปู่ย่าตายาย พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ลุงป้าน้าอา กล่าวคือกฎหมายไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้ปู่ย่าตายายจะต้องอุปการะเลี้ยงดูหลาน พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกันหรือพี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันไม่ได้กำหนดหน้าที่ให้ต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ลุงป้าน้าอาไม่มีกฎหมายกำหนดให้อุปการะเลี้ยงดูหลานเช่นเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างญาติที่กล่าวมาข้างต้นกฎหมายไม่ได้กำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันไว้แต่มีสิทธิได้รับมรดกตามลำดับของทายาทที่กฎหมายกำหนดไว้ตามกฎหมายแต่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรม

ตารางที่ 4.1 ความสัมพันธ์ของทายาทผู้มีสิทธิได้รับมรดกและมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายไทย

ความสัมพันธ์	ทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิได้รับมรดก	หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย
บุตรและบิดามารดา	ม.1629 (1)	ม. 1563
บิดามารดาและบุตร	ม.1629 (2)	ม. 1564
สามัญญะ	ม.1629 วรรคท้าย	ม. 1461
พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน	ม. 1629 (3)	×

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ความสัมพันธ์	ทายาทโดยธรรมผู้มีสิทธิได้รับมรดก	หน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย
พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน	ม. 1629 (4)	×
ปู่ย่าตายาย	ม. 1629 (5)	×
ลุงป้าน้าอา	ม. 1629 (6)	×
ผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม	ม. 1629 (1) + 1627	ม. 1598/28
ผู้ปกครองกับผู้อยู่ในปกครอง	×	ม. 1564 วรรคหนึ่ง

จากการศึกษาผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อกฎหมายได้กำหนดหน้าที่ระหว่างความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตร ความสัมพันธ์ของสามีภริยา การกำหนดหลักเกณฑ์ของการกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูสมควรกำหนดหลักเกณฑ์ให้สอดคล้องกับกฎหมายมรดกของไทย กล่าวคือ หลักเกณฑ์ของการไม่อุปการะเลี้ยงดูเป็นเหตุให้ถูกกำจัดมิให้รับมรดกจะบังคับใช้ได้กับบุคคลที่มีความสัมพันธ์ตามกฎหมายมีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน เช่น การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างบิดามารดาและบุตร การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยา การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม การอุปการะเลี้ยงดูระหว่างผู้ปกครองกับผู้อยู่ในปกครองเนื่องจากกฎหมายของไทยไม่ได้กำหนดหน้าที่ของปู่ย่าตายายหรือพี่ชายพี่สาวและน้องไว้อย่างเช่นกับกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน แม้ว่าทายาทในลำดับที่ (3) พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน (4) พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน (5) ปู่ย่าตายาย (6) ลุงป้าน้าอา จะมีสิทธิได้รับมรดกของเจ้ามรดกตามลำดับหรือตามหลักญาติสนิทตัดญาติห่างแต่ไม่ได้มีกฎหมายกำหนดหน้าที่ให้ทายาทที่กล่าวถึงข้างต้นต้องอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก ดังนั้น ทายาทที่กล่าวถึงข้างต้นจึงไม่ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก

4.3 ปัญหาและความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายมรดกของประเทศไทย

4.3.1 ปัญหาในการปรับปรุงกฎหมายมรดกของประเทศไทย

กฎหมายไทยในปัจจุบันมิได้กำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกให้เป็นเหตุแห่งการกำจัดมิให้รับมรดกโดยชัดเจน เนื่องจากหลักการของมาตรา 1606 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เป็นการกำจัดมิให้รับมรดกของทายาทที่มีพฤติการณ์เจตนาฆ่าเจ้ามรดก การประพฤติดนเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้ามรดก การปลอมแปลงพินัยกรรม การข่มขู่หรือฉ้อฉลเพื่อให้เจ้ามรดกเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวยังคงมีช่องว่างไม่ได้ครอบคลุมถึงกรณีที่ทายาทละเลยหน้าที่การอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกซึ่งเป็นปัญหาที่อาจนำไปสู่ความไม่ธรรมต่อเจ้ามรดกได้ เช่น ทายาทที่ละเลยการดูแลบุพการียังคงมีสิทธิในการรับมรดกเนื่องจากกฎหมายไม่มีบทบัญญัติในการพิจารณาเหตุของการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู

ปัญหาหลักที่เกิดขึ้น คือ ข้อจำกัดของนิยาม “ผู้ไม่สมควร” ที่ไม่ได้ระบุถึงการละเลยหน้าที่ในครอบครัว เช่น การทอดทิ้งหรือการไม่ดูแลบุพการีที่แก่ชรา อาจนำไปสู่สถานการณ์ที่บิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัวที่ไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวยังคงได้รับสิทธิในมรดกตามกฎหมาย ผลที่เกิดขึ้นอาจเกิดความไม่เป็นธรรมหรือความยุติธรรมในสังคม โดยเฉพาะกรณีที่เจ้ามรดกเคยถูกทอดทิ้งหรือไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากทายาท

ประเด็นที่สำคัญอีกประการ คือ ความไม่สอดคล้องกับบริบททางสังคมในปัจจุบัน เกิดจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การทอดทิ้งบุตรหรือการไม่ปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวเพิ่มขึ้น สถานการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายมรดกของไทยให้ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของสังคมเพื่อป้องกันการใช้สิทธิในการรับมรดกของทายาทผู้ที่ไม่สมควรได้รับ นอกจากนี้ ความชัดเจนของตัวบทกฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกกรณีการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูยังอาจส่งผลเกิดความไม่เท่าเทียมในการพิจารณาคดีและอาจทำให้ผู้เสียหายต้องพึ่งพาการตีความจากศาลโดยไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจน

ดังนั้น การเพิ่มบทบัญญัติที่ครอบคลุมถึงกรณีการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูในมาตรา 1606 จะช่วยช่องว่างของกฎหมาย สร้างความยุติธรรมในระบบกฎหมายมรดกและป้องกันการใช้สิทธิที่ไม่เหมาะสมของทายาทที่ไม่สมควรได้รับมรดก

4.3.2 ความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมายมรดกของประเทศไทย

การที่ทายาทผู้ทอดทิ้งเจ้ามรดกยังคงมีสิทธิได้รับมรดกตามกฎหมายไทยในปัจจุบันแม้จะไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู ส่งผลกระทบต่อสังคมในหลายด้าน ทั้งในเชิงคุณธรรม กฎหมาย ดังนี้

4.3.2.1 การขาดความยุติธรรมในสังคม

การที่ทายาทผู้ทอดทิ้งเจ้ามรดกยังคงมีสิทธิได้รับมรดก อาจถูกมองว่าไม่เป็นธรรมต่อเจ้ามรดกหรือผู้ที่ได้อุปการะเลี้ยงดูอย่างแท้จริง เช่น บุคคลที่ไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดา แต่กลับต้องยอมให้บิดามารดาได้รับมรดกเมื่อบุตรเสียชีวิตซึ่งเป็นการขัดต่อหลักคุณธรรมที่ควรสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวอย่างเหมาะสมได้รับสิทธิมากกว่า

4.3.2.2 ส่งเสริมพฤติกรรมการทอดทิ้งในครอบครัว

เมื่อกฎหมายยังคงให้สิทธิในการรับมรดกแก่ทายาทผู้ทอดทิ้งเจ้ามรดก อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมของการละเลยหน้าที่ในครอบครัว ซึ่งทายาทผู้ทอดทิ้งเจ้ามรดกอาจรู้สึว่าการกระทำดังกล่าวไม่ส่งผลต่อสิทธิทางกฎหมาย ส่งผลให้การทอดทิ้งเจ้ามรดกหรือการไม่ปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นโดยไม่มีการเกรงกลัวบทลงโทษทางกฎหมาย

4.3.2.3 ผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบกฎหมาย

ประชาชนอาจเกิดความสงสัยในความยุติธรรมของระบบกฎหมาย เนื่องจากกฎหมายในปัจจุบันไม่ได้สะท้อนถึงการปกป้องสิทธิของผู้เสียหาย เช่น บุตรที่ถูกทอดทิ้ง กรณีนี้อาจทำให้สังคมเกิดความไม่เชื่อมั่นในกฎหมายมรดกและเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายเพื่อสร้างความสมดุลในครอบครัวและสังคม

4.3.2.4 การขัดต่อค่านิยมครอบครัวในสังคมไทย

ค่านิยมในสังคมไทยให้ความสำคัญกับความกตัญญูและหน้าที่ในครอบครัว เมื่อทายาทละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูยังคงมีสิทธิในการรับมรดก อาจส่งผลกระทบในด้านเชิงลบต่อค่านิยมดังกล่าวนี้ทำให้เกิดความสับสนในสังคมเกี่ยวกับการส่งเสริมพฤติกรรมที่เหมาะสมในครอบครัว

4.3.2.5 ความไม่สอดคล้องกับกฎหมายในต่างประเทศ

กฎหมายในต่างประเทศ เช่น ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนมีบทบัญญัติที่กำหนดให้ทายาทที่ละทิ้งผู้ตายสามารถถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้ ประเทศสหรัฐอเมริกาในรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดว่าบิดามารดาจะไม่ได้รับมรดกหากได้ทอดทิ้งบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและขาดการติดต่อกับบุตรอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 7 ปี ขณะที่ในรัฐเพนซิลเวเนียระบุชัดเจนว่าบิดามารดา สามเษหรือภริยาที่ละเลยเจ้ามรดกเป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไปจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีบทบัญญัติให้ผู้ที่ไม่อุปการะเลี้ยงดูข้าราชการจะไม่สามารถรับเงินบำเหน็จบำนาญของข้าราชการที่เป็นบุตรได้นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคูฮาราซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในปี 2026 กำหนดให้การละเลยอุปการะเลี้ยงดูผู้เยาว์เป็นเหตุแห่งการกำจัดมิให้รับมรดก ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีบทบัญญัติในลักษณะเดียวกันนี้ซึ่งอาจเป็นช่องว่างที่ควรได้รับการพิจารณาปรับปรุงเพื่อให้กฎหมายของ

ประเทศไทยสามารถตอบสนองต่อประเด็นปัญหาดังกล่าวในบริบทของสังคมไทยได้อย่างเหมาะสมและอาจทำให้ประเทศไทยถูกมองว่าขาดความก้าวหน้าในการปกป้องสิทธิในการรับมรดก

4.4 การเปรียบเทียบแนวทางกฎหมายในต่างประเทศ

จากการศึกษากฎหมายในต่างประเทศพบว่า หลายประเทศได้ปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมของแต่ละประเทศ มีดังต่อไปนี้

4.4.1 สาธารณรัฐประชาชนจีน

กฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกของทายาทในกรณีที่มิปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวหรือกระทำการไม่เหมาะสมต่อเจ้ามรดก โดยหลักการสำคัญในกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนเน้นถึงการสร้างความสมดุลระหว่างสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในครอบครัว โดยอาศัยหลักปรัชญาลัทธิขงจื๊อที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อกฎหมายครอบครัวของสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเน้นย้ำถึงความกตัญญูต่อบุพการีและการอุปการะเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัวถือเป็นรากฐานของสังคมและศีลธรรมอันดี ดังนั้น การละเลยหน้าที่ในครอบครัวหรือการทอดทิ้งเจ้ามรดกถือเป็นการกระทำที่ร้ายแรงและอาจนำไปสู่การถูกกำจัดมิให้รับมรดก

บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน มาตรา 1125 (3) ระบุว่า ทายาทที่ละทิ้งเจ้ามรดกหรือกระทำการขัดขวางหรือกีดกันทายาททั้งทางกายและใจจะถูกกำจัดมิให้รับมรดก นอกจากนี้ มาตรา 1130 วรรคสี่ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีนกำหนดว่า หากทายาทไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกทายาทคนนั้นจะได้รับส่วนแบ่งมรดกน้อยลง

แนวทางปฏิบัติที่สำคัญทางกฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีน การกำจัดมิให้รับมรดกสามารถทำได้ในกรณีที่ทายาทละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู เช่น การไม่ดูแลเจ้ามรดกที่แก่ชราหรือไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ นอกจากนี้ ศาลให้ความสำคัญกับหลักฐานที่เจ้ามรดกสามารถแสดงได้ เช่น การบันทึกพฤติกรรมของทายาทที่ละทิ้งหรือทำร้ายเจ้ามรดก กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนยังคงรักษาสมดุลด้วยการพิจารณาความหนักเบาของการกระทำ หากทายาทสามารถแสดงการสำนึกผิดและได้รับการให้อภัยจากเจ้ามรดกหรือแสดงให้เห็นว่ากลับมาปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัว กฎหมายอาจพิจารณาให้ทายาทยังคงมีสิทธิในการรับมรดกได้ นอกจากนี้ ผลดีของการมีหลักเกณฑ์ในการกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากทายาทไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูสามารถลด

ความรุนแรงในครอบครัวได้เพราะการมีกฎหมายที่เข้มงวดจะช่วยสร้างแรงจูงใจให้ทนายปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างดีที่สุดและสะท้อนคุณค่าความกตัญญูที่เป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมจีน

เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายมรดกของประเทศไทยตามมาตรา 1606 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้ครอบคลุมถึงกรณีการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู ดังนั้น กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีบทบัญญัติที่ชัดเจนและสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายไทยได้ โดยเฉพาะในกรณีที่บิดามารดาละทิ้งหรือไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตร

4.4.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

กฎหมายมรดกในประเทศสหรัฐอเมริกามีความหลากหลายเนื่องจากแต่ละรัฐสามารถกำหนดกฎหมายเฉพาะของตนเอง อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ทั่วไปเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกมักพิจารณาแนวทางของ Common Law และแนวทางตามคำพิพากษาของศาลซึ่งเน้นถึงความยุติธรรมและความเหมาะสมในบริบทของครอบครัวในแต่ละรัฐ กฎหมายของสหรัฐอเมริกามีหลักเกณฑ์ที่เรียก Slayer Rule ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถป้องกันมิให้บุคคลที่จงใจทำให้ผู้อื่นเสียชีวิตได้รับส่วนแบ่งจากทรัพย์สินของเจ้ามรดก กรณีนี้มีลักษณะคล้ายกับกฎหมายของประเทศไทยในมาตรา 1606 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนี้ หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกกรณีของการละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู มีบังคับใช้ในรัฐแคลิฟอร์เนียและรัฐเพนซิลเวเนียซึ่งหลักเกณฑ์จะมีความแตกต่างกันไปเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของแต่ละรัฐ

ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างกฎหมายของประเทศไทยกับกฎหมายของประเทศไทย คือ ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Common Law โดยศาลจะตีความเพิ่มเติมในบริบทที่กว้างขึ้น เช่น การละเมิดหน้าที่ในครอบครัว การกำจัดมิให้รับมรดกของบิดามารดาที่ทอดทิ้งบุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ในขณะที่ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมาย Civil Law กฎหมายจำกัดเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกแค่ในบางกรณี เช่น เจตนาฆ่าเจ้ามรดก การประทุพติตเป็นปฏิปักษ์ต่อเจ้ามรดก การปลอมแปลงพินัยกรรม การข่มขู่หรือฉ้อฉลเพื่อให้เจ้ามรดกเปลี่ยนแปลงพินัยกรรม

อย่างไรก็ดี กฎหมายของประเทศไทยแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการปรับใช้ โดยเฉพาะการขยายขอบเขตของการกำจัดมิให้รับมรดกให้ครอบคลุมถึงกรณีละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูในครอบครัวซึ่งประเทศไทยสามารถศึกษาและนำมาปรับใช้ได้ เช่น การเพิ่มบทบัญญัติให้เจ้ามรดกสามารถระบุในพินัยกรรมเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกของทนายที่ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูหรือการกำหนดนิยามที่ชัดเจนเกี่ยวกับการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู

4.4.3 ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี

กฎหมายมรดกของสาธารณรัฐเกาหลีได้มีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยล่าสุดมีการผลักดันพระราชบัญญัติกูฮารา (Goohara Act) ซึ่งสะท้อนถึงความพยายามของ

ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีในการจัดการปัญหาความไม่เป็นธรรมในกรณีที่ยายาทละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกแต่ยังคงมีสิทธิได้รับมรดก

สาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติคูฮารามีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดมิให้รับมรดกได้โดยเจ้ามรดกสามารถแสดงเจตนากำจัดมิให้รับมรดกโดยพินัยกรรมหากทายาทละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกในขณะที่ยังเป็นผู้เยาว์หรือยังไม่บรรลุนิติภาวะหรือในกรณีที่เจ้ามรดกมิได้ทำพินัยกรรมไว้ ทายาทสามารถยื่นฟ้องต่อศาลครอบครัวเพื่อขอให้กำจัดมิให้รับมรดกของบุคคลที่ได้ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกในขณะที่เป็นผู้เยาว์หรือยังไม่บรรลุนิติภาวะ

อย่างไรก็ดี แม้ว่ากฎหมายของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เช่น ร่างพระราชบัญญัติคูฮารา จะมีจุดเด่นในการกำหนดเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกเนื่องจากการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู แต่ในทางปฏิบัติ อาจเกิดปัญหาข้อพิพาทระหว่างทายาทที่ใช้สิทธิดังกล่าวในทางมิชอบและทายาทที่ถูกกล่าวหาว่าละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู ในกรณีที่ทายาทฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้กำจัดมิให้รับมรดกของทายาทอีกฝ่ายหนึ่ง อาจมีข้อสงสัยว่า การดำเนินคดีดังกล่าวเกิดจากข้อพิพาทส่วนตัวที่มีอยู่เดิมหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ทายาทผู้ยื่นคำร้องอาจมีปัญหาความขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพย์สินกับทายาทอีกฝ่ายอยู่ก่อนแล้วและอาศัยข้อกำหนดในกฎหมายเป็นเครื่องมือในการสร้างความได้เปรียบในคดีมรดกได้ ศาลอาจต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานอย่างรอบคอบเพื่อป้องกันการฟ้องร้องในลักษณะการลั่นแกล้ง (Vexations Litigation) ประเด็นนี้สะท้อนถึงความท้าทายในการพิจารณาของศาลที่ต้องมีการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบเพื่อป้องกันการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต (Abuse of Right) ซึ่งอาจบั่นทอนเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความรับผิดชอบในครอบครัวได้

4.5 ความเหมาะสมและข้อจำกัดในการพัฒนากฎหมายมรดกไทย

4.5.1 ความเหมาะสมของหลักเกณฑ์ในต่างประเทศกับบริบทของประเทศไทย

การศึกษาหลักเกณฑ์ในต่างประเทศ ได้แก่ สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสาธารณรัฐเกาหลี พบว่ากฎหมายของแต่ละประเทศมีแนวทางที่น่าสนใจในการกำจัดมิให้รับมรดกของทายาทที่ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งบางแนวทางมีความเหมาะสมที่จะปรับใช้ในบริบทของไทย

กฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีหลักเกณฑ์ที่เน้นความกตัญญูและมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกกรณีของทายาทละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู การละทิ้งเจ้ามรดกหรือการกระทำร้ายแรงอื่น ๆ เช่น การละทิ้งเจ้ามรดกที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ เป็นเหตุให้ทายาทถูก

กําลังมีให้รับมรดก สำหรับความเหมาะสมที่สามารถปรับใช้กับกฎหมายของประเทศไทยโดยให้ ความสำคัญกับแนวคิด ความกตัญญู เช่นเดียวกับสาธารณรัฐประชาชนจีน การปรับใช้หลักเกณฑ์ ดังกล่าวในประเทศไทยจึงมีความเป็นไปได้ โดยการกำหนดเหตุแห่งการกําลังมีให้รับมรดกกรณีทายาท ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู เช่น การทอดทิ้งบิดามารดาที่แก่ชรา การทอดทิ้งบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติ ภาวะ เป็นต้น

กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่น่าสนใจสำหรับการพัฒนากฎหมาย ของประเทศไทย คือ การนำหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องจากประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งกำหนดเงื่อนไขที่ชัดเจน เกี่ยวกับการขาดการติดต่อหรือละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูมาใช้เป็นต้นแบบ เช่น ในรัฐ แคลิฟอร์เนีย หากบุพการีขาดการติดต่อกับบุตรเป็นระยะเวลา 7 ปี จะถือเป็นการทอดทิ้งบุตรเป็นเหตุ ให้ถูกกําลังมีให้รับมรดกได้และในรัฐเพนซิลเวเนีย การขาดการติดต่อระหว่างบุพการีกับบุตรหรือ ระหว่างคู่สมรสเป็นระยะเวลา 1 ปี จะถือเป็นการทอดทิ้งเจ้ามรดกเป็นเหตุให้ถูกกําลังมีให้รับมรดกได้ เช่นกัน หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีความเหมาะสมที่จะปรับใช้ในบริบทของประเทศไทยเนื่องจากสามารถ สะท้อนถึงแนวคิดความรับผิดชอบในครอบครัวซึ่งเป็นค่านิยมที่สำคัญของสังคมไทย การกำหนด ระยะเวลาที่ชัดเจนเกี่ยวกับการขาดการติดต่อระหว่างเจ้ามรดกและทายาทจะช่วยลดความคลุมเครือใน การตีความของศาลและส่งเสริมความยุติธรรมในระบบกฎหมายมรดกไทย

ร่างพระราชบัญญัติคูหาของประเทศไทยกำหนดให้เจ้ามรดกสามารถกําลังมีให้ รับมรดกของทายาทที่ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูได้ผ่านพินัยกรรมหรือให้ทายาทอื่นที่มีสายตรง กับเจ้ามรดกยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อพิจารณาเหตุแห่งการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู หลักเกณฑ์นี้ สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้

วัฒนธรรมของประเทศไทยมีความคล้ายคลึงกับสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐ เกาหลีในแง่ของการเน้นบทบาทของบุคคลในครอบครัวและความกตัญญู การเพิ่มบทบัญญัติที่คำนึงถึง หน้าที่ความรับผิดชอบของบุคคลในครอบครัวจะได้รับการยอมรับในสังคม

4.5.2 ข้อจำกัดด้านการบังคับใช้กฎหมาย

แม้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์ของการกําลังมีให้รับมรดกเนื่องจากการละเลยหน้าที่ในการ อุปการะเลี้ยงดูจะเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมในเชิงหลักการ แต่ยังคงมีข้อจำกัดด้านการบังคับใช้ที่ ควรพิจารณา ดังนี้

1. ความยากลำบากในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง

การบังคับใช้กฎหมายที่อาศัยเหตุผลว่า “การละเลยหน้าที่” หรือ “การขาดการติดต่อ” จำเป็นต้องมีหลักฐานที่ชัดเจน เช่น หลักฐานแสดงการขาดการติดต่อเป็นระยะเวลาที่กำหนดหรือ พฤติกรรมที่แสดงถึงการละเลยหน้าที่ ในบางกรณี อาจเกิดปัญหาการตีความ เช่น การขาดการติดต่อ

ระหว่างเจ้ามรดกกับทายาทเกิดจากความขัดแย้งที่เจ้ามรดกมีส่วนร่วมหรือสาเหตุที่อยู่นอกเหนือการควบคุมของทายาท เช่น ปัญหาทางเศรษฐกิจหรือสุขภาพ

2. การตีความและดุลยพินิจของศาล

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดมิให้รับมรดกต้องอาศัยดุลยพินิจของศาลในการพิจารณาว่าการกระทำของทายาทเข้าข่ายการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูหรือไม่ การขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนและรายละเอียดในการพิสูจน์ อาจทำให้การตัดสินของศาลมีความไม่สอดคล้องกันในแต่ละกรณี

3. ความเสี่ยงของการใช้กฎหมายในทางมิชอบ

อาจมีกรณีที่ทายาทรายหนึ่งยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อกำจัดสิทธิของทายาทรายอื่น โดยไม่ได้เกิดจากการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูอย่างแท้จริง แต่เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแบ่งมรดก การใช้กฎหมายในทางมิชอบ (Abuse of Right) อาจบั่นทอนเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งเน้นความยุติธรรมในครอบครัว

4. ความขัดแย้งในค่านิยมและวัฒนธรรมครอบครัวไทย

ในบางกรณี การกำหนดเงื่อนไขที่เข้มงวดเกี่ยวกับการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู อาจถูกมองว่าเป็นการล้ำเส้นในความสัมพันธ์ภายในครอบครัวซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างแนวคิดกฎหมายกับค่านิยมดั้งเดิมในสังคมไทย แม้ว่าการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อกำจัดมิให้รับมรดกในกรณีที่บิดามารดาละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูหรือทอดทิ้งบุตรหรือคู่สมรสที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้จะเป็นมาตรการที่ส่งเสริมความยุติธรรมและความรับผิดชอบในครอบครัว แต่ในบริบทของสังคมไทย อาจเผชิญกับความขัดแย้งกับค่านิยมดั้งเดิมที่เน้นถึงบทบาทของลูกในฐานะผู้กตัญญู ในกรณีที่เจ้ามรดกใช้สิทธิกำจัดมิให้รับมรดกบิดามารดาเนื่องจากละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู เจ้ามรดกอาจถูกมองว่าเป็น ลูกเนรคุณ ซึ่งขัดแย้งกับค่านิยมดั้งเดิมที่ยึดถือว่าบุตรมีหน้าที่กตัญญูและเคารพบิดามารดาไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม ปัญหานี้อาจนำไปสู่การวิพากวิจารณ์ในสังคม เจ้ามรดกอาจเผชิญแรงกดดันจากครอบครัวหรือชุมชนที่ยึดมั่นในค่านิยมดังกล่าว แม้ว่าการกระทำของเจ้ามรดกจะเป็นไปตามสิทธิที่กฎหมายรองรับและการสร้างความขัดแย้งในครอบครัวเนื่องจากการใช้สิทธิดังกล่าวอาจกลายเป็นต้นเหตุของความแตกแยกในครอบครัว เมื่อสมาชิกในครอบครัวมีความเห็นไม่ตรงกันเกี่ยวกับการกระทำดังกล่าว

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นปัญหาการไม่อุปการะเลี้ยงของทายาทเป็นเหตุให้เป็นเหตุให้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดก โดยกฎหมายมรดกของไทยในปัจจุบันไม่ได้มีหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่จะมาบังคับใช้ในกรณีดังกล่าว เนื่องจากกฎหมายมรดกของไทยในปัจจุบันได้บังคับใช้อย่างยาวนานไม่ได้มีการแก้ไขกฎหมายให้เข้ากับบริบทของสังคมในยุคที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปซึ่งทำให้กฎหมายมรดกของไทยที่บังคับใช้ในปัจจุบันอาจไม่ทันต่อยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงและทันต่อเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบัน

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาพบว่าสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับความกตัญญูต่เวที การให้ความเคารพต่อผู้สูงอายุเป็นสำคัญซึ่งเป็นหลักปรัชญาแนวคิดขงจื้อที่การอุปการะเลี้ยงดูบิดามารดาถือเป็นหน้าที่ความรับผิดชอบที่สำคัญเป็นอย่างมากจึงทำให้กฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีจึงเน้นถึงความสำคัญในการบังคับให้บุคคลในครอบครัวมีหน้าที่ตามกฎหมายในการทำหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัว หากทายาทไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมายจะถูกกำจัดมิให้รับมรดก อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมของประเทศไทยก็มีความคล้ายคลึงกับวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเช่นเดียวกันเพราะความกตัญญูต่อบุคคลในครอบครัวและผู้สูงอายุเป็นหลักคำสอนที่ปฏิบัติต่อกันมาอย่างยาวนาน ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับการกำจัดมิให้รับมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศสาธารณรัฐเกาหลีจึงอาจนำมาปรับใช้กับกฎหมายมรดกของประเทศไทยได้เพื่อช่วยส่งเสริมด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของบุคคลในครอบครัวได้เป็นอย่างดี สำหรับวัฒนธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาจะมุ่งเน้นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและสิทธิส่วนบุคคลซึ่งเจ้ามรดกสามารถแสดงเจตนาในการยกมรดกให้แก่ทายาทโดยพินัยกรรมซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของแนวคิดเสรีนิยมกับสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลมากกว่าการกำหนดหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย สำหรับประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์

ของบุคคลในครอบครัวมากกว่าเสรีภาพส่วนบุคคล การนำระบบที่มีความคล้ายกับประเทศสหรัฐอเมริกา มาใช้อาจไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม หลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดระยะเวลาของทนายในการไม่ปฏิบัติหน้าที่เลี้ยงดูถือเป็นหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมที่สามารถนำมาปรับใช้กับกฎหมายมรดกของประเทศไทยได้

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างของกฎหมายมรดกของแต่ละประเทศ ได้แก่ กฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีน กฎหมายมรดกของสหรัฐอเมริกาในรัฐแคลิฟอร์เนียและรัฐเพนซิลเวเนีย กฎหมายมรดกของประเทศสาธารณรัฐเกาหลี พบว่า กฎหมายมรดกของแต่ละประเทศมีแนวทางในการกำจัดการมรดกของทนายที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกที่แตกต่างกัน กฎหมายมรดกของสาธารณรัฐประชาชนจีนมีการบัญญัติกฎหมายไว้อย่างชัดเจนหากทนายได้ละทิ้งเจ้ามรดก โดยมีการกำหนดหน้าที่ของทนายทุกคนจะต้องอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกันตามกฎหมาย ในขณะที่กฎหมายมรดกของสหรัฐอเมริกามีความแตกต่างกันในแต่ละรัฐ โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ของระยะเวลาที่ทนายไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกไว้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีมีประเด็นที่น่าสนใจและได้มีการผลักดันกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดการมรดกเนื่องจากทนายไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู เรียกว่า ร่างพระราชบัญญัติคูซาราซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในปี 2026 โดยร่างกฎหมายดังกล่าวนี้ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการกำจัดการมรดกของทนายที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกไว้อย่างชัดเจน

ข้อยกเว้นที่ส่งผลให้ทนายกลับมามีสิทธิรับมรดกของเจ้ามรดกได้ ตามมาตรา 1606 วรรคท้ายได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในกรณีที่เจ้ามรดกให้อภัยต่อทนายที่กระทำการเป็นเหตุให้ถูกกำจัดการมรดก โดยจะต้องให้อภัยแก่ทนายเป็นลายลักษณ์อักษร จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์การให้อภัยแก่ทนายนั้นสามารถให้อภัยแก่ทนายที่กระทำความผิดทั้ง 5 เหตุตามมาตรา 1606 ดังนั้น ข้อยกเว้นที่ส่งผลให้ทนายกลับมามีสิทธิรับมรดกได้จะมีผลกับหลักเกณฑ์ของการกำจัดการมรดกฐานเป็นผู้ไม่อุปการะเลี้ยงดูด้วยเช่นกัน กล่าวคือ หากเจ้ามรดกให้อภัยแก่ทนายที่กระทำการตามเหตุข้างต้น เจ้ามรดกสามารถให้อภัยแก่ทนายได้เป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้

จากการศึกษากฎหมายของสาธารณรัฐประชาชนจีนเกี่ยวกับข้อยกเว้นที่ส่งผลให้ทนายกลับมามีสิทธิรับมรดกได้นั้นมีความคล้ายกับกฎหมายมรดกของประเทศไทยแต่จะมีความแตกต่างกันในเรื่องเจ้ามรดกให้อภัยแก่ทนายซึ่งมีการกำหนดหลักเกณฑ์ของการให้อภัยของทนายโดยเจ้ามรดกจะสามารถถอนการกำจัดการมรดกได้เฉพาะบางเหตุเท่านั้น¹⁶⁷ เช่น การให้อภัยแก่ทนายที่ละทิ้งหรือข่มเหงเจ้ามรดก การให้อภัยแก่ทนายที่ปลอมแปลง แก้วไข ปกปิดหรือทำลายพินัยกรรมหรือการ

¹⁶⁷ General Office of the Supreme People's Court (n 81).

ให้อภัยแก่ทนายทที่ฉ้อฉล ชูเชิญ บังคับหรือขัดขวางผู้ทำพินัยกรรม แก่ไขหรือเพิกถอนพินัยกรรม เป็นต้น โดยทนายทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกนั้นจะต้องแสดงความสำนึกอย่างแท้จริงและปรับปรุงตนเอง จะเห็นได้ว่าหลักเกณฑ์ดังกล่าวบุคคลทั้งสองฝ่ายจะต้องมีการแสดงความประสงค์ของตนเองให้แต่ละฝ่ายได้ทราบ กล่าวคือ ทนายทที่ถูกกำจัดมิให้รับมรดกจะต้องแสดงความสำนึกผิดอย่างแท้จริงและต้องมีการปรับปรุงตนเองเพื่อให้เจ้ามรดกแสดงการให้อภัยต่อทนายทคนนั้นโดยเจ้ามรดกจะให้อภัยไว้ในพินัยกรรมก็ได้

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาความหมายของการไม่อุปการะเลี้ยงดูหรือการใช้ถ้อยคำเฉพาะที่กำหนดในการกำจัดมิให้รับมรดกของไทยและต่างประเทศ ผู้เขียนขอเสนอแนวทางแก้ไขเหตุของการกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและทันต่อประเด็นปัญหาสังคมในปัจจุบันโดยเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายในเรื่องการกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควร

ในกรณีทนายทผู้มีสิทธิได้รับมรดกและมีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู ได้แก่ บุตร บิดามารดา สามีภรรยา ถือเป็นทนายทโดยธรรมที่กฎหมายได้กำหนดให้ที่มีหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ทนายทโดยธรรมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นหากได้กระทำการเป็นเหตุของการไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรได้เนื่องจากมีกฎหมายที่กำหนดให้ต้องอุปการะเลี้ยงดูแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดจะถูกกำจัดมิให้รับมรดกได้

ในกรณีทนายทผู้มีสิทธิได้รับมรดกแต่ไม่มีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูตามกฎหมาย ได้แก่ พี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน พี่น้องร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน ปู่ย่าตายาย ลุงป้าน้าอา ผู้เขียนมีความเห็นว่า หากกฎหมายไม่ได้กำหนดหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูไว้อย่างชัดเจน ในกรณีของทนายทที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจึงไม่ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่อุปการะเลี้ยงดู

การปรับปรุงกฎหมายไทยให้ครอบคลุมกรณีการไม่อุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก ถือเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถสร้างความยุติธรรมและความสมดุลในระบบกฎหมายมรดกไทย ผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักเกณฑ์การกำจัดมิให้รับมรดกของต่างประเทศสามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรในมาตรา 1606 โดยผู้เขียนขอเสนอแนวทางในการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังนี้

1. ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา 1606/1 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

“มาตรา 1606/1 บุคคลที่กระทำการดังต่อไปนี้ต้องถูกกำจัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่อุปการะเลี้ยงดู

1) ผู้สืบสันดานละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดกและเจ้ามรดกไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ผู้จัดการมรดกหรือทายาทต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อร้องขอให้กําลังมีให้รับมรดกของบุคคลนั้น

2) บิดาหรือมารดาทอดทิ้งเด็กที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและขาดการติดต่อกับเด็กเป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป ในกรณีนี้ ผู้จัดการมรดกหรือทายาทต้องยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อร้องขอให้กําลังมีให้รับมรดกของบุคคลนั้น

3) คู่สมรสที่จงใจทอดทิ้งหรือปฏิเสธที่จะปฏิบัติหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป

เจ้ามรดกอาจถอนข้อกําลังฐานเป็นผู้ไม่อุปการะเลี้ยงดูก็ได้โดยให้อยู่เป็นลายลักษณ์อักษร”

2. กำหนดนิยามของคำว่า “การไม่อุปการะเลี้ยงดู” หมายถึง การที่บุคคลซึ่งมีหน้าที่ตามกฎหมายหรือจารีตประเพณี ในการดูแลอุปการะเลี้ยงดูหรือให้ความช่วยเหลือเจ้ามรดก ละเว้นหรือเพิกเฉยไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวโดยไม่มีเหตุอันสมควร ทั้งในด้านทรัพย์สิน การดูแลทางกายภาพหรือการสนับสนุนทางจิตใจ อันก่อให้เกิดผลกระทบต่อสวัสดิภาพและความเป็นอยู่ของเจ้ามรดกในช่วงเวลาที่เจ้ามรดกไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน คำว่า “หน้าที่” หมายถึง น. กิจที่จะต้องทำด้วยความรับผิดชอบและคำว่า “จารีตประเพณี” หมายถึง น. ประเพณีที่นิยมและประพฤติกันสืบมา ถ้าฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว ต้องระบว่าเป็นหน้าที่ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางครอบครัว เช่น บุตรมีหน้าที่ต่อบิดามารดาหรือคู่สมรสมีหน้าที่ดูแลซึ่งกันและกัน

คำว่า “การละเว้น” หมายถึง ก. จดเว้น ยกเว้น เช่น ลงโทษทุกคนไม่ละเว้นผู้ใด ทุกคนถูกบังคับให้ทำงานไม่มีละเว้นหรือคำว่า “เพิกเฉย” หมายถึง ก. ไม่เอาใจใส่ ละเลย ไม่นำพา เช่น เพิกเฉยต่อหน้าที่ การไม่กระทำการที่เป็นหน้าที่ที่ควรปฏิบัติหรือการไม่ส่งเสียค่าเลี้ยงดูหรือให้การศึกษา การไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่อเจ้ามรดกป่วยหรือการไม่ติดต่อโดยไร้เหตุผลอันสมควร

3. อย่างไรก็ตาม แม้ว่า มาตรา 531 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จะกำหนดให้ผู้ให้สามารถเรียกถอนคืนการให้ในกรณีที่ผู้รับประพฤติเหตุเนรคุณ เช่น การประพฤติผิดอาญาอย่างร้ายแรงต่อผู้ให้ หรือการไม่ยอมให้สิ่งของจำเป็นเลี้ยงชีวิตแก่ผู้ให้ในยามยากไร้ แต่กรณีที่เจ้ามรดกถึงแก่ความตายโดยมิได้มีการยกทรัพย์สินให้แก่ทายาทผู้ที่จะละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู หรือกระทำการไม่สมควรต่อเจ้ามรดก กลับยังคงมีสิทธิรับมรดกตามกฎหมายในฐานะทายาทโดยธรรม มาตรา 531 ไม่สามารถนำมาใช้ในกรณีดังกล่าวได้ เนื่องจากหลักเกณฑ์ของการเรียกถอนคืนการให้

กำหนดไว้ว่าผู้ให้ต้องเป็นผู้ที่ยกทรัพย์สินให้แก่ผู้รับมาก่อน และสิทธินั้นสามารถเรียกคืนได้เฉพาะในช่วงเวลาที่ผู้ให้ยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น

ดังนั้น ประเด็นเรื่องการเรียกถอนคืนการให้ตามมาตรา 531 และการจำกัดมิให้รับมรดกของทายาทที่ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูจึงมีความแตกต่างกันในแง่ของหลักการและการบังคับใช้ ผู้เขียนเห็นว่าการเรียกถอนคืนการให้เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นระหว่างการให้ทรัพย์สินในชีวิตของผู้ให้ ขณะที่การจำกัดสิทธิรับมรดกเกี่ยวข้องกับการแบ่งทรัพย์สินหลังจากเจ้ามรดกถึงแก่ความตาย ซึ่งเป็นคนละบริบทกัน

4. การปรับปรุงกระบวนการพิจารณาคดีของศาล ศาลควรมีขั้นตอนและแนวทางที่ชัดเจนในการพิจารณากรณีการละเลยหน้าที่ เช่น การตรวจสอบหลักฐาน การไม่ส่งเสียเลี้ยงดู การขาดการติดต่อหรือการทอดทิ้งเจ้ามรดก การใช้ดุลยพินิจของศาลในการพิจารณาความหนักเบาของพฤติกรรมเพื่อป้องกันการใช้สิทธิโดยมิชอบหรือการกำหนดขอบเขตหน้าที่ในการไม่อุปการะเลี้ยงดู ควรมีการกำหนดขอบเขตของหน้าที่ที่ไม่เป็นภาระเกินสมควรแก่ทายาท เช่น ทายาทที่มีรายได้ต่ำหรือเผชิญปัญหาทางเศรษฐกิจอาจไม่ถูกพิจารณาว่าละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู

5. กำหนดระยะเวลาการขาดการติดต่อหรือการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู โดยระยะเวลาในการกำหนดของทายาทละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูสามารถใช้หลักเกณฑ์ได้ เช่น การขาดการติดต่อหรือการละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดูเป็นระยะเวลา 1 ปีขึ้นไป

6. การป้องกันการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เพื่อป้องกันการใช้กฎหมายในทางมิชอบ อาจกำหนดมาตรการเพิ่มเติม เช่น การกำหนดบทลงโทษสำหรับทายาทที่ยื่นฟ้องโดยไม่มีมูลเหตุอันควร หรือการกำหนดเงื่อนไขว่าการยื่นคำร้องต้องมีหลักฐานเพียงพอที่ศาลสามารถพิจารณาได้

การเพิ่มบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เกี่ยวกับการจำกัดมิให้รับมรดกของทายาทที่ละเลยหน้าที่ในการอุปการะเลี้ยงดู เป็นแนวทางที่เหมาะสมและสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมายที่มุ่งเน้นการส่งเสริมความรับผิดชอบในครอบครัว นอกจากนี้ การกำหนดนิยามที่ชัดเจนและกระบวนการพิจารณาของศาลที่โปร่งใสจะช่วยให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น

รายการอ้างอิง

หนังสือ

กীরติ กาญจนรินทร์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 6 (สำนักอบรมศึกษา
กฎหมายแห่งเนติบัณฑิต 2560).

กำธร สติรกุล, กฎหมายตราสามดวง เล่ม 2 (โรงพิมพ์คุรุสภา 2505).

กฤษรัตน์ ศรีสว่าง, คำอธิบายกฎหมายมรดก (วิญญูชน, 2563).

ทวีเกียรติ มีนะกนิช และรณกรณ์ บุญมี, คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาคความผิดและลหุโทษ (วิญญู
ชน, 2564).

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และมานิตย์ จุมปา, คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยมรดก (นิติ
ธรรม, 2548).

ประทีป ทับอรรถานนท์, คู่มือการจัดการมรดกด้วยตนเอง (ปณรัชช, 2563).

ปรีดา โชติมานนท์, หลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มรดก (SUCCESSION LAW) (นิติธรรม, 2565)

พิชัย นิลทองคำ,ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1-6, อาญา, ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม.
(ATHATAYA, 2560).

พินัย ณ นคร, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (พิมพ์ครั้งที่ 4, วิญญูชน 2558).

ไพโรจน์ กัมพูสิริ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว (พิมพ์ครั้งที่ 13,
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2567).

ไพโรจน์ กัมพูสิริ, รวมบทความ กฎหมายลักษณะครอบครัวและมรดก (โครงการตำราและเอกสาร
ประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2566).

ไพโรจน์ กัมพูสิริ, หลักกฎหมายมรดก (พิมพ์ครั้งที่ 8, เดือนตุลา 2564).

พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะมรดก (สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตย
สภา 2562).

เพียบ หุตางกูร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยมรดก (พิมพ์ครั้งที่ 18, เดือน
ตุลา 2566).

สุเมธ จานประดับ และกำธร กำประเสริฐ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยและระบบกฎหมายหลัก (พิมพ์
ครั้งที่ 11, มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2563).

อาร์ม ตั้งนิรันดร, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายจีน (วิญญูชน 2557).

อารีรัตน์ โกสิทิธิ, กฎหมายมรดก (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2567).

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ปาจริย์ จำเนียรกุล และคณะ, 200 ปี กฎหมายตราสามดวง (pdf, ศูนย์ข้อมูลกฎหมายกลาง สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา 2547) 24 <http://www.thailaws.com/download/thaidownload/200year_3duanglaw.pdf> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565.

ศิริพร ดาบเพชร, การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีในเกาหลีใต้ (pdf, จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์ 2564) 2 <<https://ir.swu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/16723/1/Soc-Siriporn-D-Movement.pdf>> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565.

บทความในวารสารอิเล็กทรอนิกส์

สุธีร์ ศุภนิตย, ‘ระบบกฎหมายเกาหลี’ (2540) 1 วารสารเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ปีที่ 8 1-3 <<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/easttu/article/view/51345/42514>> สืบค้นเมื่อ 12 ธันวาคม 2567.

อภิการ์ตัน นิยมไทย. (2564). สิทธิในการรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายที่บิดารับรองแล้ว’ (2564) จุลินิติ <https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/10reform/reform77.pdf> สืบค้นเมื่อ 1 พฤษภาคม 2565.

วิทยานิพนธ์ การค้นคว้าอิสระและรายงานส่วนบุคคล

กฤษฎา กนกกุลชัย, ‘ปัญหาการตีความกฎหมายในการรับมรดกแทนที่ : ศึกษากรณีการบังคับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1639’ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต 2557).

จันทิ สีสาน, ‘การทำพินัยกรรม : ศึกษากรณีเปรียบเทียบระหว่างกฎหมายมรดกไทยและสปป.ลาว’ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2558).

นรัญญา เส็งเจริญ, ‘ปัญหาการถูกจำกัดมิให้รับมรดกฐานเป็นผู้ไม่สมควรตามมาตรา 1606 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์’ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2565).

รวีมล ด่านวิวัฒน์, ‘การจำกัดมิให้รับมรดก : ศึกษากรณีการกระทำต่อพินัยกรรม’ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2556).

สิริพิชญชนก คุณประเสริฐ, ‘สิทธิของบิดามารดาในการรับมรดกของบุตร’ (รายงานส่วนบุคคล สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2565).

เอกสารประกอบการสัมมนา

วิชา โกมินทร์ และบรร ททรัพย์สิงห์, ‘การสร้างความเป็นธรรมทางสังคมเรื่องที่อยู่อาศัยในกลุ่มคนจนเมือง’ (ประชุมวิชาการประจำปี 57, สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2557) 63-64.

บันทึกการประชุม รายงานการประชุม หรือสรุปการประชุม

National Assembly Secretariat, Minute of the Legislation and Judiciary Committee the 416th National Assembly (Extraordinary Session) (24 July 2024) 1-2
<<https://likms.assembly.go.kr/record/mhs-10-030.do?conferNum=053937#none>> accessed 12 December 2024.

National Assembly Secretariat, Minutes of the Legislation and Judiciary Committee the 417th National Assembly (Extraordinary Session) (27 August 2024) 21.
<https://likms.assembly.go.kr/bill/billDetail.do?billId=PRC_F2N4O0M6K0L5J1K7R2T4R0R1P3Q9P1&ageFrom=22&ageTo=22> accessed 12 December 2024.

บล็อกและเว็บไซต์

ภาษาไทย

วรัญญา งานศิริอุดม, ‘สิทธิของบิดาในการรับมรดกของบุตรนอกกฎหมายที่บิดาได้รับรองแล้ว’ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, กุมภาพันธ์ 2564) <<http://web.krisdika.go.th/pdfPage.jsp?type=act&actCode=13788>> สืบค้นเมื่อ 17 มีนาคม 2566.

ภาษาต่างประเทศ

General Office of the Supreme People’s Court ‘The Supreme People’s Court has released 10 typical cases involving domestic violence’ (Supreme People’s Court) <<http://gongbao.court.gov.cn/Details/a5da2b2a791db0241dae1b6ed8e579.html?sw=%e5%ae%b6%e5%ba%ad>> accessed 11 August 2024.

Ha In-Gyu, ‘Rep. Seo Young-kyo wins the first Republic of Korea National Assembly Legislative Award for the <Save Civil Servants Act>!’ (Break News, 17 June 2021) <<http://m.breaknewsdb.com/22802>> accessed 10 December 2024.

Hight Swartz, ‘Child Support Guidelines in PA’ (High Swartz Attorneys at Law, 22 July 2024) <<https://highswartz.com/legal-insights/family-law/child-support-guidelines-in-pa/>> accessed 17 September 2024.

Lee, K. A., 'Legal Reserve of Inheritance in Korea, What the Constitutional Court's Ruling Means for Heirs' (Kristen Lee, Attorneys at Law, 10 May 2024) <<https://lawfirmleeandlee.com/legal-reserve-of-inheritance/>> accessed 17 May 2024.

Lee Tae Jun, '[When I asked the legal community], 'Goo Hara Act' limited to civil servants When will it apply to the private sector?' (Society, 28 May 2022) <<https://www.dailian.co.kr/news/view/1117608>> accessed 15 November 2024.

Luisa Rollenhagen, 'Dying Without a will in California: Navigating Probate' (Clear Estate' 22 March 2023) <<https://www.clearestate.com/en-us/blog/dying-without-a-will-in-california>> accessed 17 June 2024.

Shantou Radio, '*The rights and obligations of husband and wife in the Marriage and Family Code of the Civil Code*' (Shantou Municipal People's Government Office, 20 May 2022) <https://www.shantou.gov.cn/sfj/qwpfzt/qwpfzt/yasfdxpfalk/content/post_2065467.html> accessed 11 December 2023.

--, 'Spouses Foreit Intestate Inheritance Where They Act as A Divorced Individuals' (Pozzuolo Rodden, P.C) <<https://pozzuolofamilylaw.com/2016/03/spouses-foreit-intestate-inheritance-where-they-act-as-a-divorced-individuals/>> accessed 17 July 2024.

--, 'Study of the Civil Code-Article 1125 [Loss and Restoration of Inheritance rights]' (Notary Office of Kaiyuan City, 17 June 2024) <https://mp.weixin.qq.com/s?__biz=MzU2NzAzNDg3MA==&mid=2247484757&idx=1&sn=9ece8c7f8cce61973ad1d0250faffb50&chksm=fca213cccbd59ada46ab031de9bcfda1ff7bab513ec52c401565a7a1f31da89d1f0eaad6c9fb&scene=27> accessed 27 March 2024.

--, 'Supreme People's Court on the Implementation of the Inheritance Law of the People's Republic of China views on a number of issues' (General Office of the Supreme People's Court, 11 September 1985) <<http://gongbao.court>.

gov.cn/Details/34cc8a7e72700c00c08c7b7efc73f9.html?sw=%e9%81%97%e5%bc%83%e8%a2%ab%e7%bb%a7%e6%89%bf%e4%ba%ba> accessed 27 March 2024.

ประวัติผู้ประพันธ์

ชื่อ	วิษณุภรณ์ บัวงาม
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
ประวัติการทำงาน	Document control center บริษัท มิโนรุ (ประเทศไทย) จำกัด พนักงานนิติกรรม บริษัท กฎหมายและธุรกิจ นิติชน จำกัด ธนาคารอาคารสงเคราะห์ สาขาเซ็นทรัล เชียงราย

